

ՎԻԼԼԻԱՄ ՃԵԿՍՊԻՐԻ

ԼԻՐ ԹԱԳԱԻՈՐ

ՈՂԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ:

(ԺաՐԳՄԱՆԵԳ

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԳՈՒՐԳ
ՏՊԵՐԵՆ Ի. Ն. ՍԿՈՐՈՒՄԻՈՎԻ
1888

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ԹԱՐԳՄԱՆՁԻՆ

Ընալին անգամ հրատարակելով Վիլլիամ Դեկսպիրի «Լիր թագաւոր» (King Lear) ողբերգութեան հայերէն թարգմանութիւնը՝ անհրաժեշտ եւմ համարում մի քանի խօսք ասել նորա արտաքին կողմերի մասին, իբրեւ բացատրութիւն այն լեզուային նոր կիրառութիւններին, որոց կհանդիպի ընթերցողը սորա մէջ:

Թարգմանութեան մէջ եւ հետեւել եւմ գլխաւորապէս Հէյնրիխ Վոսսի (Heinrich Voss) գերմաներէն չափաւոր թարգմանութեան, որ բնագրին, այսինքն անգղիերէնին բոլորովին զուգընթաց է, վասն զի տող առ տող և մեծ մասամբ նաեւ բառ առ բառ թարգմանութիւն է անգղիերէնից: Վերմաներէնի և անգղիերէնի մերձաւոր նմանութեան պատճառով շատ տեղ ունի նաեւ բնագրի բարակ իմաստները, հանճարաւոր խօսքերն ու բառախաղները, այնպէս որ ամենայն հաւատարմութեան արժան է նա, և բոլոր թարգմանութիւններին մէջ ամենամօտն է բնագրին, բացի մի քանի տեղերից, հարկաւ, ուր ոտանաւորի յանգերին պատճառով թարգմանիչն ստիպուած է եղել բնագրից փոքր ինչ շեղիլ, պահպանելով միեւնոյն ժամանակ տողերի կարգն և իմաստի ճշտութիւնը:

Վոյն արժանաւորութիւնն ունի նաեւ Գրանսուա-Վիկտոր Հիւգոյի (François-Victor Hugo) գաղղիերէն թարգմանութիւնը, այս տարբերութեամբ միայն, որ արձակ գրուածք է, բայց նորա մէջ բնագրի տողերը միմեանցից բաժանուած են գծիկներով: Ըստ կերպով չափաւոր գրութեան կապանքներից արձակուած լինելով և միեւնոյն ժամանակ բնագրի տողերը պահպանելով՝ այս թարգմանութիւնը կրկնակի յարգ ունի մէկ ուրիշ թարգմանչի համար, որ կարող է այնտեղ գտնել բնագրի թէ՛ արտաքին ձևի և թէ՛ ներքին իմաստի անվիճելի հարազատ փոխադրութիւնը: Ընթերտ առաջ ունեցել եւմ նաեւ Լը Տուրնէօրի (Le Tourneur) և Գրուսթինի

(Дружвиниъ) գաղղիերէն և ռսերէն թարգմանութիւնները, որոց առաջինն արձակ է, իսկ երկրորդը չափաւոր և մեծ մասամբ ճիշտ չիւգոյի գաղղիերէն թարգմանութեան հետ: Հարկ եղած ժամանակ երբեմն դիմել եմ նաև բնագրին՝ համեմատութեան համար: Եւս կերպով իմ թարգմանութեանս ճշտութիւնն և կարելի հաւատարմութիւնն երաշխաւորուած են:

«Եւր թագաւոր»ի Նախկին նիւթը քաղել եմ Պ. չիւգոյի ներածութիւնից (Թ. հատոր), իսկ ծանօթութիւնների մեծ մասը Պրոտէինիսից և Նոյն Պ. չիւգոյից:

Հայերէն թարգմանութեանս մէջ մի երկու քերականական նորութիւններ եմ մտցրել, որոց վերայ դարձնում եմ մեր մամուլի ուշադրութիւնն: Ես առանց վարանումի և մեծ ուրախութեամբ կհաւանէի քննադատութեան հետ, եթէ նա ապացուցանէր իմ շարժառիթների անհիմն լինելը, կամ ցոյց տար միջոցներ, որոնցով աւելի դիւրաւ կարելի լինէր հասնել իմ նախադրեալ նպատակին, այն է, թարգմանական գրուածքի լեզուին հարազատութեան և իմաստի պարզութեանն և անշփոթութեանը: Ես իմ կողմից անտեղի չեմ համարում համառոտապէս բացատրել թէ՛ այդ նորութիւնները և թէ նոցա գործածելու շարժառիթները:

Եհա նոքա.

Ե. Սա, դա, նա ցուցական դերանունների իգական սեռի ձևերն—սէ, դէ, նէ.

Բ. Է՛ (լին փշիկով).

Պ. Սա, դա, նա դերանունների տրական և հայցական հոլովներն,—Տր. սորան, դորան. Հոյց. սրան, դրան, և

Պ. Կարելի միօրինակութիւն այն բառերի հոլովմունքին մէջ, որոնք վերջին վանկում ունին ու և ի ձայնաւորներն:

Ե. Պիտեմ, որ շատերը պիտի վրդովուին, տեսնելով իմ թարգմանութեանս մէջ գործածուած սէ, դէ, նէ,—ցուցական դերանունների իգական սեռը, միմիայն այս պատճառով, որ ռսահայերիս մէջ նորութիւն է այս գործածութիւնն: Ուրիշ որ և է պատճառ չեն կարող ունենալ նոքա, որոնք դէմ են այս նորութեան, վասն զի վերոյիշեալ ձևերի թէ՛ ծագումն և թէ՛ նպատակայարմարութիւնն օրինաւոր են, և ես նոցա կիրառութիւնը նորոգել եմ՝ բաւական խորհրդածած լինելով նոցա վերայ թեր և դէմ: Եհաւասիկ իմ շարժառիթները:

Հայերէն լեզուն անտարակոյս ունեցել է նախամատենագրական դարերում վերոյիշեալ գերանունների իգականներն, (այս կամ ուրիշ ձևի տակ—հոգ չէ). վասն զի պատկանելով Հնդիկ-եւրոպական մեծ ճիւղին թէ՛ բառական և թէ՛ քերականական կազմութեամբ՝ հիմնապէս պէտք է նմանութիւն ունենար նորա հետ: Ի՛նչ էլ որ ժամանակով ասէ համեմատական լեզուագիտութիւնն հայերէնի բռնած տեղի մասին հնդիկ-եւրոպական լեզուների շարքում, թէ՛ ապացուցանէ նորա պատկանիլը սլաւո-լիթուայեան, թէ՛ իրանական լեզուախմբին՝*) նոյն հետեւութիւնը դարձեալ կմնայ, վասն զի ինչպէս սլաւո-լիթուայեան նոյնպէս և իրանական լեզուներն արականի, իգականի, (ոմանք նաև չէզոքի) տարբեր վերջաւորութիւններն ունին, և եթէ ոմանց մէջ նոքա պակասում են՝ այս պէտք է վերագրել նոյնպէս մոռացութեան, ինչպէս և հայերէնին մէջ: Մեր խնդրից դուրս է, թէ ի՛նչպէս է մոռացուել մեր մէջ այս իգական գերանունների գործածութիւնն, մենք այստեղ միայն մատնացոյց ենք անում հայերէնին իրիտ մօտ և արեւակից մի ուրիշ լեզուի, նոր պարսկերէնին վերայ, որ կորցրել է նոյնպէս գոյականների և գերանունների սեռերը միանգամայն, մինչդեռ նորա նախատիպները (զանգիկ, պահլաւիկ և իւհիստանի արձանագրութիւնների լեզուն) պահել են երկուքն էլ:—Ով որ փոքր ինչ ուշադիր լինի, թէ որչափ բաղմամբ և քերականական ձևեր կորցրել է հայերէն լեզուն իւր նախամատենագրական բաղմագրեան գործածութեան մէջ՝ նա չի զարմանար, որ սա, դա, նաւն ևս կորցրած լինին իրանց իգականի վերջաւորութիւններն:

Այս գերանունների իգականները գործածել են Ա. դարում Խորենացին և Ղաւիթ անյաղթը, որոնք իբրև դասական հեղինակներ ունին հեղինակութիւն և կարող են մեզ գիւրացնել նոյնի գործածութիւնը: Այս չեմ կարող համաձայնիլ բոլորովին մեր մէջ ընդհանուր դարձած այն կարծիքին, թէ նոքա այս արել են կոյր յունամոլութեամբ միայն: Այս ենթադրութիւնն ի հարկէ պատիւ չէ բերում այն հեղինակներին, որոնք, մեր մատենագրութեան աստղերը, իրր թէ չեն ունեցել ոչինչ հասկացողութիւն

*) 1882 թուից յետոյ, երբ այս յառաջաբանը գրուած է թարգմանութիւնից յետոյ և այժմ տպւում է անփոփոխ՝ լեզուագիտութիւնն յայտնեց որոշ կարծիք այս խնդրի մասին:

լեզուի օրէնքներին վերայ և ոչինչ ճաշակ, այլ եղել են կոյր հետեողներ յոյնին առանց հարկի: Աւելի հաւանական է, թէ նոքա հարկադրուած են եղել գործածել այս ձևերն: Այսին զի երբ նոքա, թողնելով հայկական և ընդհանրապէս արեւելեան լեզուների պարզ ոճն և համառօտ նախադասութիւններն, մտան Յունաստան, վարժուեցան յունարէնի ձևաւոր ու զարգարուն ուճին և երկար պարբերութիւններին, երբ իրանք էլ սկսեցին նոյն լեզուով խօսիլ և ճառել յոյների ատեաններում, վերջապէս երբ որ ձեռնարկեցին յոյն հանճարի արտադրութիւններն հայերէնի վերածելու՝ այն ժամանակ զգացին, թէ պակաս է հայերէնի մէջ ի միջի այլոց մի բան ևս, սեռը, և այս պակասութիւնը կարելի եղածին չափ դարմանելու համար վերանորոգեցին սա, դա, նա դերանունների իգական սեռերի գործածութիւնն. վերանորոգեցին ասում եմ, վասն զի (ինչպէս կարծում է Ուսուցչ. Վ. Պատկանեան) նոքա հաւանօրէն երբեմն լսած պէտք է լինէին ժողովրդին մէջ նոյնի գործածութիւնը, որ, ինչպէս տեսանք՝ հին ժամանակ հայերէնի մէջ անշուշտ գոյութիւն ունէր:—Նոյն դերանունների իգականները գործածել են նաև մեր նոր գրագէտներից շատերը*) Տաճկահայաստանում, և սոցա ճաշակին և գրելու տաղանդին վերայ ի հարկէ ոչ ոք չի վիճեր:

Եւրոպական լեզուների մեծ մասին մէջ թէ՛ գոյականները և թէ՛ դերանունները սեռ ունին. եթէ առաջինները մասամբ խոչընդոտ են լեզուի դիւրութեան՝ սորա փոխանակ նոքա և մանաւանդ դերանունները իրանց սեռերով շատ նպաստում են նորա պարզութեան: Արդացէք ժամանակակից եւրոպացի հեղինակների վիպասանութիւնները և դուք իսկոյն կհամաձայնիք ասածիս հետ, թէ առանց դերանունների սեռերին՝ խիստ դժուարահասկանալի կլինէր լեզուն:

Եւրոպացի վերոյիշեալ երեք կէտերը բաւական չէին ինձ համոզելու, որ սա, դա, նա-ի իգական սեռերը գործածեմ: Նոքա ինձ համար միայն օրինաւոր դարձրին և իրանց հեղինակութեամբ դիւրացրին նոցա գործածութիւնը. իսկ բուն շարժառիթը՝ կաշի-նոս-նոս է այս իգական դերանունների: Այնքա մեք ցանկանում ենք մեր լեզուի կատարելութեանը, եթէ ուզում ենք, որ

*) Հէրիման, Պէշիկթաշեան, Խորէն արքեպիսկոպոս Գալֆայեան, և այլն:

մեր լեզուն այնչափ կատարելագործուած և հարուստ լինի բառերով, ոճերով ու դարձուածներով, որ առանց փոքր դժուարութեան կարողանայինք որ և է շարադրութիւն դիւրաւ հայերէն թարգմանել, եթէ վերջապէս կամենում ենք ազատել հայերէնը արեւելեան լեզուների դանդաղ ու թմրեցնող ոճից և հետզհետէ մօտեցնել եւրոպական կենդանի լեզուներին՝—պէտք է լրացնենք մեր լեզուն, պէտք է աշխատինք նրան դիւրաթեք, ճկուն դարձնել, պէտք է ջանանք մանաւանդ, որ հայերէն լեզուն չունենայ այնպիսի քերականական և բառական թերութիւններ, որոց պատճառով մի գրուածք անհասկանալի և մութ լինի: Չէ կարելի ուրանալ, որ բառերի պակասորդը լրացնելու մեծ ջանք կայ մեր մէջ. իսկ քերականական թերութիւններին վերայ այնչափ չէ մտածվում: Արող ենք մենք հայերէնի ներկայ դրութեան մէջ եւրոպական որ և է լեզուից մի *chef-d'œuvre* թարգմանել, նոյնպէս վայելուչ ոճով, պարզ լեզուով, բառերի բարակ նշանակութիւններով, ինչպէս բնագիրն է, և միևնոյն ժամանակ հաւատարիմ մնալ բնագրին: Ս'անաւորում եմ խօսքս «Լիր թագաւորի» մասին. ի՞նչ պէտք է անէ հայ թարգմանիչն, երբ, Լիրի հարցմունքին՝ թէ ո՞վ յանդգնեցաւ այնչափ արհամարհել իւր սուրհանդակի աստիճանն, որ նրան շղթայեց՝ Կենտ պատասխանում է.

«*Sie und Er,*

Eu'r Sohn und Eure Tochter» *).

Գոնէ ես հարկ համարեցի թարգմանել՝

«Եւ և նէ, արքայ, Ձեր ուստին ու գուստրը»:

Կամ, երբ, Լիր խենթացած ժամանակ իւր գատրերին դատաստանի կանչելիս՝ Լյդգար ասում է.

«*Sieh, wie er da steht und mich anstarrt!*—

Liebelst du vor Gericht, schöne Dame»? **)

Ես ստիպուած էի նէ-ի գործածութիւնը մտցնել, որպէս զի վերոյիշեալ տողերը թարգմանելիս՝

Լայեցէք, ի՛նչպէս

Եւ այդտեղ կանգնել վերաս է յառում

Առաւմու աչքերը:—Սիրունիկ փայլի,

Գատիգ ատե՞նն էլ սիրուլտում ես դու՝ —

*) Բ. արարուած, Դ. տեսարան:

**) Գ. արարուած, Զ. տեսարան.

նաւն չհասկացուի գործածուած սոյն տիկին բառին փոխանակ. այլ ընթերցողը կարողանայ մակաբերել, թէ Վագար նա բառով ուրիշին է ակնարկում, այսինքն գէշին:— Վարձը էր կարգացողն առանց մեծ գոռարութեան հասկանալ Վարմունդի մենախօսութիւնն, (Սէրի և Հաւատարմութեան երգում տըւի ես, Լէն. *), եթէ նա և նէ-ի գործածութիւնը մոցուած չլինէր, որոց օգնութեամբ շատ դիւրին և պարզ է այն հասկանալ:

Եւս տեսակ օրինակները բաղմաթիւ են, իսկ եւրոպական մատենագրութեան մէջ՝ անթիւ, որոց երկիմաստութիւնից եթէ մենք կամենում ենք խոյս տալ՝ պէտք է գործածենք վերոյիշեալ դերանունների իգական սեռերն:

(Վ. Լ'-ի (լիւն փշիկով) ծագումի, գործածութեան և հնչիւնի ջատագովութիւնն ընթերցողը կարող է գտնել Ռագրատունու Վ պէտս զարգացելոց Վերականութեան վերջում, առանձին ընդարձակ ճառին մէջ. (նորա հերքումը, որ գրել է Վաբրիէլ արքեպիսկոպոս Եւլազեան՝ տպուած է Վ. ենետիկում բայց հրատարակուած չէ). ուստի ես անօգուտ եմ համարում կրկնել այն՝ ինչ որ արդէն այնչափ պերճաբանօրէն ասել է մեր երեւելի հայագէտն, միայն հարկ եմ համարում իմ կողմից աւելցնել, թէ նորա (Ռագրատունու) ճառն աւելի թէօրետիկական և լեզուագիտական նշանակութիւն և հիմունի. իսկ իմ գործածութիւնս՝ աւելի գործնական: Եւս Լ'-ը գործածել եմ՝ ուր որ հարկ է եղել ճշտիւ տառադարձել եւրոպացիների (կակուղ) Լ-ի հնչիւնը, (ռսերէն ԼԵ). բայց ուղղորութիւն չեմ դարձնում այն բառերին վերայ, որոց գրութիւնն ու հնչիւնը արդէն միանգամ ընդունուած են, (օրինակ՝ Սաղմոս, Վ. ուկաս, Եւրոպոն, ալէլուեայ, Լէն.) և որոնք ես գրում եմ առանց փշիկի: Եւս ենք երեք բառ, албани, айлбани և альбани, սոցա հայերէն ճիշտ տառադարձութիւններն են՝ ալբանի, այլբանի և ալբանի. երկրորդ և երրորդ բառերը թէ՛ ռսերէնում և թէ՛ հայերէնում տարբեր հնչիւններ ունին: Վոյնպէս Gloster՝ հայերէն Վլ'ոսդէր է, և ոչ Վլոսդէր. sol, la՝ հայերէն սօլ', Լ'ա են, և ոչ սօլ, Լա, Լէն: Յոյս ունիմ, թէ այս գործածութեան նպատակադրմարութիւնն ու ծագումը (Ռագրատունու ճառը կարգաւոց յետոյ) ըն-

*) Ե. արարուած, Ե. տեսարան:

Թերցողին համար շատ շօշափելի և ակներև են, ուստի այս մասին երկարելն աւելորդ եւմ համարում:

Վ. Սա, դա, նա ցուցական դերանունների եղակիի հետագայ հոլովմունքը—Ս. սորա, դորա, Տ. սորան, դորան, Հ. սրան, դրան, Բ. և Վ. սորանից, դորանով՝ բոլորովին կամայական է իմ կողմից: Որովհետև այս դերանունների հոլովական արմատներն են միանգամայն «ո» և «յ» ես յարմար դատեցի, տարբերութեան համար, հայցական հոլովում գործածել «յ» արմատը, իսկ միւս հոլովներում՝ «ո»: Սոցա իգականներն ի հարկէ այս տարբերութիւնը չեն կարող ունենալ, այլ հոլովվում են՝ սէ, դէրա, նէրան, սէրան, դէրանից, նէրանով, և յոգնակին՝ սէրանք, դէրանց, նէրանցից...:

Վ. Վալով վերջապէս վերջի վանկում «-» և ի ձայնաւորներն ունեցող բառերի հոլովմունքին, որոնք առհասարակ թեք հոլովներում կորցնում են այդ ձայնաւորներն՝ ես այս կանոնն միայն ընդհանրացրել եմ, կարելի եղածին չափ, (ոչ առանց բացառութեան), այնպէս որ գործածել եմ կին, կնի, դուստր, դստրի, տուն, տնի, Լէն, ինչպէս գործածում ենք սիրտ, սրտի, քուն, քնի: Իսկ այն երկամանկ և բաղմամանկ բառերն, որոնք ի ձայնաւորին վերայ են վերջանում՝ հոլովվում են, ինչպէս ընդհանրապէս՝ որդի, որդու, որդուց, և այլն:

Ս. Ս.

ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐԻ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԻՒԹԸ

ԺԻՎ. դարի սկզբներում () քսֆորդի աւագ-սարկաւազն Վալտէր Մէյս, մի գիտնական և հին ժամանակագրութիւնների շատ հետաքրքիր եկեղեցական, երբ ճանապարհորդութիւններ էր անում Մեգդիայի այլ և այլ կողմերը, երկրի պատմութեանը վերաբերեալ նոր նիւթեր գտնելու նպատակով՝ Բրետոնի լեզուով մի ձեռագիր գրութիւն գտաւ, որի մէջ աւանդւում էին առասպելական պատմութիւններ անգղիական շատ թագաւորների մասին, Տրոյիայի առնուելուց մինչև մեր թուականի 13. դարը։ Այս ձեռագիրն իւր նիւթի նորութեան և հետաքրքրութեան պատճառով շուտով լատիներէն թարգմանուեցաւ Վալտէրի մի բարեկամին ձեռքով և նորա խնդրելովն, և յետոյ նորմանդական պալատի խրատուսելովն, (որ այս գրքին մէջ տեսնում էր իւր անհերքելի ծագումն տրոյացիներից) փոխադրուեցաւ նաև գաղղիերէնի ոտանաւորով, և այս կերպով ժողովրդականութիւն գտաւ։ Այս հաստ գրքին մէջ, որ կոչւում է Բրուդոսի վիպասանութիւն (Roman de Brut) պատմւում է իմիջի այլոց և հետեւեալը.

«Բլադուդի որդին Լիր (Leir) թագաւորը երեք դուստր ունէր, Վորնորիլ, Ուադաւ և Կորդէյլ. վաթսուն տարի թագաւորելուց յետոյ մի օր ներանց կանչեց և հարցրեց, թէ ո՞րը ներանցից նրան աւելի է սիրում։

«Վորնորիլ՝ ասաց, թէ նրան սիրում է իւր կեանքից աւելի, և Լիր ներան տուեց իւր թագաւորութեան երրորդ մասն և պսակեց Սկովտիայի (որ յառաջ կոչւում էր Մեթանի) դքսին Սալգլամփին հետ։

«Երկրորդը, Ուադաւ, ասաց, թէ իւր դէպի հայրն ունեցած սէրն անսահման է, և Լիր ներան տուեց իւր թագաւորութեան երրորդ մասը և պսակեց Վորնվալի դքսին Հեննինի հետ։

«Երբորդը, Կորդէյլ, ասաց, թէ նրան սիրում է, ինչպէս որ հարկ է, որ դուստրը սիրէ իւր ծնողներին, նէ նրան սիրում է, որչափ որ արժան է. և Լիւր բարկանալով այս պատասխանին վերայ՝ նէրան անիծեց և ժառանգութիւնից զրկեց:

«Բայց Վաղղիայի Լգանիպպուս թագաւորը լսած լինելով Կորդէյլի գեղեցկութեան մասին՝ գալիս է Լիւրից նէրա ձեռքը խնդրելու. Լիւր թէպէտ սկզբից չէ կամենում՝ բայց վերջապէս համաձայնում է Լգանիպպուսի խնդրին, որ և Կորդէյլի հետ դառնում է Վաղղիա:

«Լիւր, որ ամբողջ թագաւորութիւնը բաժանել էր երկու տաւազ դստերին մէջ՝ պայմանի համաձայն՝ պէտք է նէրանց մօտ ապրէր փոխ առ փոխ, յիսուն ասպետներով: Ակիզբը գործը խաղաղ էր գնում և Լլբանի դուքսը նրան լաւ էր պահում. բայց Վորնորիլ՝ խիստ ազահ լինելով՝ համոզեց իւր մարդին, թէ թագաւորի յիսուն ասպետները շատ են և թէ պէտք է նոցանից քսանը պակսեցնել, որ և կատարեցին: Լիւր երբ տեսաւ նոցա այս արածը՝ շատ բարկացաւ և նոցա թողնելով գնաց իւր միւս փեսային, Վորնվալի դքսին մօտ: Ապա իւր քոյրից աւելի խիստ լինելով՝ ասպետների թիւն իջեցնում է երեսունից մինչև տասն և յետոյ մինչև հինգ, թագաւորը նորից դառնում է Վորնորիլի մօտ, բայց սէ երկնքի վերայ երգվում է, թէ նրան միայն մէկ ասպետով կընդունէ, ո՛չ աւելի:

«Լլն ժամանակ Լիւր միտքն է բերում իւր կորցրած, մեծութիւնն, և տխրում է. յիշում է, թէ ո՛րչափ անիրաւ դաժնուցաւ գէպի Կորդէյլը, յիշում է նոյնպէս նէրա խօսքը, թէ նէ նրան սիրում է՝ ինչպէս պէտք է սիրել ծնողներին. ուստի դիմում է Վաղղիա, իւր դստրի օգնութեանն:

«Կորդէյլ՝ երբ հօր կողմից եկած պատգամաւորից լսում է նորա կրած անպատուութիւններն՝ իսկոյն թագաւորական զգեստ և քառասուն շքադիր ասպետ յուղարկում է նորան, որոց հետ միասին Լիւր թագաւորաւայել պատուով մտնում է դաղղիական արքունիքն: Կորա կրտսեր փեսան ընդունում է նրան մեծ սիրով, տալիս է նորան մի բանակ, որի օգնութեամբ Լիւր յաղթում է միւս երկու փեսաներին և թագաւորում է մինչև իւր մահը:

«Կորան յաջորդում է Կորդէյլ, որի թագաւորութեան հին-

գերորդ տարին՝ քեռորդիններն ապստամբում են ներա զէմ և կա-
լանաւորում են: Այորդէյլ՝ մեռնում է բանդին մէջ»:

Փիլիպպոս Սիդնէյի («Նրկագիա») վիպասանութեան մէջ յի-
շատակվում է հետեւեալը.

«Վաղատիայի թագաւորութեան մէջ մի սաստիկ ցուրտ օր
իշխանները մրրիկից պատսպարուելու համար մի անձաւի մէջ մը-
տան: Յանկարծ նոքա լսեցին խօսակցութիւն դրսում երկու մար-
դի մէջ: Այլ անձաւից դուրս եկան՝ տեսան նոքա մի երիտա-
սարդ, որ առաջնորդում էր աչքերը փորուած մի ծերունու: Թէ-
պէտ երկուքն էլ շատ վշտալի զէմք և պատառոտուն հագուստ
ունէին՝ բայց կար նոցա մէջ աղնուականութեան մի նշան:

«Նշխաններն հարցրին, թէ ո՞վ են նոքա, և երիտասարդը
պատմեց, թէ այն ծերունին իւր հայրն է և երբեմն Պափղագո-
նիայի թագաւորն էր, բայց նորա չար որդին նրան դահից զրկեց
և աչքերը կուրացրեց, որից ծերունին այն աստիճան յուսահա-
տութեան մէջ ընկաւ՝ որ իրանից խնդրեց նրան մի ժայռի գլուխ
բարձրացնել, որպէս զի այնտեղից վար նետուի և սպանուի, բայց
թէ ինքը չհնազանդեցաւ իւր հօր այս կամքին: Յետոյ խնդրեց
երիտասարդը, որ գլխին իւր հօր վերայ և պատսպարեն նրան:

«Ծերունին մէջ մտնելով՝ պատմում է, թէ իւր որդու,
Ալէոնատուսի այս պատմածն ճշմարիտ է, բայց շատ թերի, վասն
զի նա չկամեցաւ իւր հօր թեթեամտութիւնն և իւր առաքինու-
թիւնը պատմել: Պատմեց ինքն իւր կողմից, թէ այն չար որդին
իւր ապօրէն զաւակն է, որ Ալէոնատուսի վերայ նախանձելով՝
սկսեց սրան ատել, նախատել և ամբաստանել վերան, մինչև այն
աստիճան՝ որ ինքը թագաւորն իւր ծառաներին հրամայեց՝ նրան
անտառը տանել և սպանել: Բայց ծառաները գլխով Ալէոնա-
տուսի վերան՝ աղատում են, և նա իբրև զինուոր ապրելով՝ իւր
քաջութիւնների պատճառով փոքր ինչ բարձր աստիճանի է հաս-
նում և լսում է, թէ ի՞նչ է անցնում իւր հօր գլխից:— Իսկ ա-
պօրէն որդին Պլէկսիրտուս, գրաւելով հօրը բոլոր հաւատարմու-
թիւնն՝ իւր ձեռքն է առնում նորա բոլոր իշխանութիւնը, զըր-
կում է նրան թագաւորութիւնից, կուրացնում է աչքերն և ար-
ձակում, մահ սպառնալով այն մարդին, որ համարձակի նորան
առաջնորդել. իսկ ինքը նորա տեղ թագաւոր է նստում: Ալէո-

նատուս լսելով հօր թշուառութիւնը՝ դալիս գտնում է նրան և սկսում է առաջնորդել: Մի անգամ նա կամեցաւ ժայռից վար նետուհի և մեռնիլ, որպէս զի թէ՛ իրան փրկէ և թէ իւր որդուն, բայց ի նոնատուս նրան չթողեց:

«Մինչդեռ թագաւորը պատմում էր այս բաներն՝ նորա ապօրէն որդին Պլ'էկսիրտուս եկաւ հասաւ նոյն տեղը քառասուն ձիաւորներով՝ որպէս զի սպաննէ իւր հօր և եղբոր և անձամբ հանդիսատես լինի: Բայց ծերունուն և ի նոնատուսին պաշտպանեցին այնտեղ գտնուող իշխաններն և Պոնտոսի թագաւորն, որ երազ տեսած լինելով՝ թէ վտանգ կայ այն պահուն՝ հարիւր ձիաւորով օգնութեան էր եկել: Օտերունու կողմը յաղթում է, Պլ'էկսիրտուս փախչում ամրանում է մի ապահով տեղում: Իսկ իշխանները ծերունուն տանում են նորա մայրաքաղաքն, ուրտեղ նա թագը դնում է իւր ի նոնատուսի գլուխն և իսկոյն մեռնում է, չկարողանալով դիմանալ իւր հոգեկան յուզմունքներին: Ի նոնատուս գնում է պաշարել իւր եղբոր Պլ'էկսիրտուսին, որ տեսնելով թէ քաղցածութիւնից պիտի մեռնի՝ անձնատուր է լինում եղբօրն և խոնարհութիւն է կեղծում: Ի նոնատուս ներում է նորան և երկու եղբայրներն հաշտվում են»):

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԵՐՆ

ՆԻՐ, Ռօրիտանիայի Թագաւորը:

ԳԱՂՆԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ:

ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԴՈՒՔՍԸ:

ԿՈՐՆՎԱՆԻ ԴՈՒՔՍԸ:

ԱՆՐԱՆԻ ԴՈՒՔՍԸ:

ԿԷՆՏԻ ԿՈՍՍԸ:

ԳՆՈՍՏԵՐԻ ԿՈՍՍԸ:

ԷԴԳԱՐ, Գլ'ոստէրի հարազատ

որդին:

ԷԴՄՈՒՆԴ, Գլ'ոստէրի ապօրինի

որդին:

ԿՈՒՐԱՆ, պալատական:

ՄԻ ԾԵՐՈՒՆԻ, Գլ'ոստէրի ա-

ւատաւուն:

ՄԻ ԲԺԻՇԿ:

ԽԵՂԱՏԱԿԸ ԼԷՐ Թագաւորի:

ՈՍՎԱՆԴ, Գոնէրիլի տան սենե-

կապետը:

ՄԻ ՍՊԱՅ, Լյուբուշի հրամա-

նին տակ:

ՄԷԿ ԱՍՊԵՏ, Կորդելիային յա-

րած:

ՄԻ ՍՈՒՆԵՏԻԿ:

ԳՈՆԵՐԻՆ՝

ՀՈՒԳԱՆ

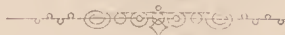
ԿՈՐԴԵՒԱ

} ԼԷՐԻ զստերն:

ԼԷՐԻՆ Ուղեկցող ԱՍՊԵՏՆԵՐ,

ՍՊԱՆԵՐ, ՍՈՒՐՅԱՆԴԱԿՆԵՐ,

ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐ:

ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Նքադիր դահլիճ Լիր Թագաւորի պալատում:

Ներսէն մանուկ՝ ԿԵՆՏ, ԳԼՈՍՏԻՐ և ԷՊՄՈՒՆԻ:

ԿԼԻՆՏ

Նս կարծում էի, թէ Թագաւորն աւելի համակրում է
Ալբանի դքսին, քան թէ Սորմալին:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Մեզ էլ այդպէս էր երևում. բայց այսօր, երբ նա իւր
Թագաւորութիւնը բաժանում է՝ ամենևին չէ նկատւում, թէ
որին է նա զերազասում. վասն զի բաժիններն այնպէս հա-
ւասար են՝ որ (մարդ որչափ էլ քննէ) չէ կարող ասել թէ
այս մէկը միւսից լաւ է:

ԿԼԻՆՏ

Սա ձեր որդին չէ՞, միլ՝որդ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Նորա կրթութեան մասին ես եմ հոգացել, տէր: Այս
բանը խոստովանելիս ես այնչափ յաճախ կարմրել եմ՝ որ
այժմ արդէն սովորական է եղել ինձ:

ԿԼԻՆՏ

Զեմ՝ կարող ձեզ հասկանալ...

ԳԼՈՍՏԻՐ

Բայց սորա մայրն և ես միմեանց շատ լաւ էինք հասկանում) և մեր այս համաձայնութիւնից ներան վիճակուեցաւ մի որդի ունենալ օրօրոցում յառաջ՝ քան թէ մի ամուսին ունենար իւր անկողնում: Նշմարո՞ւմ էք այժմ յանցանքին ինչութիւնը:

ԱՆՆՏ

Նս չէի կամենար, որ չգործուէր այդ յանցանքը, որն այսպիսի փառաւոր արգասիք է ունեցել:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Բայց ես, տէր, օրինական մի որդի էլ ունիմ, սորանից մի քանի տարով մեծ, որին սորանից աւելի չեմ սիրում: Թէև այս չարաճձին փութաց աշխարհ զալու՝ յառաջ քան թէ իրան խնդրել էին՝ բայց սորա մայրը գեղեցիկ էր և սորա ծննդեան ժամանակ ինձ այնքան ցնծութիւն պատճառեց, որ այս չարին ճանաչել հարկադրուեցայ:—Նշմունդ, ճանաչո՞ւմ ես այս ազնուական լ'որդին:

ԼԴՄՈՒՆԳ

Ո՛չ միլ'որդ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Ահաի կոմսն է: Յարգիր նրան իբրև իմ թանկագին բարեկամիս:

ԼԴՄՈՒՆԳ

Ձեր յարգութեան իոնարհ ծառայ եմ:

ԱՆՆՏ

Պօք հաճելի էք ինձ, և ես կկամենայի ձեզ հետ աւելի մօտ ծանօթանալ:

ԼԴՄՈՒՆԳ

Նս կջանամ, միլ'որդ, ձեր յարգանքին արժանաւոր լինել:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Ինք տարի օտարութեան մէջ է անցրել և նորից պիտի գնայ: (Փողէի յայնչէն լիւմ): Թագաւորը դալիս է:

Ներսէս Են Կոնստանտին, որի անունն է Ռաֆ Են Կոնստանտին, ԿՈՐՆԵԱՆՆԻ, ԱՆՔԱՆԻ, ԳՈՐՆԵՐԻՆՆԻ, ԶՈՆԵ-ԳԱՆ. ԿՈՐԴԵԼԻԱ, Լ ՇԵԱՆՈՒՄԲ:

(ԼԻՐ ԳԼՈՍՏԻՐ)

Գնահ սպասաւորել Գաղղիոյ Թագաւորին և Բուրգոնի գլխին:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Պատրաստ եմ, արքայ: (Գնահ Են Գլխին և ԼԻՐ-Են):

ԼԻՐ

Պարզում եմ ահա

Իմ մըքիս խորհուրդն: Բերէք քարտէսը:

(Բերում է Գլխին):

Գլխին, որ երբ մաս բաժանեցինք

Մեր աշխարհին ու բարեհաճեցանք

Մեր ծերութեանից բաժնաւ ամեն հող

Եւ աշխատութիւն: Թող այժմէն զործեն

Այստաւ յոգերը: Իսկ մենք՝ թեթեւած՝

Ճանապարհ հորդենք դէպի գերեզման:

Արեւմտի մեր որդի, և նոյնչափ սիրուած

Որդի Ալբանի, մենք որոշեցինք

Այժմէն հաստատել մեր աղջիկներին

Օժիտը, որպէս զի ապագայում

Որ և իցէ վէճ անդիք չունենայ:

Գաղղիոյ արքայն և Բուրգոնի գլխին

Երկար ժամանակ մըրցում են արգէն

Մեր կըրտսեր զրտարի սէրն զըրաւելու

Եւ ըստատում են մեր պաշտումը:

Նոյն պատասխան կըրտանան այսօր: —

Այժմ, որ հեռացանք Թագաւորական

Բոլոր հոգսերից և արգիւնքներից՝
Ասացէք, զըստերս, ^{հրեքից} հրեքիցդ որի՞ն
Համար կարող եմ ասել՝ թէ՛ նէ ինձ
Ամենքից աւել է սիրում. որ ևս
Այնտեղ շրջայլեմ ճոխադոյն բարիք՝
Ուր կաւելանայ անձի արժանիք:
Գու, իմ անդրանիկ Գոնէրիլ, սկսի՛ր:

ԳՈՐԱԴԻՒՆ՝

Իմ սէրս չեն կարող լինով բացատրել
Բառերն, ո՞վ իմ հայր. ևս սիրում եմ ձեզ
Աւել քան աչքիս լոյսն, աղատութիւնն
Եւ օգը. բոլոր անգլին գանձերից
Առաւել ինչպէս մի կեանք, ճոխացած.
Առողջութիւնով, փառքով, մեծութեամբ
Եւ գեղեցկութեամբ, այնպէս շատ՝ որչափ
Որ և է ստեն սիրել է մի գուստր
Եւ մի հայր՝ սիրուել, որի մօտ համր է
Լէզուս, և շունչը՝ տրկար: Սիրում եմ
Ձեզ գեր ի վերջ քան չափ ու նպատակ:

ԿՈՐԳԵԼԻՒՄ (առանցին)

Ինձ ի՞նչ է մընում.—սիրել և լրտել:

ԼԻՐ (Գանչելեն)

Այս երկիրներին—տես, մինչև այստեղ—
Լի խիստ անտառով, շքեղ դաշտերով,
Առատ գետերով, լայն հովիտներով—
Տիրուհին ևս գու: Ալբանիի և
Քո սերունդներից լինին յաւիտեան:
Իսկ ի՞նչ կասես գու, մեր երկրորդ զըստրիկ,
Կորընվալի կին, սիրելի Հռեզան:

ՀՈՒՆԳՐՆ

Միւսնոյն տարրից ենք ես և իմ քոյրս.
Ինձ էլ նոյն չափով եմ զընահատում:

Կըրում եմ սրբառման այն բոլոր սէրը,
Ինչ որ բացառեց Գոնէրիլ՝ միայն
Նէ շատ քիչ ասաց: Ես թըշնամի եմ
Ամենայն տեսակ ջընճութիւնների,
Որ սեփական են մեր ըզգացութեան,
Եւ երջանիկ եմ ըզգում ինձ՝ միայն
Ձեր սիրով, ո՞վ իմ անգին թագաւոր:

ԿՈՐԴԵՂԻՄ (առանցքն)

Խեղճ Կորդելիա՛, բայց ինչո՞ւ խեղճ: Ես
Գիտեմ թէ որչափ իմ սէրըս մեծ է
Վասն ընդուն:

ԼԻՐ

Վեղի և սերունդներդ
Թող ժառանգութիւն լինի յաւիտեան
Եյս երրորդ մասը մեր սիրուն երկրի,
Որ Գոնէրիլ՝ի բաժինից վար չէ
Իւր զեղեցկութեամբ, ընդարձակութեամբ
Եւ արժանիքով: Իսկ դու, ջընճութիւն
Իմ վերջին, բայց ո՞չ նըւաղ սիրելի,
Որի նորաջութիթ սէրի առիթով
Մըրցում են կաթը Բուրգանի և որթն
Գազդիոյ, դու ի՞նչ կարող ես ասել,
Որով ըստանաս երրորդ բաժինը,
Որ քան քոյրերինդ աւելի ճոխ է:

ԿՈՐԴԵՂԻՄ:

Ոչի՛նչ, մեծարդոյ հոյր:

ԼԻՐ

Ոչի՛նչ:

ԿՈՐԴԵՂԻՄ:

Ոչինչ:

ԼԻՐ

Ոչքնչից ծընում է միայն ոչինչ:
Միւսանդամ խօսիր:

ԿՈՐԴԱԵԼԻՆ

Խնչ թըշուառ եմ ես.

Սըրտինքս լիզուով չեմ կարող յայտնել:
Չեզ սիրում եմ, աէր, ինչպէս որ իմ պարտքս
Հրամայում է. ոչ աւել ոչ պակաս:

ԼԻՐ

Է՛յ, Սորդելիս, դէթ փոքր ինչ ուղղել
Խօսքըդ, և բաղդիդ գըլինին մի զարներ:

ԿՈՐԴԱԵԼԻՆ

Ո՛վ իմ բարի Հայր և աէր, դուք էք ինձ
Ծընել և սիրել, կըրթուծիւն տըւել:
Սոցա փոխարէն շնորհակալ եմ ես.
Հնազանդում եմ ձեզ, սիրում և յարգում,
Ինչպէս օրէնքն է: Եթէ յիրաւի
Քոյրերս միայն ձեզ են սիրում, ինչո՞ւ
Եմուսին ունին: Թէ ես մարդի գնամ
Չեւքիս գըրաւին Հեա նա կըստանայ
Աէսն իմ պարտքերիս, սէրիս ու խնամքիս:
Ուստի ես բընաւ, քոյրերիս նըման
Չէի պըսակուիր, եթէ ես Հօրըս
Միայն սիրէի:

ԼԻՐ

Եւ այդ խօսքերիդ

Համաձայն է սիրտդ:

ԿՈՐԴԱԵԼԻՆ

Ե՛յ, աէր արքայ:

ԼԻՐ

Ե՛յդպէս մանկամարդ և այդքան գըժնեմ:

ԿՈՐԿԵԼԻՄ

Այսպէս մանկամարդ, հայր իմ, և պարզսիրտ:

ԼԻՐ

Լա՛ւ, և քեզ օժիտ առ պարզսրբաութիւնդ,
Թող վրկայ լինին սուրբ լոյսն արեւի,
Անհաս խորհուրդը խաւար զիշերի,
Ի՛ մասաղականարի ազդեցութիւնքը,
Որով զալիս ենք աշխարհ ու զընում—
Ահա ուրանում եմ ամեն խընամք
Սէր ու հայրական պարտականութիւն
Եւ արեւական ազգականութիւն,
Այժմ և յաւիտեան համարում եմ քեզ
Օտար իմ սրբախ, օտար իմ աչքիս:
Բարբարոս Վսիլէթն և այն մարդակերն,
Որ որդու մըսով փորն է կըշտացնում՝
Այնչափ մօտ են ինձ և կը վայելեն
Իմ կարեկցութիւնս և օգնութիւնը՝
Որչափ դու, թէպէտ երբեմն իմ զաւակ:

ԿԻՆՏ

Տէր արքայ...

ԼԻՐ

Լըռի՛ր, Աննա, մի՛ կանգնիր դու
Վաշտապին և իւր կատաղութեան մէջ:
Նէրան ամենքից շատ էի սիրում:
Նէրա խընամքին էի կամենում
Յանձնել ծերութիւնս—(Սորբէլային) Հեռացի՛ր աչքիցս:
Ինչպէս որ ձիշտ է, թէ դադաղիս մէջ
Աը գտնեմ հանդիսա՝ նոյնպէս և այս, որ
Վաւրցնում եմ քեզնից սիրտըս հայրական:—
Ո՛ւր է թաղաւորն, ո՞վ զընաց ետեւն: (Մի շտապի՛ր գնա՛մ է):
Բուրգոնին կանչել: (Մի՛ գնա՛մ է):— Սորենվալ՝
Այլըմնի,

Երկու զբարերիս օժիտին վերայ
 Եռէք այս երրորդ բաժինն էլ: Իսկ նէ
 Թող ամուսնանայ այն զոռոզութեամբ,
 Որին անուանում է ճրջմարտութիւն:
 Տալիս հմ համայն իմ իշխանութիւնս
 Բոլոր աստիճան և արգիւնքներով:
 Իսկ մենք՝ ուղեկցող հարիւր ասպետով
 Միայն, որոց ձեր հաշուով պիտ պահէք՝
 Ուղում ենք մի մի ամիս փոխ առ փոխ
 Ձեզ մօտ ապրիլ: Մեզ պահում ենք միայն
 Ենունն ու պատիւ մի թագաւորի,
 Իսկ իշխանութիւն, գանձն ու վարչութիւն,
 Սիրելի որդիք, ձերը կը լինին.
 Եւ առհաւատակայ՝ ահա՛ այս թագը.
 (Եւ զիւր իւրաքանչիւր Բաժնի Գալիս է նոցա):
 Ձեր մէջ բաժնեցէք:

ԱՆՆՏ

Օգոստոսիստ. Լիւր,
 Քեզ, որ իբր արքայ ես միշտ պատուել հմ,
 Սիրելի՛ իբրեւ հօր, պաշտել՝ իբրեւ տէր
 Եւ իբր իշխանիս ազօթքումս յիշել...

ԼԻՐ

Լարուած է աղեղն. խուսափիր նեախց:

ԱՆՆՏ

Թող վերաս թըռչի, թէև սըլաքը
 Սիրտըս խոցուի էլ: Երբ արքայն խեղբը՝
 Անան էլ թող կորցնէ իւր պատկառանքը:
 Եյթ ի՛նչ ես անում դու, այժմ ծերունի:
 Աարծո՞ւմ ես, երբ որ զօրութիւնն ընկձի
 Շողքորթութեան առջև՝ կը վախնայ
 Պարաքը խօսելուց: Երբ անմըտութեան
 Մէջ է ընկըղմում իշխանութիւնը՝
 Եղնըութեան պարտքն է ճրջմարտութիւն:

Գլենջի՛ր այդ վրձիւդ և մըտածելով
Փոխի՛ր անխոհեմ ու շտապ հըրամանդ:
Թող վրկայ լինի կեանքը՝ որ կըրասեր
Պուստորդ քեզ մի մազ պակաս չէ սիրում:
Անսիրտ չեն նոքա, որոց համեստ ձայնն
Շաշուկ-շառաշուկ թընդիւն չէ հանում:

ԼԻՐ

Լըռի՛ր, Կէստ, կեանքդ մազից է կախուած:

ԿԼՆՏ

Կեանքս ևս միշտ դիտել եմ իբրև զըրաւ
Թըշնամիներիդ զիմագրուելու,
Ուստի չեմ վախնար փրկանք տալ նըրան՝
Երբ քո փրկութիւնն է իւր առիթը:

ԼԻՐ

Հեռացի՛ր աչքիցս:

ԿԼՆՏ

Ուղի՛ղ դիտէ, Լիւր,
Եւ թող՝ որ մընամ ես անդըրդուելի
Մէքերիդ առջև:

ԼԻՐ

Մպողո՛ն վրկայ...

ԿԼՆՏ

Մպողո՛ն վրկայ, արքայ, որ դու զուր
Երդում ես անում աստուածներին վրայ:

ԼԻՐ

Պառայ, ըստամբա՛կ...: (Չեւիւր պի՛ն յգէլով):

ԱՆՐԱՆԻ ԵՒ ԿՈՐՆՈՒՆԷ՝

Պաղարեցէք, ահր:

ԱԼԿՆՏ

Օ՛ն և ըսպաննիր բըթիշիբդ, որով
Հիւանդութիւնիդ հասուցում կանես:
Յետ առ սարգէներդ, կամ թէ ոչ՝ քանի
Շունչ կայ բերանումս՝ ես չեմ դադարիր
Քեզ յանդիմանել, թէ վատ ես անում:

ԼԻՐ

Լըսիր, ապրստամբ, հրպատակութեանդ
Պարտքով լըսիր ինձ: Որովհետեւ մեզ
Ուխտադրութ անել կամեցար, (որ մենք
Երբեք եղած չենք) և յանդգնեցար
Խափանել վրձիռն մեր իշխանութեան՝
(Ուրին չին ներում մեր աստիճանն ու
Թաղաւորութիւն) — ուրեմն ըստացիր
Վարձատրութիւնդ մեր տէրութիւնից: —
Հինգ օր քեզ միջոց կմ տալիս՝ զործերդ
Սարգի գընելու, վեցերորդ օրը
Մտելի կըռնակդ մեր երկրին դարձրու:
Եթէ յաջորդող տասներորդ օրը
Գատապարտ մարմինդ մեր տէրութեան մէջ
Գեռ զըանըւի՝ այն վերջին վայրկեանդ է:
Սորիւր առջեկցս: Արամադդ վրկայ,
Որ այս մեր վրձիռն անդառնալի է:

ԱԼԿՆՏ

Ուրեմն բարեաւ մընաս, տէր. եթէ
Այսպէս դատեցիր՝ արտասահմանումն
Է աղատութիւնն, իսկ աքսորն այստեղ: (Ասորեւելայն)
Մանկամարդ աղջիկ, թող քեզ հետ լինի
Երկնից զօրութիւնն, քեզ՝ որ խորհում ես
Աղնիւ, և խօսքիդ՝ ճշմարտութիւն է:
(Հաւգանին և Սոնէրէին)
Իսկ ձեր մեծ խօսքերն արդեւո՞ք հաստատուին:
Սիրուն բառերդ տան և լաւ զործեր: (Իշխանէրն)

Մնաք բարով և դուք, իշխանք: Այստեղից
Աքսորուած՝ Աէնարը գնում է հին սըրտով
Նոր երկիր: (Գնա՛մ է):

Ներսէս Էն Դոնա՛մ ԳՐՈՍՏԵՐ, ԳԱՂՈՍԻ ԹԱ-
ԳԱՌՈՐԸ, ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԴՈՒՔՍՆ ԵՒ ՈՒՂԵԿՑՍԱՐՆԵՐ:

ԳՐՈՍՏԵՐ

Տէր իմ, ահա Գաղղից
Արքայն և Բուրգոնն:

ԼԻՐ

Իմ պատուելի դուքս,
Նախ ձեզ իմ զիմում, որ թագաւորին
Պէ՛մ ախոյեան էք մեր զըստրի համար,
Առէ՛ք, առ նըւազն ի՞նչ էք պահանջում,
Ամուսնանալու համար ներս հեռ,
Եթէ դուք ներան դեռ կամենում էք:

ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԴՈՒՔՍՆ

Ձերըզ մեծութիւն, ես դո՛հ իմ նրանով
Ինչ որ միանգամ արդէն վըճեցիք,
Եւ դուք, վըստա՛հ իմ, բան չէք պակսեցներ:

ԼԻՐ

Իմ գերազնիւ դուքս, քանի որ ներան,
Մենք սիրում էինք՝ այդ էր ներս զինն:
Իսկ այսօր ընկաւ ներս արժանիքն:
Ահա կանգնած է նէ ձեր առջևում:
Եթէ այդ փոքրիկ խաղալիկին մէջ
Մի բան, կամ նոյն ինքն—իմ ատելութեան
Միակ օժիտով—հաճելի է ձեզ՝
Առէք, ձերն է նէ:

ԲՈՒՐԳՈՆԻ ԴՈՒՔՍՆ

Ինչ պատասխանելս
Ձեմ գիտեր:

ԼԻՐ

Սէրան իւր պակասութեամբ
Հանդերձ, որ ունի, մեզ օտարացած,
Մեր ատելութեան միայն որդեգրած,
Լոկ մեր անէծքի օժտով, որին մենք
Երգմամբ ուրացանք—ուզում էք առնել
Թէ թողնել:

ԲՈՒՐԻՈՒՆԻ ԳՈՒԲՄՆ

Տէր իմ, ներեցէք, որ ես
Եյս գէպքում յետ եմ առնում ընտրութիւնս:

ԼԻՐ

Եւ թողէք. այդ է, յանուն արարչիս
Երգվում եմ, գէրա բոլոր ունեցածն,
Որ ձեզ թըւեցի: (Պաղլայէ Ռաֆա—որն)
Ձեզ գալով, արքայ,
Երբէք չեմ կարող անարդել ձեր սէրն
Եյն աստիճան՝ որ ձեզ առաջարկեմ
Իմ ատածս. ուստի ձեր սիրտը դարձրէք
Ուրիշին վերայ, որ արժանապոյն
Լինի, քան թէ այս թըշուառ արարածն,
Որին բընութիւնն իւրն համարելու
Եմօթ է կրբում:

ԳԵՂՂԻՆՅԻ ԹԵԳԵԽՈՐՆ

Իսկ այց տարօրինակ
Է այս ինձ, թէ սէ, որ վայրկեան մ'յառաջ
Ձեր սիրելագոյնն էր և առարկայ
Ձեր զովասանքին, ծերութեան նեցուկ,
Երժանագոյնը և լաւագոյնը
Ձեր սրբաի համար՝—մի ակընթարթում
Ինչ աններելի յանցանք գործեց, որ
Հիմնովին խրդեց ձեր սէրն ու շնորհք:
Նէ կամ բընութեան օրէնքներն դէմ

Սոսկալի եղեռն պիտ' լինի գործած,
 Վամ ձեր նախկին սէրն անարժան կերպով
 Գլքաւել էր նէ, որ ես նէրանից
 Ձեմ կարող յուսալ, չենթագրելով այն
 Գործ մէկ հըրաշքի:

ԿՈՐԿԵԼԻՆ (Ե-ր հօրն)

Որովհետեւ ես

Ձունիմ այն կոկիկ շողոքորթ արուեստն,
 Որ աննըպատակ խօսիմ, այլ առանց
 Շաղփազփ խօսքերի կատարում եմ այն,
 Ինչ որ խորհում եմ՝ երգմնեցուցանում
 Եմ ձեզ, թաղաւոր, որ յայտնէք, թէ ոչ
 Յանցանք կամ արատ, աղտեղի գործ կամ
 Ենթարոյական ընթացքս էր առիթ,
 Որ ինձնից վերցրէք ձեր դուծն ու խընամբ:
 Եյլ մի թերութիւն, որով գոհ եմ ես—
 Եյս՝ որ ես չունիմ հրապուրիչ հայեացք
 Եւ շողմարար լեզու, որ ինձ շատ
 Ուրախացնում է, թէ եւ սորանով
 Չըրկվում եմ նոյնպէս և ձեր շընորհքից:

ԼԻՐ

Լաւ էր, որ բընաւ դու չը ծնէիր,
 Քան աղբակէս կոպիտ և ինձ անհաճոյ:

ԳԵՂՂԻՆՅԻ ԹԵԳԵԼՈՐԵ

Միայն այս, մի լոկ ամօթխածութիւն,
 Որ յաճախ արգելք է լինում ասել՝
 Ինչ որ սրբառում կայ: Գուք ի՞նչ էք ասում
 Օրիորդին, դուքս: Սէրը սէր չէ, երբ
 Հետը խառնվում են օտար հաշիւներ:
 Ուղճում էք նէրան. ինքն է իւր օժիւն:

ԲՈՒԳՈՐԵԼԻ ԳՈՒԲԱՆ (Լեւն)

Օգոստափառ Լիր, տըւէք միայն այն՝
 Ինչ որ խոստացաք ինքնին, և իսկոյն

Աորդելիային ևս կառնեմ ինձ կին,
Երբև Բուրգոնի դըքսուհի:

ԼԻՐ

Նորէք.

Նըդուել ևմ արդէն, խօսքս անփոփոխ է:

ԲՈՒՎՊՈՒՆԻ ԴՈՒՎՍՆ (Աորդելիային)

Յաւուժ եմ, որ դուք այդպէս կորցնելով
Ձեր հօր՝ կորցնում էք ձեր ամուսինն էլ:

ԱՈՒՎԵԼԻՆ

Հանգիստ թող լինի դուքսն, որովհետև
Լոկ հաշիւներն են իւր սէրն՝ ևս նորան
Աին չեմ լինելու:

ԳԵՂՂԻՆՅԻ ԹԵԳԵԼՈՒՆ

Սիրուն Աորդելիա,

Եյսպէս աղքատ բայց և այսպէս հարուստ,
Թէպէտև լըքեալ բայց միանգամայն
Պատուական, ատուած՝ սակայն պաշտելի,
Ես տէր ևմ լինում քեզ ու քո զանձիդ:
Թող օրինաւոր լինի վերցրնել
Եյն՝ որ ձրդեցին: Բայց այս ի՛նչ դարմանք,
Եստուածներ, նոցա ցուրտ արհամարհանքն
Եւելի վառեց բորբոքեց իմ սէրս:— (Լէրն)
Վո դուստրդդ, որին ժառանգութիւնից
Ջըրկած ընտրութեանս առջև ձրդեցիր—
Իմն է. (Իւր լաւօճին) թագուհի սիրուն Գաղղիոյ:
Խոնաւ Բուրգոնի դըքսերն չեն կարող
Խըլել ինձանից այս անգին զանձը: (Աորդելիային).
Վընքոյշ հըրաժեշտ տուր, Աորդելիա,
Վրժնդակ տոհմիդ, կորցնելով այս տեղն՝
Ուրիշ լաւազոյն մի տեղ կը դըտնես:

ԼԻՐ

Արքայ Պաղղիդ, դու ներան առար.
Թող քոնը լինի միշտ. ես այգպիտի
Պըստըին չեմ ուզում, և չեմ կամենում
Ել ներան տեսնել: (Սորբէլայն) Բաղդիդը ընդ առաջ
Պընա, զըրկըւած մեր օրհնութիւնից
Սէրից և շնորհքից: Պրնանք, ազնիւ դուքս:
(Փռէլէ յայն: Պհոս՝ Էն)

ՊԵՂՂԻՈՅ ԹԵՊԵԼՈՒՆ (Սորբէլայն)

Պըրերիդ հրաժեշտ առւր, Սորդելիս:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ

Պուք, անդին զանձեր մեր հօրն, թողնում է
Ձեզ Սորդելիան, աչքն արտասուքով:
Պիտեմ ինչ էք դուք, սակայն իբրև քոյր
Պըժուարանում եմ ձեր պահատութիւնը
Անունովն ասել: Յարկեցէք մեր հօր.
Յանձնում եմ նըրան ձեր գընահատուած
Սըրաին. բայ աւանդ, եթէ ինձ սիրէր
Նա ինչպէս յառաջ՝ նորան լաւագոյն
Ես պատըսպարան կը տայի: Արիուքդ
Ել մընաք բարով:

ՀՈՒՆՊԵՆ

Մեր պարտքը մեզի

Մի սովորեցներ:

ՊՈՆԵԼԻՆ՝

Խորհիր մանաւանդ,

Ինչպէս դո՛հ անեա ամուսնիդ, որ քեզ
Բաղդին ապաստան մնացածդ՝ վերցրեց
Իբր ողորմութիւն: Պու՛ն որովհետև
Որդիական սէրի մէջ պահասեցար՝
Արժանի է, որ բաժինքի պահան
Ել չը պահասի:

ԿՈՐԴԵԼԻՄ

Աը գոյ ժամանակ,
Աը բացուի, ինչ որ ծածկեց մարդահաճ՝
Աեղծաւորութիւնն, և ամօթապարտ
Աը քնաց խարդախն ի վերջոյ: Բարիք
Եւմ ձեզ ցանկանում:

ԳԼԳՂԻՄՅԻ ԹԵԳԵԼՈՐՆ

Գընանք, Աորդեւեա:
(Թագաւորն և Աորդեւեա գնո՞ւ են):

ԳՈՐԱՅԻՄ՝

Քոյրիկ, քեզ կարեւոր խօսքեր ունիմ ասելու այնպիսի
մի դործի մասին, որ մեզ երկուքիս էլ է վերաբերում: Աոր-
ծում եմ, թէ մեր Հոյրն այս երեկոյ կերթայ այս տեղից:

ՀՈՒՆԳԵՆ

Եյո, և քո մօտ կը գայ: Հետեւալ ամիս կվերադառնայ
մեր մօտ:

ԳՈՐԱՅԻՄ՝

Տեսնում ես, յորչափ կամակոր է նա այժմ, ծերութեան
ժամանակ: Աորա մի դեղեցիկ օրինակն Հէնց նոր տեսանք:
Նա միշտ ամենքից աւելի մեր կրտսեր քոյրին էր սիրում:
Եւ յանկարծ ի՞նչ գատարկ պատճառով դուրս արաւ նէրան:
Նորա այս պակասամիտ ընթացքն աչքի շատ է զարնում:

ՀՈՒՆԳԵՆ

Յանցանքը ծերութեանն է: Բայց նա միշտ էլ իւր ա-
րածը չէ զիտցել:

ԳՈՐԱՅԻՄ՝

Իւր ամենալաւ և առողջ տարիներումն էլ նա ինքնի-
րան զսպել չէր կարող: Ուրեմն մենք պէտք է տանինք ոչ մի-
այն նորա մէջ խոր արմատացած թերութիւններն, այլ և այն

քմահաճ՝ զայրացկոտութիւնը, որ գալիս է մաղձոտ և հիւսանդոտ ծերութեան հետ:

ՀՈՒՆԳՎՆ

Երևում է, որ մենք էլ շատ անգամ պիտի ենթարկուինք նորա փոփոխամտութեան, ինչպէս է Ալեքսի արտաքսումը:

ԳՈՒՆԴՐԻՒՆ՝

Նա դեռ զբաղած է Գաղղիայի թաղաւորին ճանապարհ ձգելով: Խնդրում եմ քեզ, միասին դործենք. եթէ մեր հայրն այդ զայրացկոտութիւնը մեր վերայ էլ գործ դնէ՝ նորա այժմեան առատաձեռնութիւնը մեզ համար նախատիկն էր ազբիւր կլինի:

ՀՈՒՆԳՎՆ

Սորա վերայ դեռ կմտածենք:

ԳՈՒՆԴՐԻՒՆ՝

Պէտք է վճռական մի բան անել և մանաւանդ՝ երկաթը դեռ տաք տաք՝ ձեծել:

(ԳՆՈՒՄ ԷՆ):
(ԷԿՍՈՒՆԴ ԴԵՐԱ Է ԴԵՐՈՒՄ, ՎԵ ԴԵՐՈՒՄ ԵՆԻՄԵՐԱՆԵՐ)

Ի՞նչութիւնն¹⁾, դուն ես իմ՝ աստուածն. միայն

Վեղ եմ հնազանդում: Ինչո՞ւ խոնարհիմ

Փռւճ՝ սովորութեան և ներքեմ անմիտ

Գասաւորութեան. որ ժառանգութիւնս

Խըլեն, վասըն զի ասար, տասնեկիւր

1) Բնութիւն բառին տակ Եղմունդ ըմբռնում է ոչ թէ մի աստուածային գոյութիւն, այլ լոկ մի հասկացողութիւն՝ հակառակ ընդհանուր սովորութեան և կեանքի պայմաններին: Նա ուզում է ասել թէ որովհետեւ քաղաքային պայմաններից դուրս է ծնել՝ պէտք է որ հնազանդի բնութեան օրէնքներին, որոնք ոչ ինչ տարբերութիւն չեն դնում այս կամ այն պայմաններում ծնուածներին մէջ: Սա ի վէնս:—Եղմունդ դիմում է բնութեան, ինչպէս իւր աստուածին՝ այն խորհրդով՝ որ ապօրինի ծնունդներին կոչում են *fils naturel*, (բնական կամ բնութեան որդի). Նա՞ որ բնութեան օրէնքով իւր հօր որդին է՝ քաղաքական օրէնքով է *nullius filius* (ոչ ուրուք որդի): Մէտն:

Լուսնեակ կղբօրիցս յառաջ ծընայ ես:
Եւ ապօրինի ե ինչո՞ւ ըստոր,
Եւր մարմնիս կաղմուածքն տմուր է նոյնպէս
Եւ հոգիս աղնիւ, նոյնչափ բարեձեւ
Ու ազտա է դէմքս, ինչպէս մի պարկեշտ
Տիկինի որդուն: Ենչո՞ւ կընքում եմ
Մեզ ապօրինի, անարդ բառերով:
Յաճ, ապօրինի: Մե՛նք, որ բընութեան
Սայտառ անչանքում աւելի եւտնդ
Եւ ուժեղ կաղմուածք ըստացանք, քան թէ
Չանձրացած, թըմրած առագաստի մէջ
Պոյութիւն առնող մի խումբ յիմարներ,
Որ ծընողների կէս մի քրնին մէջ
Են շինվում եւ կէս մ'արթուն ժամանակ:
Օ՛ն ուրեմն, Էդկար, օրինական ծնունդ,
Քո երկիրներդ ես տէր կը դառնամ:
Եպօրէն Էդմունդն օրինականին
Չափ մեր հօր սէրին իրաւունք ունի:
Օրինակա՞ն, ա՛հ, ի՛նչ կոկիկ բառ է:
Իմ օրինական պարոն, քեզ տեսնեմ,
Եյս նամակն եթէ ներգործէ՝ դիտումս
Յառաջ թէ երթայ՝ ապօրէն Էդմունդն
Օրինականին կը խախտէ տեղից:
Ես կը մեծանամ, ես բազմ կը զրտնեմ...
Եպօրէնին հետ եղիք, աստուածներ:

(Եւր ե ճգնում ԳԼՈՍԵՐ):

ԳԼՈՍԵՐ (առանցին).

Կէսը արտաքսուած պսակէս. Պաղղիոյ
Եւրայն վըշտացած. թագաւորը գնաց.
Եւր իշխանութիւնն ամբողջ բաժանուած:
Եւ պս ամենը մի վայրկեանի մէջ:

(Եւրում ե Էդմունդին):

Էդմունդ, ի՛նչ նոր լուր ունիս:
Ժամ չէ անցնում, որ անվայել զործով

ԼԵՂԱՅԻՆ (Նամակը պահելով)

Ոչինչ նորութիւն չգիտեմ, տէր:

ԳԼՆՈՍԻՅՐ

Ինչո՞ւ այդպէս շտապով պահում ես այդ նամակն:

ԼԵՂԱՅԻՆ

Ոչինչ նորութիւն չգիտեմ, տէր,

ԳԼՆՈՍԻՅՐ

Ի՞նչ թուղթ էր այդ, որ կարդում էիր:

ԼԵՂԱՅԻՆ

Ոչինչ, տէր:

ԳԼՆՈՍԻՅՐ

Ոչինչ: Հապա ինչո՞ւ այնպէս սարսափած եւ շտապով դրանք դնել փութացիր: Ոչինչը պէտք չունի, որ այդպէս պահուի: Տո՛ւր տեսնեմ: Աթէ ոչինչ է՝ ականոց հարկաւոր չի լինիր:

ԼԵՂԱՅԻՆ

Ներկեք ինձ, տէր. եղբորիցս մի նամակ է, որ դեռ ամբողջ չեմ կարդացել. բայց որչափ հասկացայ՝ ձեզ կարդալու համար դրուած չէ:

ԳԼՆՈՍԻՅՐ

Նամակը տուր, ասում եմ:

ԼԵՂԱՅԻՆ

Թէ տամ, թէ չտամ՝ անիրաւութիւն արած կլինիմ: Պարզացածիցս որչափ կարողացայ հասկանալ՝ պարսաւելի բան է:

ԳԼՆՈՍԻՅՐ (Նամակն առնելով նորահից).

Տո՛ւր, տեսնեմ, տո՛ւր:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Իբրև արդարացում՝ եղբօրս՝ յոյս ունիմ թէ այս զրիկ է՝ իմ ազնուութիւնս փորձելու համար միայն:

ԳԼՈՍՏԻՐ (Կարգած է).

«Այս կարգն, այս պատիւն, որ տալիս ենք ծերութեան՝ «թունաւորում են մեր կեանքի ամենալաւ օրերն: Մեր բազմազէ խլովում է ձեռքերիցս մինչև այն ժամանակն, որ մենք «ծերանալով՝ այլ ևս չկարողանանք նորանով ուրախանալ: «Աստեանում հմ, որ յիմարական և պարզամիտ ստրկութիւն է մեր հպատակութիւնը ծեր բռնաւորին առջև, որ «տիրում է մեր վերայ ոչ այն պատճառով, որ զօրութիւն «ունի, այլ վասն զի մենք տանում ենք նորան: Ենձ մօտ եկ, «որ այս մասին ընդարձակ խօսիմ: Աթէ հայրս կամենար քր- «նիլ մինչև այն ժամանակ, որ հս նրան արթնցնէի՝ դու յա- «ւիտեան տէր՝ կը լինէիր նորա հկամուտների կէսին և սիրե- «լի՝ քո եղբօր, Լեզգարին»: Փա՛հ, դաւադրութիւն: «Քնի, «Գնի Ես նրան արթնցնէի»: «Տէր կնիքի Եկան-արեքի կնիք»: — Իմ որդիս, Լեզգար: Աւ նա կարողացաւ ձեռքը բարձրա- «ցնել այս տողերը զրկելու, և նա սիրտ ունեցաւ այս բանը խոր- «հելով:— Երբ ստացար այս նամակն, ո՛վ բերեց:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Նամակն ինձ ոչ ոք չբերեց. սենեակումս գտայ այն. պա- «տուհանից է ներս ձգուած:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Գիտե՛ս, որ սա եղբօրդ ձեռքն է:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Աթէ բովանդակութիւնը լաւ լինէր՝ կերպուէի, որ իւր «զրութիւնն է. բայց քանի որ այսպիսի բովանդակութիւն ու- «նի՝ շատ ցանկանում հմ կարծիք՝ թէ նորանը չէ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Սա նորսն զրութիւնն է:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Նորանն է, տէր: Բայց ես վստահ եմ, թէ նորա սիրան
Համաձայն չէ այս գրուածին:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Յառաջ երբէք քեզ հետ խօսք չե՞ բացել նա այս մասին:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Ոչ երբէք, տէր: Միայն, յաճախ լսել եմ նորանից, թէ
երբ հայրերը ծերանալ են սկսում և որդիներն հասունանալ՝
լաւ է, որ հայրը որդու խնամքին յանձնէ իրան և ստա-
ցուածքին կառավարութիւնը:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Այնպիսովն, այնպիսովն. նոյն խմտան է և նամա-
կին մէջ: Ապիրա՞տ, չարագործ որդի, զարշնի՛ր, վայրենի՛ր գա-
ղան և աւելի վատ քան վայրենի գաղաններն:— (Ծառայի՛ն)
Գնա նրան փնտռիր, ես կամենում եմ նրան բանդել: Գար-
շնի՛ր աղայ. ո՞ւր է նա:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Ուղիղը չեմ գիտեր, տէր: Եթէ հաճէիք ձեր զայրոյթն
դէպի եղբայրս առժամանակ ծածկել, մինչև նորա զիտաւո-
րութիւնն աւելի ստուգէիք՝ աւելի ապահով կլինէիք դուք.
վասն զի եթէ նորա դէմ բռնութիւն գործ դնէք և յետոյ
խմանաք, թէ այս բոլորը մի պարզ սխալմունք է՝ ձեր պա-
տուին վերայ արատ կգայ և ձեր որդու հնազանդութեան կը
տաք վերջին հարուածը: Այս կեանքս պատրաստ եմ գրաւ
դնելու, թէ սորանով եղբայրս կամեցել է միայն փորձել իմ
հաւատարմութիւնս դէպի ձեզ, առանց որ և է չար զիտա-
ւորութեան:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Կարծում ես այդպէս:

ԵՂՄՈՒՆԴ

Եթէ յարմար դատէք՝ ձեզ այնպիսի տեղ կտանիմ, որ
կարողանաք ձեր ականջով լսել այս մասին իմ խօսակցու-
թիւնս եղբօրս հետ և անձամբ տեղեկանաք: Զէնց այս գի-
շեր պէտք է այս անել:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Նա չէ՛ կարող այսպիսի հրէշ լինել:

ԵՂՄՈՒՆԴ

Անտարակոյս ոչ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Իւր հօր դէմ, որ նրան անչափ և գորովազին սիրում
է:—Երկի՛նք և երկիր:—Եղմունդ, գաիր նրան, յայտնի արա
ինձ նորա խորհուրդը, խնդրում եմ քեզ: Գործիր ինչպէս
ազդում է խոհեմութիւնդ: Բոլոր կարողութիւնս տալու
պատրաստ եմ, այս գործը ճշտիւ իմանալու համար:

ԵՂՄՈՒՆԴ

Նա կգնամ նրան փնտռելու: Բանն այնպէս կշինեմ, ինչ-
պէս որ յարմար դայ, և ամէն ինչ ձեզ կ'իմացնեմ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Արևի և լուսնի վերջի խաւարումները ոչինչ բարի բան
չեն դաշակում: Թէպէտ բնական օրէնքների զիտութիւնը
կարող է նոցա այս կամ այն մեկնութիւնը տալ՝ սակայն սո-
րանով նոցա հարուածները բնութեան վերայից չեն վերա-
նար: Սէրը ցամաքած, բարեկամութիւնը պաղած, եղբայր
եղբօր դէմ է ելնում: Քաղաքներում խռովութիւն, զիւղե-
րում երկպառակութիւն, պալատներում դաւ, հօր ու որդու
մէջ եղած կապը խզվում է: Իմ անաստուած որդուս վերայ
այս գուշակութիւնները կատարուեցան, սա—որդին է հօր
դէմ ելած: Թագաւորն օրէնքից դուրս է ելնում, սա—հայրն
է որդուն դէմ: Մեր լաւ օրերն անցան գնացի՛ն: Սկնդու-
թիւն, խարդախութիւն, դաւ և ամենակործան կարգադրու-

Թիւններ հանապաղ մեղ հալածում են մինչև գերեզմանի դուռն:—Լեզմունդ, այն թշուառականին պիտի զանե՛ս: Վեղ փնաս չի հասնիր, ջանք մի խնայել:—Աղնիւ, բարեհոգի Աննան էլ արտաքսուած: Նորա յանցանքն է արդարամտութիւն: Սոսկալե՛ է սոսկալե՛:

(Գնում է):

ԼԵԳԱՌՈՒՆԴ

Այս ամենն աշխարհի պարտադիր յիմարութիւններն են: Մեր բաղդն հէնց որ ծուռ է բուսնում—որ յաճախ պատահում է մեր վարքի վատութիւնից—սխտում ենք մեր դժբաղդութեան մեղքը բարդել արեւին, լուսնին, աստղերին վերայ, որպէս թէ մենք ապիրատ ենք լինում հարկաւորապէս, յիմար՝ երկնքի հրամանով: ստահակ, զոյլ և դաւաճան ենք լինում երկնագունդների զօրութեամբ. հարբեցող, խաբեբայ և պղծագործ՝ մոլորակների անդիմադրելի ազդեցութեամբ, և վերջապէս ի՛նչ չարիք էլ որ գործենք՝ բոլորն աստուածային ակնարկութեամբ են: Բողարածի մի զարմանալի հնարք՝ իւր անառակութիւններն աստղերին վերայ բարդելու: Հայրս մօրս հետ պառկեցաւ վիշապի պոչին տակ և ես մեծ արջին սակ աշխարհ եկայ—սորանից հեռեում է, թէ ես կոշտ ու վաւաշ եմ: Հրամե՛լ էք: Նս նոյնը կլինէի, եթէ տիեզերքի ամենակրթ աստղն էլ շողշողած լինէր ապօրինի յղութեանս անկողնին վերայ: Եղգարւ...:

(ԷԴԳԱՐ ՆԵՐԱ Է ՏԻՆՈՒՄ):

(Լեւանդին): Նւ յանկճրծ նա այստեղ, ինչպէս մի հին կատակերգութեան վախճանը: Իմ դերս պիտի լինի յաւսահատ մեղամաղձութիւն և հառաչանք, Բէղլ'ամցի Տոմին պէս:— (Բարձր): Ո՛հ, այդ խաւարումներն երկպառակութիւններ են գուշակում: Փա, սօլ՝, լ'ա, մի¹):

2) Անկապիւր դիտմամբ է դրել այստեղ ձայների այս տարբոյնակ յաջորդութիւնը: Երաժշտութեան վերայ դրող արեղաներն ասում էին «mi contra fa est diabolus» (մի՛ ֆ ա յի հանդէպ՝ աստանայ է): Լեզմունդ ընկնելով նոյն հոգեկան դրութեան մէջ՝ ինչպէս հայրն, որ խօսում էր ամեն տեսակ խառնակութիւնների մասին՝ նոցա համեմատուած է այս ձայների աններդաշնակութեան հետ: — Վամ թէ, այս տարբոյնակ յաջորդութիւն ունեցող ձայները նորա հոգեկան դրութեան արտայայտութիւններն են:

ԼԳԳԵՐ

Խնչպէս ես, Լճմունդ հղբայր, ի՞նչ խոր մտածմունք-
ների մէջ ես ընկղմել:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Լղբայր, մտածում եմ այն դուշախոթ թիւններին վերայ,
որ մի քանի օր յառաջ կարգացի այս նոր խաւարումների
մասին:

ԼԳԳԵՐ

Խնչ լաւ բանով ես զբաղուած:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Հաւատացնում եմ քեզ, ինչ որ այնտեղ դրուած են՝
դժբաղդաբար բոլորը կատարվում են. օրինակ, անբնական կը-
ռիւններ որդիների և ծնողների մէջ, ժանտախտ, սով, հին բա-
րեկամութիւնների քակտում, պետութեան մէջ երկպառակու-
թիւն, սպառնալիք և չարամաղթութիւն թագաւորի և իշ-
խանների դէմ, անհիմն կասկածոտութիւն, բարեկամների ար-
տաքսում, զօրքերի ցրվում, պսակի քակտում... որ մէկն ասեմ:

ԼԳԳԵՐ

Վաղճւց է որ աստեղագիտութեան աշակերտել ես:

ԼԳՄՈՒԳԳ

Դու ինձ ասա---հօրս ե՞րբ ես տեսել վերջին անգամ:

ԼԳԳԵՐ

Երեկ երեկոյ:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Հետը խօսեցա՞ր:

ԼԳԳԵՐ

Այո, ամբողջ երկու ժամ:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Սիրով բաժնուէցաք միմեանցից: Նորա խօսակցութեան մէջ կամ երեսին վերայ ոչինչ դժգոհութիւն չնկատեցիր:

ԼԳԳԼԸ

Ամենեին:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Լաւ միտքդ բեր, ինչ կերպով նրան վերաւորել ես, և, քեզ խնդրում եմ, աչքին մի՛ երեւիր առժամանակ, մինչև նորա բարկութիւնն իջնէ. այժմ այնպէս զայրացած է, որ մահովդ հազիւ թէ գոհ լինի:

ԼԳԳԼԸ

Թշուառականին մէկը վերաս բամբասած կլինի:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Նս էլ հէնց այդ եմ կասկածում: Խնդրում եմ քեզ, որ նորանից հեռու մնաս, մինչև զայրոյթն հովանայ, և, սիրելի եղբայր, գնանք իմ բնակարանս. ես քեզ այնտեղ կօղնեմ, որ հօրս խօսակցութիւնն ինքնին լսես: Խնդրում եմ, գնա, ահա բանալին. երբ դուրս գալու լինիս՝ զինաւորուած ել:

ԼԳԳԼԸ

Չինաւորումն, եղբայր:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Քեզ բարի խորհուրդ եմ տալիս, եղբայր: Այո՛, զինաւորուած: Եթէ քեզ դէմ չար զիտաւորութիւններ չկան՝ ես մարդ չեմ: Ինչ որ քեզ պատմեցի՝ իմ տեսածիս ու լսածիս համեմատութեամբ խիստ աննշան է և շատ հեռու իսկական սարսափելի տեսարանից: Աղաչում եմ, գնա:

ԼԳԳԼԸ

Այս հանելուկը շուտ կը բացատրես:

ԼԳՍՈՒՆԳ

Եյս ամենին մէջ ես քեզ կօգնեմ: (Գնո՞՞մ է Լեւոն):
Բարեմիտ է հայրս, եղբայրը՝ ազնիւ,
Եւ այնչափ բարի, որ մըտքիցն երբէք
Պատկած չէ անցել: Գիւրին կը լինի
Իմ խաղս այս յիմար ազնրութեան հետ:
Տեսնում եմ ելքը:— Եթէ ոչ ծընունդս՝
Գէթ խաբէութիւնս կը տայ ինձ երկիր:
Ինչ որ ինձ օգնէ՝ այն է իմ աւարտ:
(Գնո՞՞մ է):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի սենեակ Ալբանի դքսի պալատում:

ԳՈՆԵՐԻՎ՝ Լ ՈՍՎԱԼՊ՝ ներս են մտնում:

ԳՈՆԵՐԻՎ՝

Յիրաւի՞ հայրս զարկեց սննեկապիտիս այն պատճառով,
որ սա նորա խեղկատակին նախատել է:

ՈՍՎԱԼՊ՝

Եյս, տիկին:

ԳՈՆԵՐԻՎ՝

Գիշեր ու ցերեկ տանջում է նա ինձ:
Ժամ չէ անցնում, որ անվայել գործով
Զը վըրդովէ մեզ: Զեմ կարող տանել:
Շըռայլացիլ են նորա ասպետներն,
Իսկ ինքը մեզ դէմ քըրթմընջում է միշտ
Ոչինչ բանի վրայ:— Երբ որսից դառնայ՝
Մօտը չեմ դընար, հիւանդ է, ասէք:

Լաւ կանէք՝ թէ դուք նախկին ձեր փոյթը
Վըչացնէք: Ես եմ պատասխանատուն:

ՈՍՎԵՐՊ

Պաշխ է, տիկին, լըսում եմ ձայնը:
(Որտէ փղէր քէմէ Էսկէյ)

ԳՈՐԵՎԻՆ

Յոյց տուէք նեղացած ձեզ, ինչպէս գիտէք,
Նոյնն և միւսները: Եւ թէ խօսք բացուիր:
Եյստեղ չէ հաւնում՝ քոյրիս թող երթայ:
Լաւագոյնն այնտեղ չի գըտներ, գիտեմ:
Եյս կէտում քոյրս էլ ինձ պէս է մտածում,
Եւ խորհըրդիս պէտք չունի: Չառամեալ
Օեր, որ ուղում է իշխել, թէպէտ զուրկ
Իշխանութիւնից: Յիրաւի, զառ՝մած
Յիմարներն, ասես, տըղայ են գտնում:
Պէտք է նոցա սաստ, յանդիմանութիւն
Փաղաքշանքի տեղ, երբ յանցանք գործեն:
Ինչ որ ասացի չմոռանաք:

ՈՍՎԵՐՊ

Ոչ:

ԳՈՐԵՎԻՆ

Եսպետներին պաղ երես ցոյց տըւէք:
Սորանից ինչ էլ պատահի՝ հոգ չէ:
Նոյնը պատուիրէք ընկերներիդ ևս:
Եյս առիթ կառնեմ հետը խօսելու,
Որ ուղում էի: Հէնց այժմ իմ քոյրիս
Նամակ կը գըրեմ, որ նոյն ուղղութեամբ
Վարուի: Հոգացէք ճաշը պատրաստել:
(Չհամարէ):

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի դահլիճ նոյն պալատում: Կլինճ ներս է մտնում ծպտեալ:

ԿԼԻՆՏ (Օպարանի նայելով)

Եթէ յաջողիմ խօսակցութեանս ձեռն
Ու ձայնն փոխել՝ կարող կը լինիմ
Հասնիլ նախադրեալ իմ՝ նըպատակիս,
Որի համար իսկ դէմքն ծրպտեցի:
Եթմ, արտաքսումս Կէնտ, երբ կարողանաս
Օառայել այնտեղ, ուր դատապարտ ես՝
Կը տեսնէր քո տէրդ, որին դու սըրտանց
Սիրում ես՝ թէ քեզ շատ գործ կայ այստեղ:

(Որտե՞ր փողեր. ԼԻՐ, ԱՍՊԵՏՆԵՐՆ
Ե ՇՔԱԽՈՒՄԲԸ ՆԷՐԱ ԷՆ ՏԻՆՈՒՄ):

ԼԻՐ

Մի վայրկեան ճաշը չուշացուի: Ասացէք շուտով պատ-
րաստեն: (Երբ ժողովի մէջ գնում է: ԿԼԻՆՏ):

Ե, դու ի՞նչ մարդ ես:

ԿԼԻՆՏ

Մի մարդ եմ, տէր:

ԼԻՐ

Ի՞նչ բան գիտես: Մեղանից ի՞նչ ես ուզում:

ԿԼԻՆՏ

Պիտեմ՝ երեւել այնպէս՝ ինչպէս որ եմ հաւատարմու-
թեամբ ծառայել նորան, որ վերաս վստահում է. սիրել նրան,
որ ազնիւ է. յարաբերութիւն ունենալ նորան հետ, որ խե-
լացի և սակաւախօս է. դատաստաններից վախնալ. կռուիլ
այնտեղ, ուր չկայ ուրիշ հիար. ամենեւին ձուկ չուտել¹⁾:

1) Եղիաքեթ թաղուհու ժամանակ պապականներն իրաւամբ համարվում էին
կառավարութեան թշնամիներ. իսկ ձուկ ուտելը համարվում էր նշան պապականու-
թեան. սորանից առաձ եղաւ՝ թէ «նա մի ազնիւ մարդ է և ձուկ չէ ուտում». այսինքն,
նա տէրութեան բարեկամ է և բողբոջական:

ԼԻՐ

Ո՞վ ես դուն:

ԿԼԵՏ

Շատ աղնիւ և բարեմիտ մէկը և թողաւորին չափ
աղքատ:

ԼԻՐ

Եթէ դու, իբրեւ Հսկառակ, նոյնչափ աղքատ ես, որչափ
նա, իբրեւ թագաւոր՝ ճիշտ որ բաւական աղքատ ես: Ի՞նչ ես
ուզում:

ԿԼԵՏ

Մի ծառայութիւն:

ԼԻՐ

Ո՞ւմ ես ուզում ծառայել:

ԿԼԵՏ

Ձեզ:

ԼԻՐ

Ճանաչում ես դուն ինձ, բարեկամ:

ԿԼԵՏ

Ո՛չ, բայց կայ ձեր կերպարանքին մէջ մի բան, որին ես
սիրով Տէր կկոչէի:

ԼԻՐ

Ի՞նչ է այդ:

ԿԼԵՏ

Մեծութիւն:

ԼԻՐ

Ի՞նչ ծառայութիւններ կարող ես անել:

ԿԼՆՏ

Լաւ կարող եմ գաղտնիք պահել. ձի հեծնել. արագ վազել. մի հետաքրքրական վէպ կիսկատար պատմել և պարզ պատուէրներ կատարել զխոցածիս պէս: Ինչ բանի որ պէտք էն գալիս մարդիկ՝ ես այն կարող եմ անել: Լաւագոյն յատկութիւնս է փութաջանութիւնս:

ԼԻՐ

Վաճնի տարեկան ես:

ԿԼՆՏ

Այնչափ փոքր չեմ, որ մի աղջկի երգը լսելով ներսն սիրահարուիմ, և ոչ էլ այնչափ ծեր, որ առանց ոչ մի բանի հեաը կսպուլիմ: Վառաստուն և ութը ծալել եմ:

ԼԻՐ

Մօտս եղիր և ինձ ծառայիր: Աթէ ճաշից յետոյ էլ դու ինձ այսպէս հաճելի երեխա՝ էլ զիւրաւ չենք բաժանուիր: (Շախմէն). Եյ, ճաշ: Ո՛ւր է ծաղրածուս, խեղկատակս: (Շախմէնի մէկէն). Պէտ խեղկատակիս կանչիր. (Պառմէ):

ՈՍՎԱՆՊ ՆԵՐԱ Է ԴԵՆՈՒՄ:

Եյ, բարեկամ, դուստրս ո՛ւր է:

ՈՍՎԱՆՊ

Ներեցէք ինձ, որ...

(Պառմէ):

ԼԻՐ

Ի՞նչ է մոմռում դա: Յետ կանչեցէք այդ ախմարին:

(Մի բանի տակէտ գնում էն):

Խեղկատակս ո՛ւր է: Վրե՛ն էք դուք, ի՛նչ է: (Ասպէտը գալիս է): Ե՛, այն ախմարն ո՛ւր մնաց:

ԸՍՊԵՏ

Ասում է, թէ ձեր դուստրն առողջ չէ:

ԼԻՐ

Ինչո՞ւ այն կոպիտը յետ չգարձաւ, երբ ես կանչեցի:

ԵՍՊԵՏ

Տէր, նա բացէ իբաց ասաց, թէ չէ կամենում:

ԼԻՐ

Ձէ կամենում:

ԵՍՊԵՏ

Տէր, չգիտեմ պատճառն ինչ է. բայց ինձ երևում է, թէ Ձեր Մեծութեան այժմ այն արժանաւոր պատիւն ու սէրը չին ցոյց տալիս, ինչ որ յառաջ. ևս նկատում եմ, որ քաղաքա-վարութիւնից շատ պակասել են թէ սպասաւորները, թէ զուբան և թէ Ձեր դուստրը:

ԼԻՐ

Հը՛. կարծում ես դու:

ԵՍՊԵՏ

Եղաջում եմ Ձեզ, տէր, ներեցէք ինձ, եթէ սխալուեցայ. սակայն ծառայական պարտաւորութիւնս ստիպում է ինձ խօսիլ, երբ Ձեր Մեծութիւնն արհամարհուած եմ տեսնում:

ԼԻՐ

Պու յիշեցնում ես ինձ իմ սեփական Հասկացածս միայն: Մի քանի ժամանակից ի վեր մի շատ պաղ անհոգութիւն եմ նկատել, որ ևս աւելի վերադրում էի իմ կասկածոտու-թեան, քան թէ յայտնի դիտումների և չար մտքի: Յետոյ այդ լաւ կտեսնեմք: Բայց խեղկատակս ուր է: Երկու օր է նրան չեմ տեսել:

ԵՍՊԵՏ

Ե՛ի տէր, մեր կրտսեր տիրուհու Պաղղիա գնալուցն ի վեր Ձեր խեղկատակը շատ տխուր է:

ԼԻՐ

Մի ասեր այդ. ևս էլ լաւ եմ նկատել: Պնացէք դստրիս

ասացէք, թէ ուզում եմ հետը խօսիլ: (Շաբաթից մէկը Գնում է):
Իսկ դուք խեղկատակիս կանչեցէք: (Սէ ուրիշ էլ Գնում է):

ՈՍՎԱԼ՝Գ նորից Գալիս է:

Հա՛, պարոն, մօտ եկէք: Ո՞վ եմ ես, բարեկամ:

ՈՍՎԱԼ՝Գ

Տիրուհուս հայրը:

ԼԻՐ

Տիրուհուդ հայրը: Իսկ դո՛ւ. տէրիդ դերի՛ն. շան ծնունդ, շուն, ստրուկ:

ՈՍՎԱԼ՝Գ

Ես ոչ մէկն եմ, ոչ միւսն և ոչ երրորդը: Ներողութիւն արէք:

ԼԻՐ

Համարձակում ես իսկ այդպէս երեսո նայելու, լի՛րք:
(Չարհում է):

ՈՍՎԱԼ՝Գ

Ես չեմ ներում, որ ինձ վարենք, տէր:

ԿԼԻՏ

Ո՛չ էլ քիթդ ջարդել, այնպէս չէ՞, դնտակ խողցող թշուառական:

(Նորա որդիից Բնում Գեպին է յգում):

ԼԻՐ

Շնորհակալ եմ, բարեկամ: Գու՛ր գործիդ հմուտ ես. ես քեզ կսիրեմ:

ԿԼԻՏ

Գ՛է, անկուրի ու չքուրի: Ես քեզ քաղաքավարութիւն կսովրեցնեմ: Գ՛նուս կորիք: Նիթ ուզում ես, որ բոցդ-բօսըդ նորից չափեմ՝ սպասիր: Չքուրի, ասում եմ. ապճու՛ղ ես, ինչ ես: Գ՛նուս:

(Բանցիկներով նրան դուռն է մղում):

ԼԻՐ

Իմ բարի՜ ծառաս. շնորհակալ եմ: Ահա ծառայութեանդ
գրաւականը: (Փող է Կէնդին):
ԽԵՂԿԱՏԱԿԸ մօռնո՛ւ է:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Լէլէն)

Թող ես էլ գրաւական տամ: (Կէնդին). Գլխանոցս առ,
սհա:

(Գլխանոցը առաջադնում է Կէնդին):

ԼԻՐ

Լէ՛ւ, բարով, իմ չարած՝ ձիս, լինչպէս ես:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Կէնդին)

Լսիր, բարեկամ, լաւ կանես, որ գլխանոցս առնես:

ԿԼԵՏ

Ինչո՞ւ համար, Խեղկատակ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ինչու համար: Վասնզի դու պաշտպանում ես երեսից
ձգուածներին: Եթէ դու չես կարող ժպտիլ այն կողմն, ուս-
կից փչում է քամին՝ շուտով հարբուխ կլինիս. ուրեմն ղլխա-
նոցս առ: Չե՞ս տեսնում, այս մարդն իւր երկու աղջիկներին
արաւքսեց եւ երրորդին օրհնեց իւր կամքին հակառակ: Ու-
րեմն եթէ մօտը մնալ ես ուզում՝ անպատճառ պէտք է որ
իմ գլխանոցս դնես:—(Լէլէն) Վեո՛ի ջան, եթէ ես երկու աղ-
ջիկ եւ երկու գլխանոց ունենայի՜:

ԼԻՐ

Ինչո՞ւ համար, տղաս:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Եթէ բոլոր ունեցածս աղջիկներն բաժանէի՝ դոնէ եր-
կու գլխանոցներս ինձ կպահէի: Ահա իմն. միւսն էլ աղջիկ-
ներիցդ մուրս:

ԼԻՐ

Եյ, փայտը մոռացե՛լ ես, բարեկամ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ճշմարտութիւնը մի զամբռ է, որ շնանոցում պիտի կե-
նայ, և որին փայտերով հալածում են. մինչդեռ քաժ աղջիկ
շունը փառաւորապէս շնթռկում է կրակարանին առջև:

ԼԻՐ

Ինձ են անարկում այդ կծու խօսքերը:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Կէսփն)

Բարեկամ, ուղղում ես քեզ առածներ դաս տամ:

ԼԻՐ

Ապա:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Լսիր ուրեմն, քեռի ջան.

Քիչ ցոյց տուր, շատ ունեցիր

Գլխացածը՝ բոլոր դուրս մի տար.

Քըսակը՝ բոլոր փոխ մի տար:

Քիչ քալիր, շատ ձի հեծիր:

Աւելի քըննիր, շատ մի հաւատար.

Երբ խաղն նըստար՝ խաղեց մի վախնար:

Անառակ կընոջ ետե մի ընկնիր.

Բաժակըդ նետիր և տանը նըստիր:

Գլըիէ գլուխ վաստակ կանես այս կերպով.

Եւ երբ ծերնաս՝ հաց չես մուրար տուրակով:

ԼԻՐ

Եյս ոչե՛նչ է, յիմար:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ինչպէս անոռիի փաստաբանի խօսքերը: Զէ որ դուն
էլ ինձ ոչե՛նչ չտուիր: Վեոի, կարո՞ղ ես ոչե՛նչ մի բան շինել:

ԼԻՐ

Ի հարկէ, տղաս, ո՛չ: Ոչնչեց ոչինչ է կընում:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Կէնտի)

Ասա նորան, խնդրեմ, որ իւր երկիրներն եւ այսքան ե-
կամուտ են բերում: Սա խեղկատակին չէ հաւատում:

ԼԻՐ

Չար յիմար ես:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Պիտե՞ս, տղաս, ի՞նչ տարբերութիւն կայ չար յիմարին
և բարի յիմարին մէջ:

ԼԻՐ

Չէ, տղաս, սովորեցրու:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ով որ խորհուրդ արեց քեզ

Որ երկիրներդ բաժանեա՝

Այն պարտնին բեր այստեղ:

Սամ դուն անցիր նորա տեղ:

Եւ քեզ խսկոյն կերկին

Թէ չար յիմարն թէ բարին:

(Իրան ցոյց փառւ) Չարն ահա այստեղ

(Լեւոն ցոյց փառւ) Իսկ բարին այդտեղ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ էլ յիմար ես կոչում, խեղկատակ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Միւս բոլոր ախողմաներդ, որ ճննդեցդ ի վեր ունէիր՝
սորան նորան բաժանեցիր:

ԿԼՆՏ (Լեւոն)

Այս՝ բոլորովին յիմար խօսք չէ, տէր:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Յիրաւի, աշխարհիս իշխաններն ու տէրերն յիմարու-
թեան մէջ էլ չեն ուղղում վար մնալ: Եթէ ևս արուեստս մի-
նազանդութիւն դարձնէի՝ նոքա կկամենային մի մի մաս
ստանալ, մանաւանդ տիկիներն. նէրանք միայն ինձ չէին թող-
ներ յիմարութիւնս, անպատճառ մի լաւ կտոր կխլէին: Մի
ձու տուր ինձ, քեռի ջան, ևս քեզ երկու թագ տամ:

ԼԻՐ

Խնչ թագեր են այդ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Խնչ պիտի լինին.—երբ ձուն մէջտեղից կտորեմ, միջուկն
ուտեմ՝ երկու ձուաթագները քեզ կմնան: Արբ դու թագդ
մէջտեղից ճեղքեցիր և երկու կտորն էլ աջ և ձախ բաժա-
նեցիր՝ նոյնն է, թէ էշդ շալկեցիր, ցեխից հանեցիր: Այ եղ-
բայր, քո կնգաղլուս թագիդ մէջ խեղճ շատ քիչ մնաց, երբ
ոսկի թագդ վար առար: Եթէ ևս այս յիմարաբար խօսեցայ՝
ձագկել տուր նրան, որ նախ կասէ, թէ սա յիմար խօսք է:
(Երբեմն է):

Այժմ յիմարների գործն է զբօսար,
Արբ խնատուններն էլ գառնում են յիմար:
Խեղճերը կորցրել են իրանց խելք,
Բոլոր նոցա գործերն են անխելք:

ԼԻՐ

Ո՞ր ժամանակից այդքան երգեր սովորել ևս դու, բարե-
կամ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Այն ժամանակից, երբ դուն աղջիկներից քեզ մայր դար-
ձրիր: Վասն զի երբ դու ձագկիչը նէրանց ձեռքը տուիր
և վարտիքդ վար քաշեցիր՝

Նէրանք լացին խընդութիւնից.

Նս երգեցի տըխրութիւնից,

Թէ թաղաւորս տըղայացաւ,

Յիմարների կարգն անցաւ:

Խնդրում եմ, քեռի, մի վարժապետ վարձիր, որ խեղ-
կատակիդ սուտ խօսիլ սովորեցնէ: Արանց ուզում եմ սուտ
խօսիլ սովորիլ:

ԼԻՐ

Եթէ սուտ խօսիս, այ չար, ծեծ կուտես:

ԽԵՂԿԱՏԵԼԻ

Չարմանում եմ, թէ ի՞նչպէս դուն և աղջիկներդ այդ-
քան մօտ աղգականների էք: Նէրանք ինձ ծեծ են սպառնում,
երբ ճշմարիտ խօսիմ: դուն՝ երբ սուտ խօսիմ, երբեմն էլ ծեծ
եմ ուտում, երբ բոլորովին չեմ խօսում: Խեղկատակութիւնս
ինձ ձանձրացրել է. ամեն ինչ կլինէի, բայց դու լինել չեմ
ուզում: Պօւ խեղքդ երկու կտոր արիր, մէջտեղը ոչինչ չը
թողիլ:—Այ, կտորներից մէկն եկաւ:

(ԳՈՆԵՐԻՆ՝ ՆԵՐԱ Է ՏԻՆՈՒՄ):

ԼԻՐ

Ի՞նչ է աղջիկս, ճակատդ ինչո՞ւ ես կապել: Տեսնում եմ,
որ մի քանի ժամանակից հետէ ճակատդ ամպրտել է:

ԽԵՂԿԱՏԵԼԻ (ԼԵՐԷՆ)

Այն ժամանակն աւելի լաւ չէ՞ր, քեռի, երբ նէրա երե-
սին վերայ երբէք չէիր հոգ անում: Այս օրս ես քեզանից
լաւ եմ, ես դոնէ մէկ յիմար եմ, իսկ դո՞ւ—ոչինչ ես, առանց
թուանշանի զրոյ:—(ՊՆԷՐԷՆԷՆ) Այո՛, այո՛ կը եմ, վասն զի
ձեր դէմքն այս հրամայում է, թէպէտ դուք ոչինչ չէք տ-
սում:

Հացին միջուկը կեր, կեղևը պահիր.

Կեղևը կերար՝ միջուկը պահիլ: (ԼԵՐԷ ջրոյ պաշտ)

Ահա սխտոի մի դարգակ կձեպ:

ԳՈՒՆՅՐԻՒՆ՝ (Լէրէն)

Ոչ միայն ձեր այս լրբեացած յիմարն,
Ելլ ձեր վայրենի խըմբիցն էլ ոմանք
Եմեն օր կըսիւ, արբտունջ են անում
Եւ անտանելի շրոպլութիւններ:
Աարծում էի ես, թէ սոցա ճարն է
Ձեզ ամենն յայտնել բայց կասկածում եմ—
Լըսելով, թէ Հէնց նոր ի՞նչ խօսեցաք
Եւ արիք՝—որ սա ձեզ հակառակ չէ:
Թէ այսպէս անում էք՝ խիստ պատիժներ
Ու խըստութիւններն էլ շուտ մէջ կըդան,
Որոյ բարերար ներդրութիւնը
Ձեզ կը նեղացնէ անպատճառ. սակայն
Եյս է պահանջում խոհմութիւնը:

ԽԵՂԱԼՏԱԿ

Ելծմ հասկանում ես, քեռի:
Երտուտը այնչափ կըկուին պահեց.
Որ կըկուն նորա զըլուխը խածեց:
Ճրագն երբ մարդ տալիս է՝ մութ ահոն է մնում¹⁾:

ԼԻՐ (ԳՆԷՐԵՆԷՆ)

Գուք մեր զնւարն էք:

ԳՈՒՆՅՐԻՒՆ՝

Բաւական է, տէր. աւելի առողջ մտածեցէք և թողէք
այդ տարօրինակութիւնները, որ ձեզ բոլորովին ուրիշ մարդ
են դարձրել:

1) Փարսէր և Ստիվէնս կարծում են, թէ սա մի կտոր պէտք է լինի Հին Երգի:
Ռէյնոլդս հետեւեալն է ասում այս մասին. Շէկսպիր իւր խեղճատակներին վերցնում
էր կենսերից: Նորա օրինակած խեղճատակների նախատիպներն անտարակոյս զուարթ
և զուարճախօս մարդ իկ էին: Թէև թոյլ արուած էր նոցա խօսել՝ ինչ որ մտքերիցն
անցնի՝ սակայն անձնական թշնամանքներից խոյս տալու համար՝ նոքա իրանց առածին
հանարի ձև պէտք է տային. ահա այս պատճառով է, որ այս կամայն կծու խօսքը մեղ-
մելու համար՝ նոքա շտապում էին փարատել նորա ազդեցութիւնն՝ երգելով մի հին
երգ, կամ մի առած արելով — ինչ որ նախ մտքերին դար: Ուրիշ կերպով չէ կարելի
բացատրել այն անկապ խօսակցութիւնները, որ յաճախ տեսնվում են Շէկսպիրի խեղ-
ճատակներին մէջ:

ԽԵՂԿԵՏԵՆ

Ո՞վ լինի, որ չնշմարէ, երբ կառքն է որ ձիուն քաշում
է: Պէ՛, հօ՛, դործերս յաջող է:

ԼԻՐ

Ինձ ճանաչող կոյ: Ոչ, սա Լիրը չէ.
Այսպէ՞ս է խօսում Լիր, այսպէ՞ս գրնում:
Աչքերն ուրտեղ են: Սամ խելքն է թրռել
Նորա կամ միտքը քրնել: Արթո՞ւն եմ
Նս թէ քրնած: Ո՞վ կարող է ասել
Ո՞վ եմ ես:

ԽԵՂԿԵՏԵՆ

Լիրի ըստուերն:

ԼԻՐ

Այդ ճիշտ է.
Բայց արքայական նրշաններս, միտքըս
Նւ յիշողութիւնս խաբում են ինձ, թէ
Նս գըստեր ունիմ:

ԽԵՂԿԵՏԵՆ

Նւ թէ դու նէրանց
Ամենախոնարհ հայրն ես:

ԼԻՐ

Ձեր անունն
Ի՞նչ է գեղեցիկ տիկին:

ԳՈ՛ՆԴԻՐԻՒ՛

Այդ զարմանքն
Համաձայն է ձեր միւս կատախներին:
Խօսեցէք ինձ հետ, ինչպէս որ հարկն է:
Պուք պատկառելի ծեր հասակ ունիք.
Ունեցէք ըստ այնմ և արժանի խելք:

Պուք այստեղ հարիւր տապետ էք պահում—
 Բոլորը լըկտի խոսվարար մարդեր,
 Որ զինեստուն են շինել մեր ամրոցն
 Եւ ապերասան ծայրացեղ վարքով
 Պարձրել են սա հասարակոց տուն—
 Եյս իշխանական մեր համեստ պալատն:
 Սոցա անհրաժեշտ մի դարման է պէտք:
 Թոյլ տրւէք ուրեմն խրնդրել ձեզանից—
 Եթէ չէք ուզում, որ ես բռնութեամբ
 Նոյնն անել տամ—որ ձեր շքախոտմը
 Փոքր ինչ պակսեցնէք: Իսկ մընացածներն՝
 Որ ձեր հրամանի ներքեւ կը լինին՝
 Ձեզ հասակակից մարդեր ընտրեցէք,
 Որ ձեզ և իրանց ամօթ չը բերեն:

ԼԻՐ

Պրժժիւք, արհաւիրք: Ձիերըս թամբէ՛լ:
 Բսպասուորներս կանչել: Պարշելէ՛
 Վընտունդ, քեզ այլ ևս նեղութիւն չեմ տար.
 Մի դուստր էլ ունիմ ես:

ԳՈՒՄԱՅԻՒՆ՝

Պուք ծեծում էք
 Իմ ծառաներիս, և ձեր ըստահակ
 Խումբը դարձել է իմ զըլխիս իշխան:
 (ԱՄԲԱՆԻ ՆԵՐ՝ Ե ԴԵՆՈՒՄ):

ԼԻՐ (առանցին)

Վա՛յ նորան, որ շատ ուշ է զըղջանում:—(ԱՂԷՆԻՆԷ)
 Ե՛հ, դուք էլ եկաք, պարոն: Եյս ամենն
 Ձեր խորհրդովն է. խօսեցէք, պարոն:—(Իւր Ժառանգիւն)
 Պատրաստել ձիերն:—Ապերախտութիւն,
 Պէ մարմարէսիրտ, երբոր մընում ես
 Պու մի որդու մէջ՝ աւելի ժանտ ես՝
 Վան ծովի հըրէն:

ԱՆՐԱՆՈՒ

Հանդըստացէք, տէր:

ԼԻՐ (Գանձերէն)

Ե՛յ դարչելի անգղ, դու սուտ ես ասում:
Բնաբեալ և ազնիւ են իմ ասպետներս,
Արքութեամբ իրանց պարտքն են կատարում
Եւ իրանց անուան պատին պահում են,
Մեծ խնամքով:—Ո՛հ ինձ օրհուփ ծանր եկար,
Աորդելիցի թեթեւ սըխալմունք,
Որ ամբողջ բնութիւնս իբրեւ մի գեղց
Վաւր ու վար արիր, իմ բոլոր սէրս
Արքաիցս հանեցիր և մաղձով լրցիր
Եյն: Ո՛վ Լի՛ր, Լի՛ր, Լի՛ր: (Վաւր ծեծելով):
Բաղխիր այժմ այս գուռն
Ուսկից դուրս թողիր խելքդ, ու ներս առար
Յիմարութիւն: Օ՛հ, գընանք, ընկերներ:

ԱՆՐԱՆՈՒ

Ես յանցանք չունիմ, տէր, չը գիտեմ իսկ
Թէ ձեր բարկութեան ի՞նչ է պատճառը:

ԼԻՐ

Ասրելի է, տէր:—Լըսիր ինձ, բնութիւն,
Լըսիր ինձ, բարի Աստուած, լըսիր ինձ:
Թէ վրձռել էիր, որ այս արարածն
Որդի ունենայ՝ փոխիր վրձիւրդ:
Ձիգ ըստերջութիւն որովայնին մէջ,
Չորացրու սէրս ծըննդարաններն,
Սէրս պիղծ մարմնից երբէք պարծանքի
Որդի չը ծնի: Իսկ թէ յրդանայ՝
Հեծութեան որդի տուր, նորա կեանքը
Սոսկալի տանջանք թող լինի սէրսն:
Նա մանկութիւնից իսկ խորշում ձրգէ
Սէրս ճակատին, արտասուաց վրտակ

Հոսեցնել տալով՝ սէրա պատերում
 Հեղեղատ բանայ: Թող նա մայրական
 Բողոք սէրն ու դուք արհամարհանքի
 Եւ հեգնութեան նիւթ շինէ, որ ապա
 Հասկանայ սէ, թէ որչափ աւելի
 Ղառնակըսկի՞ծ է ապերախտ զաւակ
 Ունենալն, քան թէ օձի ատամը:
 Ղընանք, զընանք: (Ղահճ է):

ԱՆՆԱՆԻ

Ո՛վ կարող աստուածներ,
 Ի՞նչ եղաւ սորա պատճառը:

ԳՈՒՆԵՐԻՆ՝

Չարժէ

Հողալ այս մասին. թող զառամեալ ծերն
 Ղոռայ ինքնիրան, որչափ կամենայ:

ԼԻՐ (Էրկն ներս հանելով):

Ի՞նչ, ասպետներիցս յիսունը մէկէ՞ն,
 Տասնըջորս օրում:

ԱՆՆԱՆԻ

Ի՞նչ է եղել, տէր:

ԼԻՐ

Ասեմ քեզ:—(Ղանկելով) Մահ ու կեանք: Ամաչում եմ
 Ես, որ արութիւնս զըրդուեցնելու չափ
 Զօրութիւն ունիս, որ կամքիս ընդդէմ
 Աչքերիցս վազող այս դառն արտասուքն
 Վե՛ղ համար լինի: Ժանտախտը վերադ:
 Մէկ հօր անէծքի անբոյժ վէրքերը
 Թափանցեն քո ուղղի ու ծուծդ և բոլոր
 Ըզգայութիւններդ:—Ղերամոք ծերի
 Աչքեր, մէկ էլ լաք՝ ես ձեզ կը փորեմ
 Ի՛նչ արտասուքներովդ հանդերձ կը նետեմ

Պետին, կակղացնել նորա կոշտութիւնն:
Եւ, մինչև այս տեղ հասնայ: Եւ, ոչինչ
Մի դուստր էլ ունիմ ես, գըթոտ, բարի—
Եյս գիտեմ—երբ նէ լըսէ արածներդ՝
Ճանկերով զայլի գէմքըդ կը պատուէ:
Ես քեզ կերեւիմ այն իշխանութեամբ,
Որից, կարծում ես, ընդ միշտ զըրկուել եմ:
Ալ տեսնես, սորա մասին վըստահ եմ:

(Լէր, Ալէս և Ղախանձըր դուրս են ելնում):

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒՆ՝

Պուք էլ լըսեցի՞ք, տէր:

ԵԱ՛ՐԵՆԻ

Բոլոր սիրովս,

Հանդերձ, Պոնէրիլ՝, կողմնապահ լինել
Չեմ կարող...:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒՆ՝

Հերիք, լըռիր:—Ե՛յ, Ոսկալ՝դ:
(Խեղհարան):

Պուք, դատարկապորտ քան թէ խեղկատակ,
Տէրիդ հտեից դուրս հըրամեցէք:

ԽԵ՛ՂԿԵՏԵՒ

Պետի՛ Լիւր, քեռի՛ Լիւր, կաց, խեղկատակիդ էլ հետդ
տար:

Բըռնըւած մի աղուէս

Ու մի աղջիկ սէրա պէս

Մէկէն ի մէկ ես կը խեղդեմ,

Պըլխանոցովս թէ մի պարան զընէի:—

Խեղկատակն ահա ձեզ թողնում է վերջապէս:

(Պաւս է):

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒՆ՝

Նա կարգը զըտել էր: Հարի՛ւր ասպեա:
Լաւ խելք չէ՞ր լինի, թէ հարիւր ասպեա
Ներէի նորան պահել, որ խելքին

Մի բան փրչելիս, մի թիթե խօսքի,
 Մի ցնորքի համար՝ ամենանըշան
 Պանդառի մ'առթով՝ նոցա զօրութեամբ
 Պամքը կատարէր և մեր խի կեանքին
 Վշտանդ ըսպառնար:— Ոսվալդ, լըսո՞ւմ ես:

ԱՆՐԵՆԻ

Անտեղի կասկած է պղծ:

ԳՈՆԵՐԻՆ՝

Զափաղանց

Վշտահաճութիւնից լաւագոյն է պղծ:
 Քան թէ շարունակ ահի մէջ լինինք՝
 Լաւ չէ՞ վրտանդի առջեւ փակենք:
 Նորա ի՛նչ լինելն ես վաղուց զխտեմ:
 Ինչ որ նա պատեղ բարբանջեց՝ բոլոր
 Քոյրիս զընեցի: Իսկ թէ ամեն բան
 Լըսելուց յետոյ քոյրըս կամենայ
 Նըրան և խումբը պահել...

(ՈՍՎԱՆՔԻ ՆԵՐԱ Է ԳԵՆՈՐԻՆ):

Ի՛, Ոսվալդ,

Պատրանս է նամակը քոյրիս համար:

ՈՍՎԱՆՔԻ

Այո, տիրուհի:

ԳՈՆԵՐԻՆ՝

Առ մի քանի մարդ

Նւ շուտ ձի հեծիր: Քոյրիս կը պատմես
 Բոլոր մեր վախը: Պուն էլ քեզանից
 Պէտք եղածները աւելցրու, ներան
 Մինչև համոզես: Պէ՛, շուտ ճանապարհ:
 Պարձիդ ըշտապիր: (ՈՍՎԱՆՔԻ ԳԵՆՈՐԻՆ Է: ԱՆՔԱՆԻՆ)
 Ո՛չ, իմ ամուսին.

Ձեր խաղաղասէր բարքն,—որի համար
 Ձեզ պախարակել չեմ ուզում—անտեղ
 Է հասնում, որ ձեզ պարսաւել է հարի,

Իբրեւ անխոհեմ մարդ, քան թէ զովել
Չեր հեղութիւնը:

ԱՆՒՄՆԻ

Որչափ հեռատես

Լէք զուրք՝ չեմ գիտեր: Բայց լաւագոյնը
Փընտռելիս՝ յաճախ լաւն էլ ենք կորցնում:

ԳՈՒՆԵՐԻՒՆ՝

Ի՞նչ, ուրեմն...

ԱՆՒՄՆԻ

Լաւ, լաւ, զործը ցոյց կը տայ:
(Գնահ էն):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Այլբանիի պալատում մի բակ:

Լիբ, կիւնճ և խեղկասկիւլ ներս են մտնում,

ԼԻԲ (Կիւնի)

Ե՛հ այս նամակն և փութա Գլ'ոստէր¹⁾: Այստեղ պա-
տահաճներից ոչինչ մի պատմեր, բայց այն՝ ինչ որ քեզ հար-
ցնէ նէ այս նամակին զօրութեամբ: Եթէ չշտապիս՝ ևս քեղա-
նից յառաջ կանցնիմ:

ԿԻՆՃ

Մինչև այս նամակը տեղ չհասցնեմ, տէր, չեմ պառկիր:
(Գնահ է):

ԽԵՂԿԵՏԿԻ

Եթէ մարդի ուղեղը կրնկին մէջ լինէր՝ չէ՞ր ջրտահարիր:

1) Գլ'ոստէր Վորնվալի մայրաքաղաքն էր: Վէնտ այնտեղ հասնելուց յետոյ, ինչպէս
պատմում է (Ք. արարուած, Դ. տեսարան), հրաման ընդունեց հետեիլ Վորնվալին և
Հռեգանին, որոնք Գլ'ոստէր կոմսի ամբողջ գնացին. այս ամբողջ հաւանաբար հեռու
չէր Գլ'ոստէր քաղաքից:—Մէլն:

ԼԻՐ

Ի հարկէ, տղաս:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Եհ, դու մխիթարուիր, քո ուղեղդ կրնկներիդ մէջ գործ
չունի:

ԼԻՐ

Հա՛, հա՛, հա՛:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Շուտով կտեսնես. միւս աղջիկդ էլ քեզ նոյն սիրով
չընդունիր, վասն զի թէպէտ նէ այնչափ նմանում է սէրան,
որչափ թթու խնձորը արքայախնձորին՝ բայց ես գիտեմ, ինչ
որ գիտեմ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ գիտես դու, տղաս:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Այս՝ որ նէրանց համին մէջ այնքան տարբերութիւն կայ,
որչափ մի վայրի խնձորի և մի վայրի խնձորի մէջ: Գիտե՞ս,
ինչո՞ւ համար մարդի քիթն երեսին մէջ տեղն է:

ԼԻՐ

Չեմ գիտեր:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Որպէս զի նորա երկու կողմն էլ մարդ մի մի աչք ու-
նենայ, և երբ մի բանի հօտն առնել չկարողանայ՝ աչքերով
տեսնէ:

ԼԻՐ (առանցին)

Նս նէրա դէմ անիրաւ դռնուեցայ¹⁾:

1) Լիւր այսանդ Պորգէլիային է յիշում, ինչպէս կարծում են մեկնիչները:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Պիտե՞ս, թէ ոստրէն ի՞նչպէս է իւր պատեանը շինուամբ:

ԼԻՐ

Ձեմ գիտեր:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Նս էլ չեմ գիտեր, բայց գիտեմ թէ ինչու խզունջը տուն է շինուամբ:

ԼԻՐ

Ինչո՞ւ:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Ինչո՞ւ, որպէս զի իւր զլուխն այն տեղ դնէ և ոչ թէ իւր աղջիկներին տայ և իւր հղջեւրիկները բացը թողնէ:

ԼԻՐ (հասփահի մէջ)

Իմ բնութիւնս կմոռանամ:—Մի այնպիսի բարի հայր:—
Ձիերը պատրանաւ են:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Իշերդ նոցա ետեն են գնացել:—Մի աննման գողտնիք է, թէ ինչո՞ւ եօթն աստղերը եօթն հատ են միայն և ոչ աւելի:

ԼԻՐ

Նորա համար չէ՞, որ ութ հատ չեն:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Հէնց այդ է: Պուլ լաւ խեղկատակ կլինիս:

ԼԻՐ (ստանդարտ)

Ոյժով յի՞տ առնել¹⁾: Ո՞վ դաշնային ապերախտութիւն:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Եթէ դուն իմ խեղկատակս լինէիր, քեռի, քեզ մի լաւ խօսէ՛ր, որ ժամանակից յառաջ ես ծերացել:

ԼԻՐ

Ի՞նչպէս որ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Քանի որ իմաստնացած չէիր՝ պիտի չծերանայիր:

ԼԻՐ

Համբերութիւն տուր ինձ, զթած երկինք, մի թողնելու, որ խելքս կորցնեմ: Չեմ ուզում խելադարել:
(ՍԻ ԱՍՊԵՏ ՆԵՐԱ Է ՏԻՆՈՒՄ):

Ի՞նչ, պատրանքս ես ձիւրն:

ԸՍՊԵՏ

Եյ՛, թագաւոր:

ԼԻՐ (խեղկատակ)

Գընանք, իմ արգաս:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Որ դեռւորս կոյս՝ և իմ վերաս ծիծաղել՝
Նէ երկար կոյս չի մնար. — դեռ աւելի շուտ էլ կպատահի²⁾:
(ԳՆՈՒՄ ԷՆ):

1) Այլ և այլ կարծիքներ կան մեկնիչներին մէջ՝ թէ Լիր ինչ էր կամենում զոյժով յետ առնել. ոմանք ասում են թէ թագաւորական իշխանութիւնը, միւսները՝ թէ թագաւորութեան կէսը, որ Գոնէրիլին տուեց, իսկ ոմանք էլ թէ այն պայմաններն, որ Լիր իւր մասին հաստատեց, թագաւորութիւնը բաժնելիս, և որոնցից նրան զրկեց Գոնէրիլը:

2) Ստիվենս կարծում է, թէ այս երկու արդը Շէկսպիրինը չեն, այլ թերեւս մի գերասանի ձեռքով աւելցուած են թատրոնական ձեռագրին մէջ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳԼ՝ ոստերի դքսի ամբողջում մի բակ:

ԷԳՄՈՒՆԴ Լ ԿՈՒՐԱՆ ներս են մտնում տարբեր կողմերից:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Բարև, Կուրան

ԿՈՒՐԱՆ

Բարև ձեզ, տէր: Հենց նոր ձեր հօր մօտ էի. նորան յայտնեցի որ Կորնվալի դուքսն և Հուկսոն դքսուհին զիշերս ձեզ պիտի այցելեն:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Ի՞նչ դիպուկածով:

ԿՈՒՐԱՆ

Նս էլ չգիտեմ: Վերջի լրերն ի հարկէ լսած էք. խօսքն այն լրերին վերայ է, որ դեռ փափսալով են խօսում և միմեանց ախանջին:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Ոչինչ չգիտեմ: Պատմիր ինձ, ինչդրեմ:

ԿՈՒՐԱՆ

Զեք լսել, որ հաւանաբար Կորնվալի և Նլբանի զըքսերին մէջ պատերազմ պիտի բացուի:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Նմենեին ոչ:

ԿՈՒՐՆԵՆ

Իհ, շուտով կլսէք. մնաք բարով, պարուն: (Գնում է):

ԻԳՄՈՒՆԳ

Աորնվալ՝ այս զիշեր մեզ մօտ: Ո՛հ, շատ լաւ:
Գործիս մէջ մընտում է ինքն յաջողուածն:
Հրամայել է հայրս արդէն՝ Լեզգարին
Ասլանաւորել: Ինձ մընտում է արդ
Բաւական դըժուար մի խաղ էլ խաղալ:
Բաղդ, արագութիւն, օգնեցէ՛ք դուք ինձ: (Գնում է):
Լեզգար, այ եղբայր, եկ մի խօսք ունիմ:
(Էրգար ներս է գնում):

Քեզ փընտում է հայրս: Փախիր այստեղից,
Թագ կացած տեղըդ յայտնել են նորան:
Գիշերն օգնական առ քեզ:—Լաւ խորհիր,
Աորնվալ՝ դըքսի գէմ դու բան չես խօսած:
Նա Հռեգանի հետ այստեղ կը լինի
Գիշերս: Լաւ խորհիր. Ել՛բանիի գէմ
Նորա դիտումներն մարդի չես պատմել:

ԻԳԳԵՐ

Եւ ոչ իսկ մի բառ, հաւատացէ՛ք ինձ:—

ԻԳՄՈՒՆԳ

Լըսում եմ, դալիս է հայրս:—Ներիր ինձ,
Գործը կեղծելու համար՝ ես սրբով
Առջևդ կանգնել հարկադրուած եմ:
Հանի՛ր սուրդ, կեղծի՛ր, թէ պաշտպանվում ես:
(Սրբին հանում են, զարնում են):
Լաւ, դէ՛ շուտ փախիր: (Բարձր) Յանձնըլի՛ր, եղբայր,
Եկ հօրքս առջևն: Արակ բերէ՛ք այստեղ: (Յաճ)
Փախիր: (Բարձր) Շուտ ջահել: (Յաճ) Լաւ, կը թաս
բարով:
(Էրգար գնում է):
Աթիլ մի արիւն՝ և բաւական է

Յոյց տալ, թէ որչափ սաստիկ կըռուեցայ:

(Ձեռքը վերահարած է):

Հարբածներ տեսել եմ, որ սրանից վատն

Երեւ են՝ միայն զուարճութեան համար: (Բարձր):

Հայր իմ, հայր, կանգնիր:—Օգնութիւն չը կայ:

(ԳԼՈՍՏԷՐ Լ ԺԱՌԱՆԵՐ Զահեղով շէրս Են հարսած):

ԳԼՈՍՏԷՐ

Ո՛հ է չարագործն, Եղմունդ:

ԼԵՂԱՌՈՒՆԴ

Մերկ սուրը

Ձեռքում՝ կանգնած էր նա այս մութ տեղում,

Մոզական խօսքեր արտասանելով

Երգմեցուցանում էր լուսինն՝ իրան

Փըրկելու համար:

ԳԼՈՍՏԷՐ

Բայց ո՛հ է նա:

ԼԵՂԱՌՈՒՆԴ

Տէր,

Վերաւորուած եմ:

ԳԼՈՍՏԷՐ

Եղմունդ, ո՛հ է զընաց

Եյր չարագործը:

ԼԵՂԱՌՈՒՆԴ

Նա փախաւ այս կողմն:—¹⁾

Երբ կարող չեղաւ...

1) Ես կարծում եմ, թէ Եղմունդ ցոյց է տալիս հօրը ո՛չ այն կողմն, ուսկից փախաւ Եղգար, այլ հակառակ կողմը, որպէս զի ծառաները նրան բռնել չկարողանան: Հակառակ դէպքում, այսինքն եթէ Եղգար իսկոյն բռնուէր՝ կարող կլինէր իւր անմեղութիւնն ապացուցանել և Եղմունդի խարդախութիւնը կնշաւակուէր: Եղմունդի այս ջանքն, որ Եղկար վախճի՝ երեւում է նաև սորանից, որ նա աշխատում է, անդադար խօսքեր մէջ ձգելով՝ առ ժամանակ արգելել հօրն, որ ծառաներին հրամայէ Եղկարին բռնել:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Շուտով ետևից:

Բըռնեցէք: (Ծառաները գնահէն): Ե, ի՞նչ երբ կարող
չեղաւ...

ԼԳԻՄՈՒՆԴ

Ինձ համոզել, որ ձեզ ըսպաննէի,
Երբ ես ասացի, թէ վըրէժխընդիր
Աստուածներն իրանց բոլոր շանթերը
Հայրասպանին վրայ կը տեղան, և թէ
Փանի՛ սըբբազան կապերով որդին
Ապաւուծ է հօր հետ, մի խօսքով, տէր իմ,
Երբ տեսաւ, թէ ես ի՞նչ աստուածութեամբ
Հակառակում եմ իւր չար խորհրդին՝
Սրով կատաղաբար վերաս նետուեցաւ.
Եւ ես՝ չը հանած դեռ սուրս՝ վէրք առայ:
Ի՛նչ երբ նըկատեց, որ ոգի ստացայ
Եւ արդարութեամբ զինուած զէմն ելայ՝
Ամ գուցէ նոյնպէս իմ աղաղակից
Վախնալով փախաւ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Թող փախչի, որչափ

Ուղում է, այստեղ չէ կարող պահուիլ.
Եւ երբ բըռնըլի—ամեն ինչ պըրծաւ:
Այս երեկոյիս մեր ազնիւ դուքսը
Տէրն և իշխանը մեզ մօտ պիտի գայ:
Նորա անունով կը հրատարակեմ
Թէ չարագործն ո՞վ մատնէ՝ կըստանայ
Շնորհակալութիւն. իսկ ո՞վ պահէ՝ մահ:

ԼԳԻՄՈՒՆԴ

Երբ, նըկատելով, թէ չէ կամենում
Լքսիլ յորդորներս, ես ըսպառնացի
Իւր դաւը յայտնել՝ «ապօրէ՛ն, անտո՛ւն»

Նընունդ», դռնեց ինձ, «երբ ես սուտ խօսիմ,
 Սարծոմ ես թէ քո առաքինութիւնդ,
 Ուղղամբաութիւնդ և արժանիքներդ
 Ինձի կը յաղթեն: Ո՛չ, պարզ ուրացմամբ,—
 (Եւ ես կուրանամ, դու զընա նամակն
 Նպացոյց բըռնիր)—եւ քեզ դաւաճան,
 Խարդախ, խաբեբայ կը հանեմ: Աշխարհս
 Յիմար կը լինի, որ չը հասկանայ,
 Թէ քո՝ իմ մահից ունեցած շահը
 Միայն զօրաւոր առիթն է, որ քեզ
 Այսպէս դրդեց իմ մահիս աշխատիլ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Այ դու խըստասիրտ, յամառ չարագործ,
 Ուղրւմ է նաեւ նամակն ուրանալ:
 Նա ինձ որդի չէ՛: (Փռէրի յայն). Պըքսի փողէ՛րը:
 Ձեմ դիտեր, ինչո՛ւ մեզ մօտ է գալիս:—
 Նաւահանդիսաներն կը դոցեմ և ո՛ւր
 Պիտի փախչի նա: Պէտք է այս մասին
 Պուքսն համաձայնի: Նորա պատկերը
 Այրւղարկեմ ամեն կողմ, որ ճանաչուի:
 Իսկ քեզ ճըշմարիտ և օրինաւոր
 Որդիս, ջանք կանեմ բոլոր ըստացուածքս
 Ժառանգեցնելու:

(ԳՈՐՆՎԱՆ՝, ԳՈԵԳԱՆ Լ ՇՔԱԽՈՒՄԲ ՆԵՐԱ ԷՆ ՏԵՂԵՄԻՆԻՍ):

ԳՈՐՆՎԱՆ՝

Այս ի՞նչ է, աղնիւ

Բարեկամ, հաղիւ ոտք դըրի այստեղ՝
 Եւ ահա ինչպէ՛ս լըրեր եմ լըսում:

ՀՈՒՆԳՎԱՆ

Որ՝ եթէ ճիշտ են՝ որեւէ պատիժ
 Յանցաւորին քիչ է:—Ի՞նչպէս էք, կոմս:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Ահ, խորտակուած է սիրտս, խորտակուած,
 Տիկին:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Ի՞նչ հօրըս սանիկն ձեր կեանքին
Գաւէ, նա, որին հայրս անուն դրեց,
Ձեր որդի՛ն, Լեզա՛ն:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Տիկին, ամօթովս
Ուզում եմ ծածկել:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Տեսնւում չէ՞ր նա
Հօրըս շքադիր այն ապերասան
Ասպետներին հետ:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Ձը գիտեմ, տիկին...
Ե՛ր, շատ վատ է, վա՛ն:

ԼԵԳՍՈՒՆԻ

Տեսնւում էր, այո՛:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Ուրեմն ի՞նչ զարմանք, որ այդ խորհեցաւ:
Նոքա անպատճառ դրդել են նրան
Այս ծերունուն գէմ, որ յետոյ վատնէ
Սորա ըստացուածքն: Հէնց այս օրերոյ
Քոյրս ինձ նամակում նըկարագրում է
Նոցա վարքն և՛ այնպէս ինձ ըզգուշացնում
Որ երբ նոքա գան իմ տունս օթելու՝
Այնտեղ չեմ լինիր:

ԳՈՐԵՍԵՆՆԵՐ

Ոչ էլ ես, հօգան:—
Լըսեցի, Լեմունդ, որ ձեր հօրն իլրիւ
Որդի ծառայել էք:

ԼԳԻՄՈՒՆԳ

Տէր, ես միայն

Պարտքս եմ կատարել:

ԳԻՆ՝ՈՍՏԻՐ

Սա յայտնեց նորա

Գաւն, և ջանալով որ նըրան բըռնէ՝

Այս վէրքն ըստացաւ:

ԳՈՐՆԱՂԱՂ՝

Մարդ ընկա՛ւ հտեն:

ԳԻՆ՝ՈՍՏԻՐ

Այո՛, տէր իմ դուքս:

ԳՈՐՆԱՂԱՂ՝

Մէկ որ բըռնըւի՝

Նրա չարութիւնից ոչ ոք վախնալու

Տեղէք չունենար այլ ևս: (ԳՆ՝ՈՍՏԻՐԻՆ), Գործածիր

Իմ իշխանութիւնս ըստ կամաց: Իսկ դուք,

Սիրելի Էդմոնդ, որ նոր փայլեցա՛ք

Առաքինութեամբ և հնազանդութեամբ՝

Մերն էք դուք: Մի՛ղ այժմ շատ են հարկաւոր

Խիստ հաւատարիմ այսպիսի անձեր:

Մենք տէր եղանք ձեզ:

ԼԳԻՄՈՒՆԳ

Ձեզ կը ծառայեմ:

Մի՛լորդ, իմ բոլոր հաւատարմութեամբ:

ԳԻՆ՝ՈՍՏԻՐ

Նորա կողմից ձեզ շնորհակալ եմ, դուքս:

ԳՈՐՆԱՂԱՂ՝

Տէր, դուք չէք գիտեր մեր գալուն առիթն—

ՀԱՅԳԵՆ

Այսպէս ուշ ատեն, խաւար զիշերով—
Իմ աղնիւ Գլ'ոստէր, ծանրը դործեր կան,
Որոց համար մեղ պէտք է ձեր խորհուրդն:
Հայրըս ինձ զըրում է, նոյնպէս և քոյրս,
Թէ վէճ է բացուել նոցա մէջ: Եւ ես
Լաւ համարեցի չը պատասխանել
Նոցա մեր տանից: Սուրհանդակները
Սպասում են պատեղ: Օ՜ն, ըստփեցէք
Ձեր սիրտն, ծերունի բարեկամ, և մեղ
Խորհուրդներ տըւէք մի դործի մասին,
Որ պահանջում է փութով որոշում:

ԳԼ'ՈՍՏԷՐ

Պառայ եմ, տիկին: Բարով էք եկել:

(Մ'անո՞ճ էն ամբողջ):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գլ'ոստէրի ամբողին առջև:

ԿԵՆՏ և ՈՍՏԱԼ'Դ ներս են մտնում տարբեր կողմերից:

ՈՍՏԱԼ'Դ

Բարի լոյս քեզ, բարեկամ, այս տանի՞ց ես դու:

ԿԵՆՏ

Այո:

ՈՍՏԱԼ'Դ

Ձերոս հարտեղ կապենք:

ԿԵՆՏ

Ճահիճում:

ՈՍՎԼՆՊ՝

Խնդրում եմ, ասա իբրև բարեկամ:

ԿԼՆՏ

Ես քո բարեկամդ չեմ:

ՈՍՎԼՆՊ՝

Ե, լավ. ես էլ քո հետդ գործ չունիմ:

ԿԼՆՏ

Այ, թող այստեղ չլինեի՞նք՝ քեզ կսովեցնէի, գործ ունի՞ս հետս (թէ ոչ¹):

ՈՍՎԼՆՊ՝

Խնչ օձիքս կպար: Ես քեզ չեմ ճանաչում:

ԿԼՆՏ

Իսկ ես քեզ ճանաչում եմ, ընկեր:

ՈՍՎԼՆՊ՝

Ուրեմն քո կարծիքով ո՞վ եմ ես:

ԿԼՆՏ

Մի դատարկասրտ, ստահակ, աման լիզող մի ցած, գոռող, դատարկ, հովարայ, աղտոտ, վատ ստահակ. մի վատասիրտ, կռիւր դատաւորին հասցնող ապիրատ. մի անառակ, ծակաչք, շողքորթ, կատարեալ ստահակ. մի շոր մուրացող ապիրատ. մի պոչ պտտցնող շուն, որ աւելի կեղծաւորում է քան ծառայում. մի աղցան՝ լակոտից, մուրացկանից, վատասրտից, խօսքշինողից, զարշաճնունդ քած շան ձագ ու ժառանգ. այնպիսի մէկը, որին ես հէնց այս վայրկեանիս փայտի տակ ջարդուբուրդ կանեմ, եթէ փորձ փորձես քեզ տուածս մակդիւնների մի վանկին վերայ վիճել²):

1) Բնագրին մէջ է. թող լինեինք Ֆինսբիւրի ծառատունկում՝ դու հետս գործ կունենայիր: Ֆինսբիւրի ծառատունկը մեկնիչներին հասկանալի չէ: Նոքա այս հատուածն առ հասարակ թարգմանում են այնպէս, ինչպէս որ է նաև իմ թարգմանութեանս մէջ:

2) Այս հայհոյանքների հայերէն թարգմանութիւնը բոլորովին ճիշտ չէ. ես աշխատել եմ, որչափ կարելի էր՝ գտնել գերմաներէնին համապատասխան բառեր:

ՈՍՎԼԼ՝Դ՝

Ի՞նչ տարօրինակ մարդն էս եղել դու, որ նախատելու ելել
ես ինձ՝ որ քեզ չեմ ճանաչում, դու՝ որ ինձ չես ճանաչում:

ԿԼՆՏ

Եւ դուն, ի՞նչ աներեսի-ջուրն էս, որ ուրանում էս, որ
ինձ ճանաչում էս: Երկու օր յառաջ ո՞վ էր, որ սրունքներիցդ
բռնեց և գետին զարկեց քեզ թագաւորին առջև:—Սուրդ հա-
նի՛ր, ստահակ. գիշեր է, բայց լուսին կայ. ես քեզ նորա լու-
սովք խորովածցու պիտի ջարդեմ. հանի՛ր սուրդ, չարագործ
անպիտան, կռուի՛ր: (Սո-ն հանում է):

ՈՍՎԼԼ՝Դ՝

Վա՛յ ևկ ինձանից. ես գործ չունիմ հետդ:

ԿԼՆՏ

Հանի՛ր սուրդ, շողոքորթ շուն: Դուն նամակ էս բերել,
հա՛, թագաւորին դէմ. դու ընկեր ես եղել պաճուճապատան-
քի սնանկառութեան՝ օրինաւոր հօր—թագաւորին ընդդէմ: Հա-
նի՛ր սուրդ, ստահակ, ապա թէ ոչ միտդ բղիկ բղիկ կանեմ
կռուի՛ր:

ՈՍՎԼԼ՝Դ՝

Սպանում են. օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն:

ԿԼՆՏ (նրան զարնելով):

Կռուի՛ր, նուաստ գերի. դէմ կաց, անարդ արարած,
պաշտպանութի՛ւն:

ՈՍՎԼԼ՝Դ՝

Օգնեցէ՛ք, մարդ են սպանում, հասէք:

(ԷԴՄՈՒՆԴ, ԳՈՐՆԱՍԻ, ՀՈԵԳԱՆ, ԳԼՈՍՏԵՐ
ԺԱՌԱՆԵՐ ներս են մտնում):

ԷԴՄՈՒՆԴ

Ի՞նչ աղաղակ է. ի՞նչ կայ. կանգնեցէք:

ԿԼՆՏ

Եթէ հաճում էք՝ ձեզ հետ, իմ պարոնիկս, ցոյց կաամ
ձեզ: Հրամայեցէք յառաջ:

ԳԻՆՈՍԻՅՐ

Սրե՛ր, զէ՛նք: Ի՞նչ կայ այստեղ:

ԿՈՐՆԱՂԱ՛

Եթէ կեանքից ձեռք չէք վերցրել՝ դադարեցէք: Մէկդ
ձեռք վերցնէք՝ կմեռնէք: Ի՞նչ է սորա պատճառն:

ՀՈՒՆԳԻՄՆ

Քոյրիցս և հօրիցս եկած սուրհանդակներն են սոքա:

ԿՈՐՆԱՂԱ՛

Կռիւներիդ պատճառն ի՞նչ էր, պատմեցէք:

ՈՍՎԱՂԱ՛Գ

Շունչ հաղիւ եմ քաշում, միլ'որդ:

ԿԼՆՏ

Ի հարկէ, թերմաշ այնչափ քաջութիւն արիւր որ: Բը-
նութիւնը քեզ ուրանում է: Գուն մի դերձակի կարած ես:

ԿՈՐՆԱՂԱ՛

Տարօրինակ ծաղրածուն ես: Գերձակը մարդ կարէ՞:

ԿԼՆՏ

Հէնց որ դերձակի կար է: Քարտաշը կամ ներկարարը
դորանից լաւը կշինէին, թէպէտև երկու ժամից աւելի չաշ-
խատէին:

ԿՈՐՆԱՂԱ՛ (Ուղալ'դին):

Գէ՛, խօսեցէք, ի՞նչպէս միմեանց կպար:

ՈՍՎԱՂԱ՛Գ

Տէր, ահա այս վայրենի ծերը, որի ալեխառն մօրութիւն
ես խնայեցի...

ԿԼՅՆՏ

Այդու անօգուտ ցէտ¹⁾, կառքի հինգերորդ անիւ: Տէր,
եթէ ինձ թոյլ տաք, ձեր աչքին առջև ես այդ անարդ տիղ-
մը ծեփ կշինեմ, արտաքնոցի պատը կծեփեմ: Պոռն իմ ալե-
խառն մօրուքիս խնայե՛ս, մի լեղեպատառ խաղտանիկ:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Զը լոհ՞ս, յանդուգ: Պատկառիլ չը կմց,
Լի՛րբ:

ԿԼՅՆՏ

Այդպէս է, տէր, բայց բարկութիւնն էլ
Ունի իրաւունք:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Ինչո՞ւ բարկացել

Ես դու:

ԿԼՅՆՏ

Աւասըն զի այսպիսի մի վառն
Համարձակում է վերան սուր կրքել,
Մինչ պատուի նըշոյլ չունի: Այս թըշուառ
Օրծաղերեսներն, իբրեւ դաշտամուկ,
Սըրծում են խըզում՝ յաւիտենապէս
Պըրկուած սըրբազան կապերն: Շոյում են
Սըրքերն, որ յուզվում են տէրերին մեջ.
Սրակում ձէթ լեցնում են եւ պաղին՝ ձիւն:
Այո՛ւն եւ Ոչը սոցա բերանում
Տէրերի հոգմին հեա փոփոխվում են.
Եւ, շըների պէս, ոչինչ չըզխան
Քան թէ տէրերի ետեից վաղել: (Ուվալ՝դին):
Պիւահար պատկերդ զըրողը տանի:

1) Անօգուտ ցէտ (շ) նոյն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ հայերէն «Մշեցու Զայ»
խօսքը:

Հըրճուն գըտար, ի՞նչ որ ծիծաղում ես¹⁾:
Սաղի ձագ, եթէ Սարումի դաշտում
Գու ձեռքս ընկնէիր՝ ճըւճըւացնելով
Կեմլոտի մօրին քեզ կը քըշէի:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Այ ծեր, գըժուեցա՞ր:

ԳԻ՝ՈՍՏԻՐ

Ասա, ձեր կըռուին

Ի՞նչ է պատճառը:

ԿԼ՝ՆՏ

Երկու բեհռի

Մէջ հակակրութիւն այնչափ չկայ, որչափ
Այդ անիրաւին և իմ մէջ:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Ինչո՞ւ

Անիրաւ կոչում ես, ի՞նչ է իւր մեղքն:

ԿԼ՝ՆՏ

Պարզ, նորա պատկերն ինձ դուր չէ գալիս:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Թերևս ոչ էլ ի՞մս, կամ թէ սոցանք.

(Յոյց ցաւով Երեսնային և Հաւգանին):

ԿԼ՝ՆՏ

Իմ սովորութիւնս է, տէր, ճիշտն ասել.—

Տեսել եմ երբեմն ես աւելի լաւ

Երեսներ, քան որ ուսերի վերայ

Տընկուած են այստեղ:

1) Գերմաներէնին մէջ է «Ժանտախտը ցաւադար պատկերիդ վերայ: Խօսածիս վերայ ծիծաղում ես՝ որպէս թէ ես յիմարաբար խօսեցայ»:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Սա նոցանից է,
Որ երբ միանգամ համարձակ կոչուին՝
Իրանց լրբութիւնն անցնում են չափից
Եւ իրանցից վեր բաներ են խօսում:
«Նա շողոքորթել չէ կարող, նա մի
Եղնիւ և ազատ հոգի է, պէտք է
Ճշմարիտն ասէ, որ թէ յաջողի՝
Շատ լաւ, իսկ թէ ոչ՝ ուղիղն է խօսում»:
Եյս ըստահակներն ես ճանաչում եմ,
Որ շիտակութեան պատուարին ներքոյ՝
Միամիտ, քրտան գլուխ-տըւողներից
Եւ պաշտօնապէս կեղծաւորներից
Եւելի խարդախ են և երկերես:

ԿԼՆՏ

Ո՛վ տէր, հաւաստեալ և ամենազուտ
Ճշմարտութիւնով, ձեր օգոստափառ
Ենձին հրամանով, որի զօրութիւնն
Ճառագայթարձակ իբրեւ մի ճաճանչ,
Որ շողշողում է Փերոսի դէմքին...

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Դոցանով դու ի՞նչ ես ուզում ասել:

ԿԼՆՏ

Ուզում եմ փոխել խօսակցութեանս ոճը, որ ձեզ այդ-
քան անհաճոյ է: Տէր, ես շողոքորթ չեմ: Իսկ նա, որ հա-
մարձակ խօսքերով ձեզ խաբեց՝ նա համարձակ խաբեբայ էր,
որ ես երբէք չեմ լինիր, թէպէտև դուք խնդրէք ինձ նոյնն
անել՝ ձեր բարկութիւնը ղեջեցնելու համար:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝ (Ուխտալիքն)

Ինչո՞վ դու սրբան վերաւորեցիր:

ՈՍՎԵՂՈՒ

Ոչ ընչով երբէք: Մօտ օրերս արքայն,
Իւր տէրը, զարկեց ինձ փուճ առիթով.
Սա՛ որ այնտեղ էր, շոյելով նորա
Բարկութիւնն՝ ոտքերս ետեւից բըռնեց
Եւ վար ձրգեց ինձ: Երբ ընկայ՝ ըսկսեց
Պարսաւ անարգանք թափել իմ վերայ.
Ի՛յնչպիսի քաջութիւն ծախեց, որ արքայն
Նրան գովաբանեց իբրեւ մի դիւցազն,
Որ անպաշտպանիս վրայ յարձակեցաւ:
Եյժմ, իւր ահագին զօրութեան վերայ
Եպատանելով՝ սուր քաշեց ինձ դէմ:

ԿԼՅՆՏ

Եյսպիսի ստահակ վատսիրտներին մօտ
Եյաքսն էլ ոչինչ զօրութիւն չունի:

ԿՈՐԿՈՒՄԷՆ՝

Կապանքն՝ ր բերէք:—Վէս, անիրաւ ծեր,
Պատուելի գոռոզ, քեզ կը սովբեցնեմ:

ԿԼՅՆՏ

Տէր, ես ծերացել եմ, չեմ սովորում:
Շըղթաներ բերել մի՛ տաք: Արքային
Եմ ծառայում ես և իւր հրամանով
Ձեզ մօտ եկած: Պօռք քիչ ակնածութիւն
Եւ մեծ նախատինք՝ Նորին Մեծութեան
Ենձին ցոյց կը տաք՝ եթէ շըղթայէք
Նորա սուրհանդակն:

ԿՈՐԿՈՒՄԷՆ՝

Ի՛կրէք շըղթաներն:
Կեանքս և պատիւըս վրկայ, մինչև ճաշ
Կը նըստիս:

ՀՈՒՆԳՒՄՆ

Մինչև ճանշ միայն. ոչ, տէր,
Մինչև կրեկոյ, ամբողջ գիշերը:

ԿԼՆՏ

Տիկին, թէ ձեր հօր շունն էլ լինէի՝
Այդպէս արժան չէր վարուիլ հետս:

ՀՈՒՆԳՒՄՆ

Այո.

Նորա ստրուկին հետ—այսպէս է արժան:

(Շղթաները բերո՛՛ւ էն):

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Մեր քոյրի գրած ըստահանքերիցն
Է սա ուղղակի:—Տըւէք շղթաներն:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Աղաչում եմ ձեզ, դուքս, մի՛ անէք այդ:
Նորա յանցանքը ծանր է, և բարի
Արքայն, իւր տէրը, կը պատժէ զրրան:
Այդ ամօթալի պատիժն տալիս են
Անարդ ու վատթար սրբիկաներին՝
Գողութեան և այլ նրւաստ գործերի
Համար: Թագաւորն շատ կը նեղանայ,
Որ նրբան այնքան արհամարհում էք՝
Մինչ իւր սուրհանդակն այդպէս էք պատժում:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Պատասխանատուն ես եմ:

ՀՈՒՆԳՒՄՆ

Մեր քոյրն էլ

Հարկաւ աւելի պիտի նեղանայ,
Որ իւր սուրհանդակն ծաղը ու նախատինք

Ալընց երբ նէրա յանձնարարութիւնն
Լէր կատարում: Օհ, շըլթայի զարկէք:
(Ալէնային շղթայո՛ւմ էն:—Աորնէալ'ին):
Գընանք, տէր իմ դուքս:
(Գհո՛ւմ էն, Բայի Գլ'սարէրից և Ալէնայի):

ԳԼ՝ՈՍՏԻՃԻ

Յաւում եմ վերագ,
Բարեկամ, զըքսի կամքն է այս, նորա
Սամակորութիւնն—ամենքը զխտն
Եյս—չէ կարելի ոչընչով սանձել:
Բայց փորձ մ'էլ կանեմ:

ԱԼ՝ՆՏ

Ջուր մի աշխատիք,
Տէր, ճամբից եկած՝ դադրած, քընՀատ եմ
Գեռ մի քիչ քընիմ, յետոյ կը սուլեմ:
Պատուաւոր մարդի բազմն երբ է բերել:
Մընաք բարով, տէր:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՃԻ

Գուքսը մեղաւոր
Լ'այստեղ: Տեսնենք սորա Հետեանքն: (Գհո՛ւս է Գհո՛ւմ
Լ'այսը Բայիւմ է):

ԱԼ՝ՆՏ

Բարի թաղաւոր, առածին նըման
Ենձրեկից փախչում ես, որ ծովն ընկնիս:
(Օհայից մի Բոհլ' է հանո՛ւմ և Բայ անո՛ւմ):
Մօտ եկ, աշխարհի ջահդ, և կարեկից
Լուսովդ ինձ օգնիր կարգալ այս նամակն:
Հրաշքներն երևում են թըշուառներին
Միայն:—Վըստահ եմ Արդելիայից
Լ'այս: Նէ լըսեց բարեբաղդարար
Իմ այս խըղճալի դրութիւնս: Նէ առիթ

Կառնէ կատարուած այս չարիքները,
Որ վախճան դրնէ այս անկարգութեանց:—
Վընհատութիւնից ծանրացած աչքեր,
Յարմար ժամանակ է ձեզ փակուելու,
Որ այս աղտոտ տան վերայ չը նայէք:—
Մընաս բարով, բա՛ղդ: Գոնէ միանգամ
Ել ժըպտիր ինձի: Անիւրդ դարձրու: (Վա՛նճ է):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի վայրի դաշտ:

ԻՊԻՍ Ներս է մտնում:

ԼՅԻՎԱՐ

Լըսեցի ես ինքս իմ դատավըճիռս:
Եւ թէ չը լինէր ծառին խոռոջը՝
Բըռնըւած էի: Նաւահանգիստներն
Փակուած են առջևս: Զըկայ մէկ անկիւն,
Ուրտեղ ապահով լինիմ ինձ փընտոռդ
Սուր հայեացքներից: Վանի կարող եմ
Խոյս տալ՝ կը ջանամ կեանքըս պահպանել:
Պէտք է ինձ կեղծեմ—ամենագըճուճ
Անարդ ձեւին տակ, որպիսին կրէք
Թըշուառութիւնը տըւել է մարդին,
Եւ նըմանեցրել նըրան զազանի:
Յեկո՞վ կը ծեփեմ երեսս. մի ծածկոց
Կը կապեմ մէջքիս. կը խառնեմ մաղերս:
Այսպէս կիսամերկ ես կը թափառիմ
Երկնառաք հողմի և մըրրիկի տակ:
Ինձ ես օրինակ կառնեմ Բէղլամի

Մուրացկաններին, որոնք ոռնալով
Իրանց կենսաղուրի, չորյաճ ձեռքերը
Խրեցնում են փըշեր, ասեղներ, փայտի
Արտորտանք, գամեր, և այս գարշելի
Ձևով, մոլեղին հայհոյանքներով
Ամա խեղճ աղջիկքով հաց են մուրանում
Փոքրիկ գիւղերից, ագարակներից
Եւ ջրաղացներից:—«Խեղճ Տէրիգուրը»,
Ամա «Աղքատ Տոմը»¹⁾—գոնէ այս բան է.
Եղգար մընալով—ոչինչ եմ այլ ևս:

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳԼ՝ ոստէրի ամրոցին առջև:

ԱՅՆՑ շղթայակապ քնած է: Լիբ, խեղկասկան և մի ԱՍՊԵՏ
ներս են մտնում:

ԼԻԲ

Տարօրինակ բան: Տանից գնացել են,
Առանց սուրհանդակս յետ յուղարկելու:

ԱՍՊԵՏ

Գեո. երեկոյին—ինչպէս լըսեցի—
Երբէք խօսք չըկար նոցա զընալուն:

1) Բէդլամի մուրացկանները (Bedlam beggars) լուսնոտներ էին, որ ընդուն-
վում էին Բէդլամ քաղաքի հիւանդանոցում և այնտեղ խնամվում: Բայց, կամ առող-
ջացած կարծուելով, կամ հիւանդանոցի եկամտի սղութեան պատճառով, արձակվում
էին և ստանում էին իրաւունք մուրացկանութիւն անելու: Այս թշուառներն ամեն
տեղ կարեկցութիւն էին շարժում, ուստի շատ թափառականներ, կամենալով ի շարն
գործ գնել ժողովրդական գլխութիւնը՝ փոխում էին իրանց հազուստն և Բէդլամի
մուրացկան անունով սղորմութիւն էին ժողովում: Սոքա իրանց մերկ մարմիններն
ասեղներ էին խրեցնում և կամաւ ենթարկվում այս ցաւին՝ որպէս զի ցոյց տան, թէ
խելքից զուրկ են: Իրանց կոչում էին «Աղքատ Տոմ», և անցորդների հանդիպելիս գո-
չում էին՝ «Աղքատ Տոմը միտում է»:

ԿԼՆՏ

Ողջոյն Ձեզ, տէր իմ արքայ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ, միթէ

Այդ նախատական ձեռն էր մընացել,

Որ զըւարձանաս:

ԿԼՆՏ

Այդպէս չէ, արքայ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Օհ, օհ, տեսնում էք ի՞նչ կակուղ զանկապաններ են:
Ձիերին՝ բերանից են կապում: Հներին և արջերին՝ վզից, կա-
պիկներին՝ մէջքից. իսկ մարդին՝ ոտքերից: Այլ մարդի ոտ-
քերը շատ շարժուն լինին՝ նորան փայտէ գուլպաներ կհագցնեն:

ԼԻՐ

Ահ ո՞վ, աստիճանդ արհամարհելով՝

Յանդըգնեցաւ քեզ այդտեղ նըստեցնել:

ԿԼՆՏ

Նա և նէ, արքայ, ձեր ուստրն ու գուստրը:

ԼԻՐ

Ո՛չ

ԿԼՆՏ

Այո՛:

ԼԻՐ

Ո՛չ, ասում եմ:

ԿԼՆՏ

Այո՛, ասում եմ:

ԼԻՐ

Ո՛չ, ո՛չ, նոքա չեն համարձակիր:

ԿԼՆՏ

Այո՛, այո՛, համարձակեցան:

ԼԼԻՐ

Արամազդ վկայ, ո՛չ:

ԿԼՆՏ

Հերայ վկայ, այո՛:

ԼԼԻՐ

Նոքա այս անկ չեն համարձակում:
Ձեն կարող անել, չեն ուզում անել:
Քան մահը վատ է այս: Այսպէս պատիւս
Մարգե՛լ: Շուտ ինձ բացատրութիւն տուր,
Թէ ի՛նչ առիթով արժանի եղար
Սամ տեղիք տը՛իր այս նախատիներին—
Գո՛ւ, մեր սուրհանդակն:

ԿԼՆՏ

Հազիւ թէ, մի՛ւրդ,

Տեղ հասայ և Ձեր Մեծութեան նամակն
Յանձնեցի, դեռ ևս ոտք չէի կանգնել
Օրենկ չողած տեղիցս՝ որ մի սուրհանդակ,
Քըրտի՛ք ու փոշի մըտած, շընչասպառ
Հասաւ. Գոնէրի՛լ տիկինի կողմից
Ողջոյն մըմուսաց և մի նամակ տուեց,
Որ նոքա շուտով կարդացին, առանց
Յեռաձգելու, և սորա վերայ
Բոլոր ծառաներն կանչելով՝ հեծան
Ձի, և պաղութեամբ ինձ հրամայեցին
Իրանց հետեիլ և սպասել, մինչև
Ժամանակ զըտնեն պատասխանելու:
Այստեղ ևս տեսայ այն զըրաբերին,
Որի հաճելի գալուստն, ևս դիտեմ,

Իմ գործս աւերեց: (Նա էր, որ մօտերս
Ձեր Մեծութեան դէմ այնքան լրբացաւ):
Սըբբիցս խելքըս կորցրի, և սուրս
Քաշեցի. իսկ նա վայ ու գոռումով
Տունը թունդ հանեց:—Ձեր որդին ու դուստրն
Այնպէս դատեցին, որ այդ յանցանքով
Արժանի էի այս նախատինքին:

ԽԵՂԿԱՏԵԿ

Քանի որ սաղերն այս կողմն են թռչում, երևում է թէ
ձմեռը դեռ չէ անցել:

Երբոր հայրը հաղնի զըրզլեակ՝

Որդիները կը կուրանան.

Իսկ երբոր նա ունի քըսակ՝

Որդւոյ սէր դուրս կը բաղմանան:

Բաղդն՝ այս հոյակապ պոռնիկը

Միշտ հարըստին է բաց անում զըռնիկը:

Բայց այնու ամենայնիւ, աղջիկներդ քեզ այնչափ վիշտ
պիտի պատճառեն՝ որչափ դո՛ւլար չկարողանաս համարել մի
ամբողջ տարի¹⁾:

ԼԻՐ

Ո՛հ, ի՛նչպէս արիւնս սիրտս է բարձրանում:

Ո՛հ, սըրամբտութեան ջըղաճըղութիւն²⁾,

Լիզի, որ վեր ես ելնում, դադարիր.

Յաճն են քո տարրերդ:—Ո՛ւր է այն աղջիկն:

ԿԼՆՏ

Սումնի ամբողջումն է, տէր, զըքսին հետ:

1) Վիշտ և դո՛ւլար բառերին մէջ անդիլերէնում մի բոռախաղ կայ (doulour==
վիշտ, dollar==գո՛ւլար), որ հայերէն լեզուով անթարգմանելի է:

2) «Hysterica passio»: Աէկսպիր թէ՛ այս միստերական ակտին անունը և թէ
Էդգարի յիշիւք դեերի անուններն և յատկութիւններն առել է Սամուէլ Հարսնէտի
«Relévation des impostures papistes» գրքից: Այս գրքի հրատարակութեան թուա-
կանից (1603) մեկնիշներն հետեցնում են, թէ Աէկսպիր չէր կարող իւր ալիր Թա-
դաւորն» 1603-ից յառաջ գրած լինել:

ԼԼԻՐ

Չըբսք ետեիցս, այստեղ սպասեցէք: (Մ' Գրեմէ ամբողջ):

ԸՍՊԵՏ

Պատմածիցդ տեւել ոչինչ չե՞ս արել:

ԿԼՅՆՏ

Ոչ:—Ինչո՞ւ քիչ են արքայի մարդերն:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Եթէ, օրինակի համար, քեզ շղթայի զարնէին այդ հարց-
մունքիդ պատճառով՝ լաւ արժան էր քեզ:

ԿԼՅՆՏ

Ինչո՞ւ համար, ա՛յ յիմար:

ԽԵՂԿԸՏԸԿ

Քեզ մի միջիննի մօտ աշկերտ տանք, որպէս զի սովո-
րիս, թէ մարդ ձմեռը չէ աշխատում:—Ով որ իւր քթի ուղ-
ղութեամբ է գնում՝ իւր աչքերից է առաջնորդվում, բացի
կոյրերից, հարկաւ. և քսան քթերի մէջ մէկ հատ էլ չկայ, որ
չզգայ, թէ ո՞վ է գէշ հոտ հանողը:—Երբ մի մեծ անիւ լե-
ռից վար է գլորում՝ նրան մի բռնիր, ապա թէ ոչ վիզդ կը
կոտորես. իսկ երբ գէպի լեռն է բարձրանում՝ ետեից կախ
ընկիր, հետը բարձրացիր: Եթէ մէկը սորանից խելօք
խորհուրդ տայ՝ իմն ինձ յետ դարձրու: Ես ուղղում եմ, որ
այս խորհրդիս միայն ստահակներն հետեւին, վասն զի խեղ-
կատակի խօսք է այս:

Նա՛ որ ծառայում է շահի համար,

Եւ հետեւում է լոկ ձեւի համար՝

Անձրեւ զալուն պէս փախչում է,

Մըրրիկին տակ քեզ թողնում է:

Իմաստունը թող փախչի հեռանայ.

Ես չեմ շարժուիր. յիմարը կը մնայ:

Փախչող ըստահակն կը դառնայ յիմար,
Իսկ յիմարն՝ երբէք ստահակ չի դառնար:

ԿԼՆՏ

Այդ բաներն որտեղ ես սովորել, այ յիմար:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ի հարկէ ոչ թէ շղթաների մէջ, ո՞վ յիմար:
(Ի՞նչ և ԳԼՈՍՏԵՐ ամբողջից դուրս էն գալիս):

ԼԻՐ (ԳՆԱՄԵՐԵՆՆ)

Մերժե՛ն խօսիլ հետս: Հիւանդ, դադրած են.
Ամբողջ գիշերը ճամբայ են եկել.—
Ահա՛ զպատճառանքներ. անհոգութեան ցոյց:
Գընա, լաւագոյն մի պատասխան բեր:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Տէր արքայ, գիտէք դուք ինքնին, թէ դուքսն
Ի՛նչպէս զայրացիոտ, խօսքին յամառ է:

ԼԻՐ

Վարէ՛ժ, մահ, ժանտախտ, ջրնջրամ:—Օ, զայրացիո՞տ:
Ինձ ի՛նչ պէտք է այդ: Լ՛հ, Գ՛լոստէր, Գ՛լոստէր,
Ուղղում եմ խօսիլ զըքսին և կնին հետ:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Այդպէս էլ նոցա տեղեկացուցի:

ԼԻՐ

Տեղեկացուցի՞ր: Ինձ հասկանո՞ւմ ես
Այ մարդ:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Այո՛, իմ արքայ:

ԼԻՐ

Թագաւորն

Խօսիլ է ուզում Պորընվալի հետ.
Սիրելի հայրը ուզում է խօսիլ
Վրտարին հետ, ներա պարտքն յիշեցնել:
Այսպէս յայտնեցի՞ր դու նոցա: Վրկայ
Շունչա և արիւնքս...: Օգորակոտ... դուքսը
Օգորակոտ...: Եսա այդ կրակոտ դըքսին,
Թէ... բայց դեռ ոչ... նա թերեւ հիւանդ է:
Եռողջին դըրուած պարտքերն հիւանդը
Մոռանում է միշտ: Մենք մեզ կորցնում ենք,
Երբ ցաւից ընկճուած՝ բընութիւնն հոգուն
Ստիպում է մարմնին ախտակցիլ: Պէտք է
Սպասել: Օրդջում եմ, որ սաստիկ կըրքից
Բըռնուած՝ հիւանդի տըկարութիւնը
Ես առողջութիւն կարծեցի: (Սէնտին վերայ նայելով):

Ենէ՛ծք

Վիճակիս: Ինչո՞ւ սա կապուած է: Սա
Պարծեցնում է ինձ, թէ դըքսի և ինի
Տանից հեռանալն կեղծիք է միայն: (Բաճիք).
Հանեցէք ծառայս շըղթայից: Պհնացէք
Վըքսին և կընին ասէք՝ ուզում եմ
Հետերը խօսիլ: Շուտ, այս րոպէիս
Պէտք է նոքա գան ինձ լըսեն, թէ ո՞չ
Նոցա սենեակի առջև ես թըմբուկ
Օգորնել կտամ այնչափ՝ որ նորա ձայնը
Սպանէ նոցա քունն:

ԳԼ՝ՈՍԷԻՐ

Որչափ ուզում եմ

Խաղաղ վախճան տալ... (Մարնո՛ճ է ամբողջ):

ԼԻՐ

Ո՛վ սիրտ իմ: Ի՛նչպէս

Բարձրանում է սիրտս: Իջել, դադարել:

ԽԵՂԿԵՏՆԻ

Նորան այն ասա, ինչ որ խոհարար կինն ասում է՝ օձա-
ձուկներ կենդանւոյն խմորին մէջ դնելով: Նէ փայտով նոցա
զլինն զարնում է ասելով. «խելօք կեցիք, չարեր, խելօք»: Իսկ
նէրա եղբայրն այնչափ բարի է զէպի իւր ձին, որ նորա խո-
տին մէջ իւղ է ածում:

(ԳՈՐՆՎԱՆ՝, ՀՈՒԳԱՆ, ԳԼՈՍՏԵՐ Լ
ԺԱՌԱՆԵՐ ՆԵՐ՝ ԷՆ ԴՅՈՒՆՈՒՄ):

ԼԻՐ

Բարի լոյս ձեզ:

ԳՈՐՆՎԱՆ՝

Ձեր Մեծութեան ողջոյն:

ՀՈՒՆԳԵՆ

Ուրախ եմ, արքայ, ձեզի տեսնելուս:

(Սէնյոյ ղմանելը հանումէն)

ԼԻՐ

Հաւատում եմ քեզ, Հռեզան, և զիտեմ

Թէ ինչ պատճառով թէ ինձ տեսնելուդ

Չուրախանայիր՝ մօրդ շերիմից,

Իբրև մի պղծից, ես կըթողուէի: (Սէնյոյն):

Ե՛հ, արձակուեցար:—Եյդ մասին յետոյ: (Հռեզանին):

Սիրելի Հռեզան, քոյրդ անպիտան է.

Նէ պստեղ (կոշիկն է ցոյց ասելու) ցըցեց, մի անգղի
նրման,

Մպետախտութեան սուր ատամները:

Հաղիւ կարող եմ ես խօսիլ: Գու չես

Հաւատար, որչափ անպատիւ կերպով,

Ո՛վ, իմ Հռեզան...

ՀՈՒՆԳԵՆ

Տէր, Հանդարտեցէք: Ես •

Պարող եմ կարծել, թէ զուք մանաւանդ

Ձէք զընահատում ներա արժանիքն,
Քան թէ իւր պարտքում թերի զըսներէ
Նէ:

ԼԻՐ

Ի՞նչ ուզում ես ասել:

ՀՈՒԳՎԱՆ

Սարող չեմ

Հաւատալ թէ քոյրս զանց արած լինի
Մէկն իւր պարտքերից: Թերեւս եթէ նէ
Ձեր ապերասան ասպետներին, տէր,
Սանձ զըրեց՝ այնչափ օրինաւոր է
Սա և խոհեմ, որ նէ տեղիք չունի
Յանդիմանութեան:

ԼԻՐ

Անէ՛ծք իւր վերայ:

ՀՈՒԳՎԱՆ

Դուք ծեր էք, արքայ. Ձեզանում բնութիւնն
Մօտեցել է այժմ իւր վերջի կէտին:
Ուստի ձեր վիճակն և հոգը պէտք է
Յանձնէք ուրիշին, որ ձեզանից լաւ
Ձեր պէտքն հասկանայ: Ուստի, խընդրում եմ,
Դարձէք քոյրիս մօտ և ասէք, թէ դուք
Սըխալուեցաք, տէր:

ԼԻՐ

Ես ներճում խընդրեմ

Նէրանից: Մի տան ի՞նչ պատիւ է այս.—
«Սիրելի դուստր իմ, ծերացել եմ ես.
«Անօգնւտ հասակ. ահա ծունկ չողած (թոնկէ լսո՛ւմ):
«Խընդրում եմ, որ ինձ հաղուստ, կերակուր
«Եւ անկողին տաս»:

ՀՈՒՆԳՎՆ

Բաւական է, տէր:

Ենկայել, անհամ կատակներ ևն այդ:

Պարձէք քոյրիս մօտ:

ԼԻՐ

Ոչ երբէք, Հռեզան:

Նէ շքախումբիս կէսը վըռնդեց.

Միշտ խաւար հայեացք ձրգում էր վերաս.

Իւր օձի լեզուով իմ սիրտս է ծակել:

Թափի՛ն երկրնքի բոլոր վըռէժներն

Նէրա ապերախտ գըլուխն: Թափանցէ՛

Ոսկորներին մէջ ժանտախտի շունչը:

ԳՈՐՆՎԱԼ՝

Եմօթ է, տէր, թի՛ւ:

ԼԻՐ

Երա՞զ կայծակներ,

Հըպարտ աչքերը զարկէ՛ք ձեր շանթով:

Ճախնային շողիք, որ զօրեղ արևն

Վեր է բարձրացրել՝ ժանտահալ արէք

Նէրա գեղն, չորցրէք հըպարտութիւնը:

ՀՈՒՆԳՎՆ

Ո՛վ բարի երկինք:—Ինձ է՞լ 'տի մաղթես

Նոյնն, երբ բռնըւիս կըռքից:

ԼԻՐ

Ոչ, Հռեզան,

Իմ անէծքս երբէք դու լըսելու չես:

Քո քընքոյշ բնութիւնդ անընդունակ է

Խըստութիւն դործել: Աստաղի աչքեր

Ունի նէ, բայց քո աչքերդ գըղվում են

Առանց կիզելու: Երբէք կարող չես

Պոռ իմ կարգերիս վերայ տըրտընջել,
Մարդերիս թիւը պակսեցնել, կոպիտ
Խօսքեր երեսիս նետել, մոռանալ
Ամօթն, վերջապէս, իմ սուռն մըտնելիս
Փակել դուռն առջեւ: Ոչ, դու լաւ գիտես
Բնութեան պարտքերը, որդիական սէրն,
Վաղաք՝ վարութեան կարգն և երախտեաց
Օրէնքը: Պոռ չես մոռանար կէսը
Թագաւորութեանս, որ քեզ բաշխեցի:

ՀՈՒՆԳՎՆ

Խօսքերդ ինչո՞ւմն է, տէր: (Փողերի յայնէր էն լսմամբ):

ԼԻՐ

Ո՞վ սուրհանդակս

Շըղթայի զարկեց:

ԳՈՐԿԱՎԱՆ՝

Ի՞նչ փողի ձայն է:

ՀՈՒՆԳՎՆ

Գիտեմ, քոյրս է այս: Նէ ինձ դըրել էր,
Թէ շուտով կըգայ:

(ՈՍՎԱՆՊ Նէրսէ Տօնոմբ):

Տիկինդ էլ եկան:

ԼԻՐ (Ուղաւորին պէտքէլով).

Ահա այն ըստրուկն, որ պարծենում է
Տիկինից առած առվայրկեան պատուով:
Հեռացիր աչքիս առջևից, ըստրուկ:

ԳՈՐԿԱՎԱՆ՝

Այս ի՞նչ ասել է, տէր:

ԼԻՐ

Նախ ինձ ասա,

Թէ ո՞վ սուրհանդակս շըղթայի զարկեց:

Հռեղան, յոյս ունիմ, թէ դուն անմեղ ես: —

Այս ճվ է գալիս: (Գնեթիլ՝ ներս է հանում):

Բարի՛ր աստուածներ,

Եթէ սիրում էք ծերերին, եթէ

Հրպատակների խոնարհութիւնը

Ուզում էք, եթէ ծեր էք դուք ինքներդ՝

Տէր եղիք զործիս, աշխարհ իջեցրէք

Ձեր զօրութիւններն ինձ պաշտպանելու: (Գնեթիլն):

Մօրուքիս նայել չեմ ամաչում դու:

Եւ դու, Հռեղան, ձեռք պիտի տամ ներան:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ն՝

Եւ ինչո՞ւ չէ, աէր, ի՞նչ է իմ յանցանքս:

Ինչ որ անընտրող բանդադուշանքը

Բարբանջում է՝ այն բռլորն յանցանք չէ:

ԼԻՒ

Ո՛վ իմ սիրտ, ի՞նչպէս տանում ես սոցա.

Ի՞նչպէս չես պատուում:—Ո՛վ իմ սուրհանգակս

Շըղթայի զարկեց:

ԳՈՐ՝ԱՎԱ՛Ն՝

Նս՛ զարկի, պարոն,

Թէ՛ւ իւր յանցանքն սաստկազոյն պատժի

Էր արժան:

ԼԻՒ

Գ՞ն, գ՞ն արիւր այս:

ՀՈՒՆԳՎ՛Ն

Հայր իմ,

Գուք արդէն ծեր էք, զօրութիւնից զուրկ.

Եթէ ուզում էք մինչև լուսնի վերջն

Քոյրիս մօտ դառնալ և ծառաներիդ

Սէսը արձակել՝—ապա ինձ եկէք:

Այժմ ես տանը չեմ և պատրաստութիւն
Զեմ տեսել զեռեւս ձեզ ընդունելու:

ԼԻՐ

Նէրա մօտ դառնալ յիսուն տասններս
Պակասեցնելով: Աւելի լաւ է
Տան յարկը թողնել և հողմերին հետ
Մաքառիլ ընկեր դառնալ զայլերին
Եւ բուէջներին:—Անհրաժեշտ կարիք.—
Նէրա մօտ դառնալ:—Աւելի կընտրեմ
Գաղղիայի սէզ արքային առջև—
Որ իմ կըրասեր դուստրս առանց օժիտի
Աին առաւ—չողիլ նորա զինակիր
Եւ սարուկը լինել:—Նէրա մօտ դառնալ:—
Ինչո՞ւ չես ասում, որ այս անպիտան
(Ուլալ'դէն է ցոյց Կալիս)
Գերուն ես ծառայ և բեռկիր լինիմ:

ԳՈՒՆԻՐԻՆ՝

Ինչպէս կամենաք:

ԼԻՐ

Խընդրում եմ քեզ, դուստր,
Խելքից մի հաներ ինձ: Քեզ ձանձրութիւն
Ել չեմ տար, որդի: Երթաս բարով, հետդ
Ել չեմ հանդիպիր, էլ քեզ չեմ տեսնել:
Սակայն իմ արիւնս, մարմինս և դուստրս ես,
Մանաւանդ ցաւ ես՝ մարմինս մէջ ծընած,
Որին ըստիպուած եմ իմըս կոչել:
Դու մի պալար ես, մի խըղցթեալ վէրք,
Իմ ապականեալ արիւնից սերուած:—
Բայց չեմ նախատում քեզ ինքն ամօթը
Թափի քո վերադ, ես չեմ կոչում նրան:
Շանթընկէց ասածուց քեզ դեմ հարուածներ
Զեմ մաղթում, ոչ էլ վեհ Արամուղի:

Պատաստանին եմ յանձնում: Ուղղիր քեզ,
Եթէ կարող ես, լաւագոյն եղիւր,
Երբոր ժամանակ գըտնես: Սարող եմ
Ես իմ Հռեգանին մօտ մընալ, հարիւր
Իմ ասպետներովս:

ՀՈՒՆՊԵՆ

Ոչ այգեքան, հայր իմ:
Ես չէի սպասում ձեզ և պատրաստ չեմ
Արժանի կերպով ձեզ ընդունելու:
Լքեցէք քոյրիս: Ով որ ձեր զայրոյթն
Անաչառապէս քըննէ՝ կըտեսնէ
Որ ծերացել էք դուք, ուրեմն և
Քոյրըս լաւ դիտէ թէ ինչ է տնում:

ԼԻՐ

Այգպէ՞ս արժան է խօսիլ:

ՀՈՒՆՊԵՆ

Վըստահում

Եմ ասել Այո: Ի՞նչ, յիսուն ասպետ
Ձեզ բաւական չե՞ն: Ի՞նչ պէտք է դրանից
Աւելին, կամ հէնց այգեքանն էլ ի՞նչ պէտք.
Ծախքն ու վըտանդը դոցա պահելու—
Բոլորը դէմ են այդ խոշոր թըւին:
Ի՞նչպէս կարող են մի յարկի ներքե
Երկու հրամանի տակ խաղաղ ապրիլ
Այգքան բազմութիւն: Այս շատ դժուար է,
Գրեթէ անհընար:

ԳՈՒՆԴԻՒՆ

Ձէք կարող թոյլ տալ

Որ սպասաւորեն ձեզ քոյրիս մարդերն
Եւ կամ իմնէքըս:

ՀԱՅԿԱՆ

ՆԷ ինչո՞ւ չէ, տէր:

Թէ մէկը ձեզ մօտ զանցառու լինի՝

Մ'ենք կըրնանք պատժել: Նթէ ուզումէք

Եւ մօտ գալ, (ես այժմ ըզդում եմ վըտանդն) —

Միայն քսանեւհինգ մարդով, խընդրում եմ,

Նկէք, աւելին ես չեմ ընդունում:

ԼԻՐ

Ամեն ինչ ես ձեզ տըւի:

ՀԱՅԿԱՆ

Ժամանակն

Էլ արդէն:

ԼԻՐ

ՆԷ ձեզ խնամակալ արի

Ինձ և խընամող, պահելով միայն

Որոշեալ թըւով ինձի շքախումբ. —

Վսանեւհինգ մարդով միայն տունըդ գալ

Ասորդ եմ, Հռեգան, այս դու ասացի՛ր:

ՀԱՅԿԱՆ

ՆԷ կըրկնում եմ, տէր, և ոչ մէկն աւել:

ԼԻՐ

Չար արարածներն լաւ են կրւում,

Նրբոր նոցանից չարադոյնն էլ կայ,

ՆԷ ամենավատ չը լինելն ունի

Նորէն մի պատիւ:— (Վաճէլէլն) Վեղ մօտ կըգանամ:

Յիսունը կըրկինն է քսանեւհինգին.

Սէրա խընամքի կըրկինն ունիս դու:

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝

Լըսեցէք ինձ, տէր, քսանեւհինգ կամ տասն

Ամ չինգ մարդ ձեզ ի՞նչ պէտք էն մի տան մէջ՝

Ուր երկապատիկ թըլով ծառաներ
Պատուէր ունին ձեզ սպասաւորելու:

ՀՈՒՆՎԱՆ

Ի՞նչ պէտք է հէնց մինն էլ:

ԼԻՐ

Պէտքի մասին

Մի խօսիր, վերջին մուրացիանն իսկ իւր
Խեղճիկ վայելքում ունի աւելորդ:
Եթէ բնութիւնն ապ միայն բնութեան
Անհրաժեշտ եղածն՝ մարդն իբրև դազան
Ապրիլ կըսկըսի:—Պու մեծ տիկին ես,
Եթէ տաք ըզգեսան արգէն պերճութիւն
Ի՞նչն հագել ես դուն այդ շքեղ
Հանգերձներն, որոնք հագլիւ տաք պահէն:
Պալով ճրջմարիտ պէտքիս—նվ երկինք,
Համբերութիւն տուր, ես համբերութեան
Պէտք ունիմ: . . . Երկինք, այստեղ տեսնում ես
Մի խեղճ ծերունի, կըրկնակի թըլուառ—
Յաւով, չարիքով: Եթէ դուն ես, որ
Օւաւակին սիրաւ հօր դէմ զըրզուցիր՝
Մի ծաղերի վերաս մինչ՝ այն աստիճան՝
Որ ես հեղութեամբ սորան համբերեմ:
Իմ սիրաւ լըցրու աղնիւ բարկութեամբ,
Թո՛ղ արտասուքներն—կանացի զէնքը—
Այրական դէմքըս չապականեն:—Ո՛հ
Օւաղիւր ջատուկներ, ձեզնից այն տեսակ
Վրէժխընդիր լինիմ, որ բոլոր աշխարհ...
Այն բաներն անեմ.. ի՛նչ—այս չը դիտեմ
Պեռ ես ինքս, միայն նոքա աշխարհքը
Ալ սարսափեցնեն:—Յոյս ունիք, թէ լմն:
Ո՛հ չըպիտի լամ: Լացի առարկայ
Շատ կան, բայց յառաջ քան թէ արտասուեմ

Սիրտս հարիւր հազար կը լինի:—

Ո՛վ իմ խեղկատակ, խեղքոս թըռցնում եմ:

(Լեյ, Գլխաւէր Սէն և Խեղկատակը գնում են):

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Մենք էլ ներս քաշուինք, մըրրիկ պիտի գայ:

(Հետեւեց հորինէ յայնէ լսում):

ՀՈ՛ՆԳՒ՛Ն

Ես տունը փոքր է, ծերուկն իւր խմբով

Ձեն կարող պստեղ հանգիստ գիշերել:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Յանցանքն իրանն է, որ չը կամեցաւ

Տեղն հանգիստ նըստիւ թող արդ պատժուի:

ՀՈ՛ՆԳՒ՛Ն

Ես յօժարու թեամբ նըրան կընդունեմ,

Իսկ ծառաներից և ոչ մինն:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Ես էլ

Նոյնն եմ մըտածում:— Ո՞ւր է Գլխաւէր:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Նա

Ծերին ուղեկցեց:

(ԳՐՈՍԵՐ Նէր է հանում)

Եհա գալիս է:

ԳՐՈՍԵՐ

Արքայն չափազանց բարկացել է:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Ո՞ւր

Գնում է նա:

ԳՐՈՍԵՐ

Ձիւնն հրամայեց հիծել,

Իսկ ուր ուղում է երթալ չըզիտեմ:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Ուր կամենում է թող երթայ:

ԳՈՐԱՅԻՎ՝

Պարոն,

Երբէք մի հոգաք նրան արգելելու:

ԳՎ՝ՈՍՏԻՄ

Ո՛հ, մօտ է գիշերն: Յուրտ հողմի յոյզը
Օգն է զըզըրգումս—Քանի մըզոն շուրջ
Մի մացառ չըկայ:

ՀՈՒՆԳԱՆ

Խեղաղար մարդոց

Թող լաւ դաս լինին այն վընասները,
Որ իրանք արին:—Փակեցէք դռներն:
Նորա մարդերը յանդուգն են, գուցէ
Խեղացի բաներ նորան սովըեցնեն.
Խոհեմութիւն է զգուշութիւն անկը:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Գըռները փակել:—Գիշերն սոսկալի
Պիտի լինի: Ձեզ Հռեգան լաւ խորհուրդ
Տըւեց:—Ներս գընանք, խոյս տանք մըլըրիկից:
(Գառմէն):

ԵՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Վայրի դաշտ: Լսվում է փոթորիկ որոտումի
և կայծակի հետ:

Այն և մի ԱՍՊԵՏ հանդիպում են միմեանց:

ԱՆՆՏ

Ո՞վ է թափառում այստեղ՝ այսպիսի
Մըլըրիկի առնն:

ԵՍՊԵՏ

Նա որի հոգին

Պղանակին պէս լի է ծրփանքով:

ԿԼՆՏ

Ձեզ ճանաչեցի:—Ո՞ւր է թագաւորն:

ԵՍՊԵՏ

Աստղած տարերքին գէմ է մարտնչում,
Երգմեցուցանում է հողմերն՝ շնչել,
Նետել աշխարհը ծովին անդունդը,
Ամ ծովը մըզել եղերքներից դուրս,
Որպէս զի իրերն փոխուին կամ ջնջուին:
Փետում է ճերմակ մազերը, որոնց
Անհետացնում է իսկոյն մըրթիկի
Ահեղ ծրփանքը կոյր կատաղութեամբ:
Մարդկային տրկար ոյժով՝ զայրացած
Հողմ և անձրևին դիմադրաւում է
Նա: Այս գիշերն, երբ արջն իւր ձագերով
Փակվում է որջում, երբ առիւծն ու զայլ
Թէպէտև սոված՝ խնայում են սակայն
Իրանց մորթին՝ նա գըլխաբաց շրջում
Եւ ամեն բանի ջնջումն է մաղթում:

ԿԼՆՏ

Իսկ ո՞վ կայ հետը:

ԵՍՊԵՏ

Միայն խեղկատակն,

Որ ծաղրածութեամբ ջանում է սրբալին

Վիշտը փարատել:

ԿԼՆՏ

Ձեզ ճանաչում եմ

Պարոն, և վըստահ ճանաչողութեամբս՝

Ասրևոր գործեր կարող եմ յայտնել

Ձեզ: Ալբանիի և Աորնվալի մէջ

Երկաթառակութիւն ծագեց, թէպէտ դեռ
 Երկուստեք ծածկուած կեղծաւորութեան
 Վօղին տակ: Նոքա ծառաներ ունին—
 Խնչպէս այն ամենքն, որ յաջող աստղի
 Ազդեցութեան տակ զահ են բարձրանում—
 Որ միանգամայն Վաղղիոյ դէտերն
 Ու լըրաններն են: Նոքա լաւ անղեակ
 Են մեր զըրութեան—այն ատկութեան,
 Որ դըքսերին մէջ կայ, ծանրը լըծին,
 Որ ծեր արքայի վիզը կապեցին,
 Եւ դեռ աւելի ծանրակշիռ ուրիշ
 Պործերի, որոնց թերեւս սոքա
 Լոկ հեռեանքն են: Բայց ճըշմարիտ է
 Սա՛ որ մի բանակ Վաղղիայից այս
 Բաժանեալ աշխարհն է գալիս: Երգէն
 Օգտուելով նա մեր անհոգութիւնից՝
 Ոտք է դրել մեր լաւ նաւահանգիստներն,
 Եւ շուտով յայտնի կը պարզէ դըրօշն:
 Լըսեցէք ուրեմն ինձ. եթէ վերաս
 Վըստահելով՝ շուտ Վուզը ուղևորիք՝
 Այնտեղ ձեզանից մէկը շնորհակալ
 Սըլինի, երբոր հաւաստեալ պատմէք,
 Խնչ անտանկի սաստիկ վըշտելի
 Արքայն ենթարկուած է: Նս թէ՛ դրութեամբ
 Ազնւական եմ և թէ արիւնով,
 Եւ այս պաշտօնը ձեզ հաւատում եմ՝
 Իբրեւ ինձ ծանօթ մարդի:

ԵՍՊԵՏ

Այս մասին

Վեռ կըխօսինք:

ԿԼԵՏ

Ո՛չ հարկ չէ: Որպէս զի

Վըստահիք վերաս, թարտաքին ձեւից

Շատ արժէք ունիմա՝—բացէք այս քրտակն
 Եւ մէջինն առէք: Երբ Աորդելեային
 Տեսնէք, (ես վըստահ եմ, որ կը տեսնէք),
 Յոյց արւէք նէրան այս մատանին. Ձեզ
 Նէ կասէ, ով էր ձեր ընկերն, որին
 Ձէք ճանաչում այժմ:—Չար մըրրիկ:—Պընամ
 Արքայն զըտնելու:

ԸՍՊԵՏ

Ձեռք տուէք, տէր, այլ ևս

Եսելէք չունի՞ք:

ԿԷՆՏ

Միայն մի քանի

Աարևոր խօսք, բայց կարևորագոյնն
 Է արքայն զըտնել: Փընտուցէք նրան
 Եյդ կողմն, ես՝ այստեղ: Ո՛վ որ նախ գըտնէ՝
 Թող ձայն տայ միւսին: (Պահագնէ կողմեր):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գիշեր: Մի ուրիշ վայրի դաշտ: Մըրիկը շա-
 րունակվում է:

Լիթ և Խեղիսսակը մտնում են:

ԼԼԻ

Շ. ընչեցէք հոգովե՛ր,

Մինչև այտերդ պայթին՝ շնչեցէք:
 Սահա՛նք, փոթորիկ, հոսեցրէք ուղիներս,
 Մինչև որ ծածկուին խաչ ու զըմբէթներն:
 Պուէք խորհրդերադ ծըծըմբային հրեր,
 Աաղինն ջախջախող շանթ ու կայծակին
 Յառաջընթացներս, յո՛ն, շինեցուցէք
 Ալևոր մազերս: Եւ դու, որոտում

Ամենակործան, խորտակիր այս մեծ
 Աշխարհագունդը, ջաղխիր բընութեան
 Բոլոր կաղապարն. միանգամ ընդ միշտ
 Տընջիր համօրէն սերմերն, որոնցից
 Չընունդ է առնում ապերախտ մարդը:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Այլ քեռի, մի չոր տնի մէջ պալատական խաչուայի
 ջուրն աւելի լաւ է, քան թէ բացօթեայ տեղում այս անձրեւը:
 Պարձիր, իմ քեռիս, և աղջիկներիդ զթուլթիւնն հայցիր:
 Այս այն տեսակ զիշեր է, որ չէ խնայում ոչ յիմարին և ոչ
 իմաստունին: (Որոտոմ):

ԼԻՐ (Ալէքէ Դէպէ Երկն):

Պոռա, փոթորիկ, որչափ շունչ ունիս.
 Տեղացիր, անձրեւ, փայլատակիր, հօւր:
 Թօն, հողմ, որոտ, հուր իմ դրստերըն չեն:
 Տարերք, չեմ դատում քեզ իբր ապերախտ.
 Թաղաւորութիւն երբէք չեմ տընել
 Ձեզ, որդի կոչել չեմ: Պուք չունիք պարտք
 Ինձ հնազանդելու: Առշկանդեցէք ինձ
 Ձեր խիստ կատակով: Ահա ձեր ըստրուկն
 Անգնած եմ, խեղճուկ մի ծեր, վըշտացած,
 Տըլար, նախատուած:—Բայց կոչում եմ ձեզ
 Նըւաստ ծառաներ, որովհետեւ դուք,
 Միացած երկու անարդ դրստերին՝
 Երկնային զէնքով պատերազմ բացիք
 Սորա նըման ծեր և սպիտակափառ
 Պըլխի դէմ: Ո՛հ, ո՛հ, ատելի է այս:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ով որ տուն ունի, զըւխը դնելու համար՝ նորա զըւխը
 պատսպարուած է:

Ով որ դըլին համար չունի պատըսպարան,
 Բայց կամենում է լաւ հազուստ կարել՝

Նա կրկորցնէ շուտով զըլուին և ամեն բան:
Շատ մուրացիկներ այսպէս են արել:
Ով որ ոտքի մատերին
Անում է այն՝ ինչ անելու էր սրբորին՝
Այն կը կանչէ նա ոտքի բըշտերից,
Քունը կը կրտսի նորա աչքերից:
Վասն զի զեռ մի գեղեցիկ կին չէ ծնել, որ հայելու
առջև չկտորտուի:

ԼԻՐ

Այո, կամենում եմ համբերութեան
Օրինակ տալ. էլ չեմ ուզում խօսիլ:
(ԿԷՆՏ ներս է մտնում):

ԿԷՆՏ

Ո՞վ կայ այդտեղ:

ԽԵՂԿԱՏԱՆ

Ո՞վ—մէկ իշխան և մի գեղջուկ. այն է՝ մի զիտուն մարդ
և մի խեղկատակ:

ԿԷՆՏ

Ո՛հ, այստեղ էք դուք, տէր: Պիշեր սիրող
Արարածներից ոչ ոք չէ սիրում
Այս տեսակ գիշեր: Չայրացած երկինքն
Սարսափ է ձգել խաւարաշըրջիկ
Պաղաններին վրայ և որջում փակել:
Ձեւ յիշում կեանքումն այսպէս կայծակի
Շանթեր, այս տեսակ ահեղ որոտում,
Հողմի մրռնչին և տեղատարափ
Անձրէ: Մարդկային բնութիւնն չէ կարող
Տանել այս տանջանքն և արհաւիրքը:

ԼԻՐ

Այն աստուածներն, որ մեր գըլխին վերայ
Ահեղ որոտում են՝ թող փրնտունն այժմ

Իրանց թընամիքն:—Պողո՛ս դու, թըշուառ,
 Որ արգարութեան դատից ծածկում ես
 Մեղքերդ պըտիդ մէջ: Արիւնահեղ ձեռք,
 Պահուիր, նոյնպէս դու երգմնազանց, և դու,
 Կեղծաւոր, որ մի ազգապըղծութիւն
 Առաքինութեան դիմակով ծածկել
 Ես: Ջախջախուի՛ր դու ահի ցընցումով,
 Պաւո՛ղ ապիրատ, որ, իբրև ընկեր,
 Պարան ես դընում մարդկային կեանքին:
 Պաղանի ոճիրներ, պատուեցէք ձեր քօղն
 Եւ այս սոսկալի դատաւորներից
 Շընորհք հայցեցէք: Իսկ ես՝ կըրում եմ
 Աւելի չարիք, քան թէ գործել եմ:

ԱԼՆՏ

Ո՛հ, գըլխաբաց էք: Իմ բարի արքայ,
 Մօտ տեղ մի հիւղ կայ. նա ձեզ մըրրիկից
 Կը պատըսպարէ: Հանդէցէք այնտեղ,
 Մինչև ես երթամ այն դաժան տունը,
 Աւելի դաժան, քան պատի քարերն—
 Որ հէնց նոր, երբ ձեզ փընտռում էի ես՝
 Ինձ ներս չընդունեց—ստիպմամբ մի ժըլատ
 Հիւրասիրութիւն ձեզ համար այնտեղ
 Ըստանամ:

ԼԼԻ

Խեղքըս խառնուիլ է սկըսում: (Խեղեպապին)
 Եկ, տըլատ, ի՞նչ ես անում, սիրելի
 Տըղատ: Մըրսում ես: Ես էլ եմ մըրսել: (Սէնտին)
 Ո՛ւր է այն յարդը, բարեկամ: Պէտքի
 Արուեստն հրաշապէս ներգործում է. նա
 Պըձուձ բաներին արժէք է տալիս:
 Պընանք այն հիւղը:—Պու խեղճ խեղկատակ,
 Սըրտիցըս միայն մի կըտոր մընաց
 Ինձ, և այն էլ քօ վերադ է ցաւում:

ԽԵՂԱԼՏԱԿ

Ով որ փոքր ինչ խելք ունի գրլիտում
Հոգ չէ անում հողմից անձրևից,
Բազդի բերումից գոհ է լինում:
Վաստն զի անձրև ամեն օր էլ է գալիս:

ԼԼԻՐ

Եյդպէս է, բարի տղաս: (Սէնտին): Մեղ այն հիւզն ա-
ռաջնորդիր:
(Լէր և Սէնտին գնում են):

ԽԵՂԱԼՏԱԿ

Փառաւոր զիշեր է, որ անառակ կնին էլ կարող է պա-
ղեցնել: Բայց ես գնալուց յառաջ ուզում եմ մէկ էլ մարգա-
րէանալ:

Քահանաներն երբ խօսք խօսքի վերայ բարդեն,
Պարեջըն մէջ՝ եփոյները ջուր շատ խառնեն,
Ագնը ակա՛նն երբ խորհուրդ տայ գերձակին,
Ո՛չ հերձուածողն, այլ կընամոռնին պրուին,
Պատաւորներն երբ խօսին շխալի,

Եսպետ ու մանկլաւ է՛լ չը լինին պարաքի տակ,

Երբ լեզուններն էլ չը բամբասեն,

Ճարպիկ գողերն զրպան չը կըտրեն,

Երբ վաշխառուն գաշտում համրէ իւր փողը,

Երբ տաճարներ շինեն բոզն ու խօսք շինողը՝—

Եյն ժամանակ տէրութիւնը Ա՛բիոնի

Սարսափելի շրփութութեան մէջ կընկնի:

Ով ապրի, կը տեսնէ, ժամանակ կը գայ,

Որ ոտքով քալիլ սովորութիւն կը դառնայ:

(Պնտին):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԳԼ՝ՈՍՏԵՐԻ ամրոցում:

ԳԼ՝ՈՍՏԵՐ և ԷԳՄՈՒՆԴ ներս են մտնում:

ԳԼ՝ՈՍՏԵՐ

Այս, Լեմոնդ այս անաստուած դործն ինձ բնաւ Հա-
ճելի չէ: Արբ նոցանից Հրաման խնդրեցի նորա մասին Հոգ
տանելու՝ նոքա ինձանից կարճեցին սեփական տնիս վերայ ու-
նեցած իրաւունքս էլ, և իրանց անհաշտ վրէժխնդրութեան
սպառնալեքով ինձ արգելեցին նորա մասին խօսիլ, նորա Հա-
մար խնդրել և որևէ կերպով նորան օգնութիւն անել:

ԷԳՄՈՒՆԴ

Շատ խիստ ու վայրենի վարմունք է:

ԳԼ՝ՈՍՏԵՐ

Խօսքը մեր մէջ մնայ. երկու դքսերին մէջ երկպառակու-
թիւն կայ. բայց կայ սորանից վատ մի բան էլ: Արեկ երեկոյ
ես մի նամակ ստացայ... այս մասին խօսիլն իսկ վտանգաւոր
է: Նամակը սենեակումս պահեցի...: Թաղաւորի այս նե-
ղութիւններին վրէժխնդրութիւն պիտի պահանջուի: Մի բա-
նակ արդէն մեր երկիրը ոտք է դրել: Մենք պէտք է թաղա-
ւորի կողմն անցնինք: Աս գնում եմ նրան փնտռելու և ծա-
ծուկից օգնելու. իսկ դու գնա դքսին խօսակցութեան բըռ-
նիր, որ նա իմ խնամքներս չնկատէ: Աթէ ինձ Հարցնէ՝—ես
Հիւանդ եմ և պառկած: Աթէ ինձ պէտք լինի մինչև իսկ
մեռնիլ—որ և ինձ սպառնացան նոքա—սակայն ես պիտի օգ-
նեմ իմ ծերունի աէրիս և թաղաւորիս: Տարօրինակ բաներ
պիտի պատահին, Լեմոնդ, զգոյշ եղիւր, խնդրում եմ: (Գլ-
նա՞մ է):

ԷԳՄՈՒՆԴ

Այս մեծահոգի դործն և նամակը,

Այդ խընամքն, որ քեզ արգելուած է՝ այժմ

Պէքսին կը յայտնեմ նոյնպէս և նամակն:
Աս կարծեմ նորան ախորժ կը լինի:
Ես կը վաստակիմ հօրըս կորցըրածն,
Եյո՛, բոլորը, տարակոյս չըկայ:—
Օտերերն ընկնում են, նորերն են կանգնում: (Գլուստ Է):

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Վայրի դաշտում մէկ հիւղի առջև:

Ի՞նչ, ԿԵՆՏ և ԽԵՂԱՏԱԿԻՆ ներս են մտնում:

ԿԻՆՏ

Եհա այն տեղը, ներս մըտէք, արքայ,
Խիստ է դիշերի այս բռնութիւնը:
Զէ կարող տանել նորան մեր բռնութիւնն:

ԼԻՐ

Թող ինձ:

ԿԻՆՏ

Տէր իմ, ներս մըտէք:

ԼԻՐ

Ուզում ես

Սի՛րտըս պատառել:

ԿԻՆՏ

Իմ սիրտս մանաւանդ

Կը պատռեմ: Տէր իմ արքայ, ներս մըտէք:

ԼԻՐ

Քեզ խիստ է թըլում՝ որ մինչ ոսկորներս
Թափանցում է այս կատաղի մըրրիկին:
Խիստ է քեզ համար: Բայց ուր մեծագոյն
Կըսկիծն է տիրում՝ փոքրագոյնն հազիւ:
Չգալի է այնտեղ: Երջից փախչում ես

Պօւ, բայց երբ փախուստդ առաջնորդէ քեզ
 Պէպի զայրագին ծոցն՝ դու կը նետուիս
 Արջին բերանը: Երբ հողին ազատ՝
 Մարմինը փափուկ կը լինի: Հողումն
 Եղած մըրրիկը հանում է ինձնից
 Ամեն ըզգացմունք. թողնում է միայն
 Իմ մէջ յուզուածը:—Հարազատ որդւոյ
 Ապերախտութիւն... Նոյնն է թէ բերանս
 Խածատէ այս ձեռքն, վասն զի նըրան
 Ահրակիրում է սա: Բայց վրէժխընդիր
 Ուզում եմ լինել:—Ո՛հ, չեմ ուզում լալ:—
 Այս տեսակ զիշերն ինձ վանե՛լ տանից: (Ելնալէն):
 Անձրեկի՛ր դու. ես կը տանեմ բոլորն:
 Այս տեսակ զիշերն:—Հռեզան, Պոնէրիլ՝...
 Ձեր ծեր հօրն, որի զըթոտ սիրտը ձեզ
 Տըւեց ամեն ինչ:—Ո՛հ, այս կէտումն է
 Խեղագարութիւնն:—Պէտք է խուսափել:
 Բաւական է:

ԿԼՆՏ

Իմ բարի տէր, մըտէք:

ԼԻՐ

Խընդրում եմ, մըտիր դու և հոգա քեզ:
 Այս փոթորիկն ինձ չէ թողնում խորհիլ
 Այն՝ որ աւելի պիտի տանջէր ինձ:
 Բայց սակայն մըտնենք: (Խեղհապալէն): Յառաջ դու
 մըտիր,

Որդի, ո՛վ տընանկ աղքատ: Օ՛հ, մըտիր:—

Ես դեռ կաղթեմ յետոյ կը քընիմ:

(Խեղհապալէն հանում է հեղը):

Ո՛վ մերկ թըշուառներ, ուր որ էլ լինիք
 Պօւք՝—հնթարկուած այս անգութ մըրրիկին—
 Ի՛նչպէս բաց զըլուխն, քաղցած ըստամոքսն
 Եւ պատառոտուն ջընցոտիները

Պիտի պաշտպանեն ձեզ մի պսակսի
Եղանակից: Ահ, այս մասին շատ քիչ
Ելի խորհում ես: Վեղ առ, ճոխութիւն,
Ըզգա միանգամ, ինչ որ ըզգում են
Այս տընանկները՝ որ լիութիւնիցդ
Ողորմութիւն տաս նոցա և երկնի
Վո՛ւ արդարութիւնն ապացուցանես:

ԼՅՎԳԱՐ (Հեղեց):

Աննգուն ու կէս, կանգուն ու կէս խոր:—Աղքատ Տոմ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ (Հեղեց Դոմէ Գալիլէ)

Վեռի, ներս մի մտնել: Վե կայ պատեղ: Օգնեցէք,
օգնեցէք:

ԿԼՆՏ

Ձեռքդ ինձ տուր:—Ո՞վ կայ պատեղ:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Վե է, դե՛: Նա ասում է, թէ անունն աղքատ Տոմ է:

ԿԼՆՏ

Ո՞վ ես դուն, որ յարդին մէջ միմռում ես: Վո՛ւրս ել:

(ԼԴԳԱՐ Դոմէ է Գալիլէ Ինիլի հագոստով):

ԼՅՎԳԱՐ

Պընա: Ձար ոգին հալածում է ինձ:

Փըշտ մացառի մէջից շընչում է

Յուրտ քամին: Պընա, ջուրտ անկողնիւդ

Մըտիր և տաքցիր:

ԼԻՐ

Պո՛ւն էլ ամեն բան

Վըստերիդ տըւիր և այս ժոն ընկար:

ԼՅՎԳԱՐ

Ո՞վ ողորմութիւն կայ աղքատ Տոմին, որին չար դեւ
պտտցրեց կրակի և բոցի միջով, ծանծաղ և խոր տեղերում,
ճահիճների և մօրուաների վերայով: Նա նորա բարձին տակ

զանակներ դրեց, նստարանին տակ՝ չռան. ապուրին մէջ մը-
կընդեղ խառնեց: Նա նորա սիրտը հպարտացրեց, որ աշխէտ
ձիւ վերայ նստաւ և չորս մատնաչափ լայն կամուրջին վե-
րայ սկսեց արշաւել և աշխատիլ իւր ստուերը բռնելու, որին
դաւաճան էր համարում:—Աստուած հինգ զգայարանքներդ
պահպանէ:—Տոմը միտում է: Օ՛ դօղի, դօղի, դօղի (ապա-
նէրը կրճառ՝ է): Աստուած քեզ պահէ փոթորիկներից, չար
աստղերից և ոսկրացաւից:—Ողորմութիւն արէ՛ք աղքատ
Տոմին, որին տանջում է չար ոգին: Ա՛, ևս այստեղ նրան
կրննեմ. ահա այնտեղ, և նորից այնտեղ, և այնտեղ:

(Մըրիլը շարունակում է):

ԼԻՐ

Ղըստերին այս վիճակն հասցրին նրան:—

Բան չը պահեցի՞ր, ամէն ինչ տըւիր:

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Ոչ, այս զրգէակը դեռ պահեց, ապա թէ ոչ խայտա-
ռակութիւն կլինէր:

ԼԻՐ

Բոլոր հարուածներն, որ ծրփուն օդում

Խիստ ճակատագիրն կախել է մեղքի

Վերայ՝ թող թափին դրստերիդ գըլիւն:

ԿԼՆՏ

Նա դրստեր չունէր, տէր իմ թագաւոր:

ԼԻՐ

Լըռիւր, դաւաճան... ոչինչ չէր կարող

Այսքան զեղծանել բընութիւնն, բացի

Ապերախտ դրստերն. այժմեան կարգն է այս,

Որ որդիներից ուրացուած հայրերն

Իրանց արիւնին մէջ կարեկցութիւն

Զրգըտնեն: Պատիժն արգար է: Սորա

Մարմնից են սերուած պելեկան¹⁾ դրստերն:

1) Պելեկան—հաւալուն: Եզգար լսելով Լիւրի վերջի խօսքը «պելեկան դրստե-
րն»՝ նմանաձայնութիւն անելով՝ ասում է «Պելեկոկ նստել էր» և ըն: Պելեկան օ-
տարագրի բառը պահեցի, որպէս զի յայտնի լինի Լիւրի և Եզգարի խօսքերին մէջի
կապը: Պելեկոկ՝ դէի անուն է:

ԻՅԳԳԵՐ

Պիլլիկոկ նստել էր Պիլլիկոկ լեռին վերայ:— Հալլլլ, հալլլլ, լլլ, լլլ, լլլ:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Եյս ցուրտ գիշերը բոլորիս էլ կխենթացնէ:

ԻՅԳԳԵՐ

Ձար թշնամուց զգուշացիր, ծնողներիդ հնազանդ եղիր, խօսքիդ տէրն եղիր. մի երգուեր, մի խառնակուեր հարեանիդ կնին հետ, սիրուհուդ մի վարժեցնել շուրջ զարդարանքների:— Տոմը մրսում է:

ԼԼԻ

Վոռն ո՞վ էիր:

ԻՅԳԳԵՐ

Մէկ աստիճանաւոր, գոռող սրտով ու մաքով, որ հիւսում էր սնդերը, ձեռնոցներ էր կրում զլիարկին վերայ. սիրուհու կրքերին էր ծառայում և ներս հետ խաւարի գործեր կատարում. որ աւելի երգումներ էր արտասանում, քան ուրիշ խօսքեր, և զթած երկնքի դէմ յանդիման երգմնազանց էր դանձում. մէկը, որ քնում էր անառակութիւնների առաջադրելով և զարթնում էր՝ որ նոցա դորձադրէ:— Ես գինի շատ էի սիրում և աւելի շատ՝ նարդի, իսկ սէրի գործում գերազանցում էի մինչև իսկ սուլթանին: Արտով՝ խարդախ, ականջով՝ դիւրահաւան. ձեռքերս՝ արիւնալից. ծուլութեան մէջ՝ խոզ, գողութեան մէջ՝ աղուէս, անյագութեան մէջ՝ զայլ կատաղութեան մէջ՝ շուն, կողոպտելու մէջ՝ առիւծ:— Նայիր, որ կների կոշիկին ճռճոցը, մետաքսէ շորերին խշխշոցը խեղճ սիրտդ չգերեն: Ուրիշ հեռի պահիր բողատուններից, ձեռքդ՝ կնի գոգնոցից, գրիչդ՝ վաշխառուններից, և չար ոգուն մի հաւատար:— Յուրա քամին շարունակ փչում է մացառի մէջից. նա հնչում է, մումմմ... զումմմ, հէյ, իւյ, ժառանգս, որդիս, տըղաս, թող տուր նրան անցնի¹⁾: (Մըրիլը լարոնակէմ է):

1) Մի հին երգի կտոր է:

ԼԻՐ

Լաւ էր հողը մանէիր, քան թէ այդ մերկ անդամներովդ
երկնքի այս զայրոյթին դէմ կանգնէիր: Մարդն, ինչ որ կայ՝
այսքան է միայն: Լաւ նկատենք նրան:—Ղուկն ոչ մետաքս
շերասից ես առել, ոչ մորթ՝ վայրի զաղաններից, ոչ բուրդ՝
ոչխարից և ոչ մուշկ՝ այծեամից: (Յոյց Կապիւ Սէնային և Խեղ-
կապակին): Ահա, այստեղ մենք երեքս կեղծ ենք. դու՝ բուն ա-
րարածն ես: Չպճնուած մարդն ուրիշ ոչինչ է, բայց թէ մի
խեղձ, մերկ, երկոտանի անասուն, ինչպէս դուն ես:—Հեռու,
վերադիր առարկաներ—հանուեցէք վերայիցս: (Հանդերձ)ը
բոլորս—է):

ԽԵՂԿԱՏԱԿ

Վեռի ջան, դադարիր խնդրեմ, այս՝ լող տալու գիշեր
չէ: Այս վայրի տեղում մի փոքրիկ հուրը կնմանիր անառակ
ծերի սրտին—մի թեթեւ կայծ, մնացած մարմինը սառած:
Այ, տեսէք, մի թափառական հուր մօտենում է մեզ:

ԼԳՎԱՐ

Օ, դա Ֆլիբբէրաջիբբէտն է, չար դեր. նա շրջում է
կրակվառից մինչև աղբօրախօսը. նա է, որ աչքի լուսունցք է
բերում, շիւ է դարձնում, ապականում է խմորն, աշխարհի
խեղձ որդուն չարչարում է:

Երեք անգամ սուրբ Վիտով՝ անապատներ շրջեցաւ,

Ինն ընկերով մի դե գլտաւ:

Հրամայեց գեղին,

Որ մըանի դետին:

Նրբան կապեց երգումով:—

Սորիւր, դե, կորիւր շուտով:

ԿԼՆՏ

Խնչպէս էք, տէր իմ:

(ԳԼՈՍՏԵՐ Դ ՋԱՆՈՒՆԵՐԱ Է ԴԵՆՈՒՄ):

ԼԻՐ

Ո՞վ է այս մարդն:

ԳԼՆԾ

Այդ ով է, ում էք փնտռում:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Ով էք զուգ. անուններիդ ի՞նչ է:

ԼԳԳԵՐ

Աղքատ Տոմը, որ ուտում է դորտ, շերեփ, սողուններ, խլրուրդ ու մողէսներ: Մա, որ կատաղութեան ժամանակ, երբ չար դէր Հալածում է նրան՝ իբրեւ աղցան ուտում է կովի կու, քաւթար մոռկ և սատկած շուն, և խմում է կանգնած ճախինների վերայի կանաչ կապիտը: Մա իջեանից իջեան մօրակի Հարուածներ է ուտում: Նա կապանքի մէջ է, պատ-
ժուած է, բանտարկուած: Մա որ երեք վերարկու ունէր ուսին, վեց շապիկ կոնակին, ձին իւր տակը և սուրը կողքին՝

Այժմ մոռկ ու խրլուրդ և նրման կենդանին

Աղքատ Տոմն ուտում է եօթն երկար տարուց ի վեր:

Չգոյշ կաց ինձ Հալածողից:—Լուի, Սմոլ'կին, Լուի, չար թշնամի:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Ի՞նչ, ձեր մեծութիւնը սոցա՞ գտաւ իւր ընկեր:

ԼԳԳԵՐ

Խաւարի իշխանն աղնըւական է:

Նորա անունն է Մոզոյ և Մահուն:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ (Լեւն):

Մեր մարմինն Լ'արիւնն այնչափ վատացան,

Որ ծընողներին այժմ անարգում են:

ԼԳԳԵՐ

Աղքատ Տոմը միտում է¹⁾:

1) Եւ կարծում եմ, թէ երբ Գլոստեր ներս է մտնում՝ Եղգար վախենալով, որ նորանից չճանաչուի՝ սկսում է ամենախենթ բաներ դուրս տալ. որպէս զի Գլոստեր նրան խենթ կարծելով՝ վերան ուշագրութիւն չգարձնէ: Բայց երևի Գլոստեր նորա ձայնից կամ դէմքից մի բան զգաց, որ բնազդամբ կրկին անգամ Եղգարի մասին իշխատակութիւն է անում՝ այստեղ: Համեմատել Դ. Արարուած Ա. Տեսարան:

ԳՆՆՈՍՏԻՐ (ԼԵՆ)։

Գլխանք միասին։ Պարտքս ինձ չէ թողնում
Լքսել դրստրիդ անգութ հրամանին։
Թող ներանք սաստեն զըռները փակել
Եւ ձեզ թողնել զոհ այս սև գիշերին։
Ես վըստահացայ ձեր հոռւ գալու՝
Որ ձեզ տանեմ տուն, ուրտեղ պատրաստ են
Հոր և կերակուր։

ԼԻՐ

Թող նախ հարցնեմ այս
Փիլիսոփային։— (ԼԳԳԵՆ) Ի՞նչ է որոտման
Պատճառը։

ԿԼՆՏ

Բարի արքայ, լըսեցէք
Սորա հրաւերին, տուն գնացէք։

ԼԻՐ

Մի խօսք
Եյս թեքայեցի ուսումնականին։— (ԼԳԳԵՆ)
Ի՞նչ ուսում ունիս։

ԼԳԳԵՐ

Գեհալաճութիւն
Ճըձեջարդութիւն։

ԼԻՐ

Թողէք մի գաղտնի
Հարցմունք անել ձեզ։

ԿԼՆՏ (ԳՆՆԱԳԵՆ)։

Տէր, նըրան կըրկին
Ստիպեցէք. խեղքը խառնուիլ է սկըսում։

ԳՆՆՈՍՏԻՐ

Արի՞նչ ես նըրան մեղադրել։ Գըստրերն
Իւր մահն են ուզում։ Եւ, բարի Ահնաւը—

Նա ճիշտ էր ասում, խեղճ պատրականն:
Ետում ես, արքայն կորցնում է խելքը:
Նս էլ բարեկամ, համարեա խենթ եմ:
Նս էլ մի որդի ունէի, որին
Եյժմ ուրանում եմ.—կեանքիս զաւ դըրեց
Նա այս մօտ օրերս: Նս նրան սիրում
Լի. ոչ մի հայր այնպէս չէ սիրել
Իւր որդուն: Ուղիղն ասելով՝ կըսկիծն
Խելքըս պղտորեց: (Մընէլ շարունակում է):—Ինչպիսի
գիշեր:—(Լէրն)
Եղաչում եմ ձեզ, արքայ...

ԼԻՐ

Ներեցէք

Բարեկամ:—(Լեդալն) Գլնանք, մեծ փիլիսոփայ:

ԼԳԳԵՐ

Տոմ մըսում է:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ (Լեդալն):

Բարեկամ, հիւզըդ մըտիր, տաքացիր:

ԼԻՐ

Մտնենք ամենքս էլ: (Ուղում է Լեդալն հետ հեղը հանել):

ԿԼՆՏ

Եյս կողմը, միլ'որդ:

ԼԻՐ

Ոչ, այստեղ. ես միշտ ուղում եմ մընալ

Փիլիսոփայիս մօտ:

ԿԼՆՏ (Գլնալն):

Տէր, հաճեցէք,

Որ զայ այդ մարդն էլ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ (Լէրն):

Ետք նրան էլ:

ԿԼԻՏ (Եդգարն):

Գընանք, բարեկամ, մեզ հետ եկ:

ԼԻՐ

Գընանք,

Իմ աթենացի:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Այժմ լուռ կացէք:

ԼԳԳԸՐ

Ոսվալդ մանկլաւիկն մութ աշտարակին

Մօտեցաւ, կանչել ըսկըսեց թիւ, փահ,

Փռհ. անդլիական արիւն է հոտում: (Գնում է):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի սենեակ Գլ'ստեբրի ամրոցում:

ԿՈՐՆԳԼ՝ և ԷԳՄՈՒՆԳ ներս են մտնում:

ԿՈՐՆԳԼ՝

Յառաջ քան թէ իւր սունը թողնելս՝ ուզում եմ վրէժս առնել:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Միլ'որդ, երբ մտածում եմ, թէ ինչ կարող են պարսաւել, որ հաւատարմութեանս զոհեցի բնութիւնը՝ սարսափում եմ:

ԿՈՐՆԳԼ՝

Այժմ ես տեսնում եմ, որ եղբայրդ ոչ միայն իւր չարութիւնից հօր մահն էր խնդրում, այլ և նրան այս գործելու դրդեց հօրդ պատժապարտ ցածահոգութիւնն:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Որչափ սոսկալի է իմ վեճակս, որ ստիպուած եմ զղջալ արդար լինելուս վերայ:—Ահա այն նամակն, որի մասին խօ-

սեցաւ, որը ապացոյց է, թէ նա զաղղիական կուսակցութեան
համամիտ է: Ո՞վ երկինք: Եթէ այս դաւաճանութիւնը տե-
ղիք չունենայր, կամ յայտնողը՝ ես չլինէի:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Գնանք միասին դքսուհուն մօտ:

ԼԴՄՈՒՆԴ

Եթէ սորա բովանդակութիւնը ճշմարիտ է՝ շատ գոր-
ծեր ունիք տեսնելու:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Սուտ կամ ճշմարիտ՝ սակայն նա քեզ Գլ'ոստէրի կոմս
չլինեց: Իմացիր, թէ որտեղ է հայրդ, որ կարողանանք նը-
րան բռնել:

ԼԴՄՈՒՆԴ (Լռանքով):

Եթէ նրան թաղաւորին մօտ գտնեմ՝ կասկածն աւելի
կմեծանայ: (Բայց) Ես կշարունակեմ ձեզ հաւատարիմ մը-
նալ որչափ էլ բռնն լինի կռիւր պարտքի և բնութեան մէջ:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Քեզ ընծայում եմ բոլոր վստահութիւնս: Իմ սէրիս մէջ
մի լաւազոյն հայր կգտնես: (Գնա՛՛՛ն):

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գլ'ոստէրի ամրոցին մօտ ազարակի սենեակ:

ԳԼՈՍՏԵՐ, ԼԻՐ, ԿԵՆՏ, ԽԵՂԿԱՏԱԿՐ և ԷԳՔԱՐ ներս են մտնում:

ԳԼՈՍՏԵՐ

Լաւ է այստեղ, քան բաց օդին մէջ: Սիրով ընդունե-
ցէք, որչափ ձեռքիցս գայ՝ կաշխատեմ լաւացնել այստեղ ձեր
գրութիւնը: Շուտով կվերադառնամ:

ԿԵՆՏ

Սորա հոգու բոլոր զօրութիւններն տեղի տուին յուսա-

հատութեան. թող աստուածները վարձատրեն ձեր բարեսրբ-
տութիւնը: (Գլ'սպէր գնո՛ւ է):

ԼԳԳԵՐ

Պրատէրէտոյ ինձ կանչում է և ասում է, թէ 'Ներոն
խաւարի լճում ձուկ է որսում: (Խեղհապալին) Աղօթք արա՛,
անմեղ¹⁾, և չար թշնամուց զգոյշ կացիր:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ (Լեւին):

'Քեռի ջան, ասա ինձ, յիմարն ազնուակա՞ն է թէ ուամիկ:

ԼԽԲ

Թագաւոր է, թագաւոր:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Ո՛չ, մի ուամիկ է, որ ազնուական որդի ունի: Վասն զի
յիմար է այն ուամիկը, որ իւր որդուն իրանից յառաջ ազ-
նուական դարձած է տեսնում:

ԼԽԲ

Հաղար ատրաշէկ շամփուր պէտք են ինձ,
Որ շըջան, խըրին նէրանց մարմիններն:

ԼԳԳԵՐ

Չար դէը կրծոտում է կռնակս:

ԽԵՂԿԵՏԵԿ

Յիմար է նա, որ հաւատում է ընտելացած գայլի հե-
ղութեան, ձիի առողջութեան, տղայի բարեկամութեան և
պոռնկի երգումին:

ԼԽԲ

Վըճռած է, նէրանց դատի կը կանչեմ: (Լեւհալին)
'Պու այստեղ նըստիր, ուսեալ դատաւոր,
Իսկ դուն, իմաստուն, այստեղ:—'Պէ', յառաջ,
'Պուք, քա՛ծ աղուէսներ:

1) Խեղկատակներին կոչում էին նաև անմեղ, ինչպէս վկայում են Ստեփէնսոն և
Մէլն:

ԼՅԳԳԵՐ

Նայեցէք, ի՞նչպէս

Նա այդտեղ կանգնել վերաս է յառում

Վառվառ աչքերը:— Սիրունիկ տիկին,

Պատիճ ատե՞նն էլ սիրուըտում ես դու:

Ընտրի, զեան անցիր, եկ ինձ մօտ:

ԽԵՂԿԸՏԵԿ

Նէրա մակոյկը ծակ ունի տակում,

Բայց քեզ ասել նէ չէ ուզում,

Թէ ինչո՞ւ չէ զալիս քո մօտ:

ԼՅԳԳԵՐ

Չար թշնամին աղքատ Տոմին հալածում է սոխակի
ձայնով: Հոպդէնս Տոմի փորից դուռում է, որ երկու ձերմակ
ձուկ տամ: Մի՛ կռնչէր, այ սև հրեշտակ, քեզ համար ես կուր
չունիմ:

ԿԼՆՏ

Եյժմ ի՞նչպէս էք, տէր:— Մի նայիք այդպէս

Եպուշ: Ուզո՞ւմ էք պառկիլ և հանգչիլ

Եյս բարձերին վրայ:

ԼԻՐ

Նախ դատը տեսնեմ:

Իհրէք վրկաներն: (ԼԳԳԳԳԳ) Պու, դատաւորի

Վերարկու հագածդ, նըստիր տեղդ, (ԼԵԿԿԿԿԿԿԿ) և դու,

Որ արդարութեան մէջ գործակից ես

Նորան՝ իւր կողքին: (ՍԵԿԿԿԿ) Մասնաժողովի

Ընդամենից էք դուք: Նըստէք նոյնպէս:

ԼՅԳԳԵՐ

Պէտք է արդար դատաստան կըտրել:—

Ուրախ հովիւ, արթո՞ն ես, թէ քնիլ

Ոչխարիկդ արտն է մըտել:

Սիրուն բերանըդ մէկ անգամ թէ բանաս՝

Ոչխարիդ նորից դու յես կրստանաս:
Փի՛ս, փի՛ս. կատուն զորշագոյն է:

ԼԻՐ

Յառաջ սէրան դատեցէք: Սէ Գոնէրիլն է: Այս պատ-
կառելի համաժողովին առջև ես երդումով վկայում եմ, որ
սէ խեղճ թագաւորին իւր հօրը դուրս արաւ:

ԽԵՂԱՆՏԵԼԻ

Յառաջ եկէք, տիկին, ձեր անունը Գոնէրիլ՝ է:

ԼԻՐ

Նէ չէ կարող այս ուրանալ:

ԽԵՂԱՆՏԵԼԻ

Ներեցէք, ես ձեզ նստարան կարծեցի:

ԼԻՐ

Իսկ միւսը՝ ահա: Իւր դաժան աչքերն
Արտայայտում են սրբախն կազմնւածքը:
Բռնեցէք սէրան:—Օհ՛նք, դէ՛նք, սո՛ւր, կրրա՛կ.
Դա՛ւ—ինչո՞ւ ներան թոյլ տըւիր փախչիլ,
Խարդախ դատաւոր:

ԼԵՂԱՆՏԵԼԻ

Պահպանէ՛ Աստուած

Հինգ ըզգայարանքդ:

ԿԼԵՏ

Ո՛վ կարեկցութիւն:—

Այն համբերութիւնն ո՞ւր է այժմ, որով
Պարծենում էիք յաճախ՝ թէ ունիք:

ԼԵՂԱՆՏԵԼԻ (Առանցիկ):

Նորա պատճառով լըցվում են աչքերս,
Այնպէս որ կարող է բացուիլ զիմասկս:

ԼԻՐ

Նայեցէք, փոքրիկ շրներն էլ նոյնպէս—
Պայտառ, արի, չար—հաջում են վերաս:

ԼԳԳԼԲ

Տոմ կամենում է գլուխը նոցա առջև ձգել:—Պոլս կորիք, շներ:

Թէ ճերմակ, թէ սևգունչ կոչուիս,
Թէ թոռնաւոր լինիս կրծելիս,
Թէ դամբո լինիս, քոթոտ, թէ որսկան,
Թէ ընթացիկ, թէ բարակ կամ թէ կրռուան,
Թէ ագիգ կրարած և թէ կըլոր պոչ՝
Տոմ կըստիպէ ձեզի՝ բառնալ հաջ ու գոչ:
Հէնց որ գլուխս ձրգեմ առջևնին՝
Բոլորը մէկէն թողնեն կը փախչին:

Հօ, հօ. հի՛, հի՛: Պանաք տօնավաճառներն, շուկաներն
ու վաճառատուններն: Աղքատ Տոմ, եղջիւրդ չոր է¹⁾:

ԼԻԲ

Այժմ Հռեզանին ձեղքել:—Տեսէք, ի՛նչ է թխսել սըրտին մէջ: Սոյ մի այնպիսի ցոժ բնութեան մէջ, որ այս տեսակ կոշտ սրտեր արտաբերէ: (Եդգարն) Ձեզ, պարոն, իմ հարիւր ասպետներիս մէջ եմ ընդունում: Միայն ձեր հանդերձի ձեն անախորժ է ինձ: Թերևս դուք կասէք, թէ Պարսկաստանի ձեն է այս, բայց սակայն փոխեցէք:

ԿԼՆՏ

Իմ թագաւոր, պառկեցէք քնեցէք փոքր ինչ:

ԼԻԲ (Պառկելով):

Աղմուկ մի՛ հանէք, աղմուկ մի՛ հանէք: Վարագոյրները քաշեցէք. հա՛ այդպէս, հա՛ այդպէս: Վաղն առաւօտուն ընթրիքի կնստինք: Այդպէս, այդպէս:

ԽԵՂԿԼՏԵԿ

Ես էլ ճաշին քնելու կգնամ:

(ՊԻՈՍՏԵՐ ներս է հանում):

1) Եղջիւրն, ինչպէս նաև այժմ արևելքում՝ գործածում էին իւզ կամ ջուր պահելու համար:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Մօտ եկ, բարեկամ, ո՞ւր է Թագաւորն
Իմ տէրս:

ԿԼՆՏ

Նա այստեղ է, բայց մի՛ դիպչեք
Նորան—նա խելքը կորցրեց:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Բարեկամ,

Պըրկիր նըրան: Նա հէնց նոր լըսեցի
Նորա կեանքին դէմ մի դաւադրութիւն:
Մի պատգարակ կայ պատրաստ. դի՛ր վերան
ՆԷ Պոլվր բշտապիր: Այնտեղ կը գըտնես
Պաշտպան և պատիւ: Տէրիդ փախցըրու.
Ահս ժամ ուշացար՝ էլ նա կենդանի
Չի մընար, ոչ դուն և ոչ ոք նըրան
Պաշտպանողներէց: Հեռացիր, փախցրու
ՆԷ եկ ետեիցս, պաշար և արագ
Ուղեկիցներ տամ:

ԿԼՆՏ (Նայելով Բագաւորին վերայ):

Պարտասեալ բնութիւնն

Ահա թըմրեցաւ: Սարող էր հանդիստն
Բալասան լինել խելքիդ վէրքերին,
Որ անբուժելի կը դառնան՝ եթէ
Օգնութեան չըգայ խաղաղ ժամանակն: (Խեղճապալկն)
Օգնիր ինձ տէրրդ տանելու: Պէտք չէ
Յետ մընաս դու:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Շօ՛ւտ, ճանապարհ ընկնենք:

(ԿԵՆՏ, ԳԼՈՍՏԻՐ և ԽԵՂԱՍՏԱԿԸ ԼԻՐԻՆ Կանոմ էն):

ԼՂԳԻՐ (Մեայն):

Երբ մեր մեծերը նոյն չարիքն են կրում՝
Մարդ չի տըրտընջայ էլ իւր ցաւերին:

Ով որ չարչարվում է մենակ՝ նսրան
 Օտնի է չարչարանքն, որովհետև նա
 Բաղդ, ուրախութիւն է տեսնում իւր շուրջն:
 Բայց հոգին դիւրաւ յաղթում է ցաւին՝
 Երբ զըժբաղդութիւնն ունի իւր ընկեր:
 Ուրչափ իմ ցաւերս այժմ դիւրատար,
 Թեթեւ են թըլում, երբ նոյն բեռին տակ,
 Որ թեքեց զբլուխս՝ թաղաւորն ընկճուած
 Եւ տեսնում: Թըշուառ է նա իբրեւ հայր,
 Ես՝ իբրեւ որդի:—Պընա ասկից, Տոմ,
 Այս մեծ անցքերին ուշադիր եղիր.
 Եւ խաբէական կարծիքն, որով դու
 Պատապարտուել ես իբրեւ դաւաճան՝
 Երբ քո գործերով փարատուի՝ և քո
 Պատիւդ նորոգուի՝ ապա քեզ յայտնիր:
 Թող ինչ ուզում է պատահի գիշերս,
 Միայն թէ ալքայն աղատիր: Տեսնե՛նք: (Պընա՛հ):

ԵՐԹՆԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ՊՆՈՍՏԵՐԻ ամրոցում մի սենեակ:

ԿՈՐԵՎԱՆ՝ ՀՈՒԳԱՆ, ԳՈՆԵՐԻՆ՝, ԷՊՄՈՐՆԻ և ԺԱԹԱՆԵՐ՝ ներս են մտնում:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝ (Պընե՛րե՛ն):

Շուտով դարձէք ձեր ամուսնին մօտ, ցոյց տուէք նորան
 այս նամակն: Վաղղիական բանակն եղերքն է ելիւ (Օտա-
 ներեն) Պտէ՛ք այն ստահակ ՊՆՈՍՏԵՐԻն: (Մի քանի քառանկէր
 դուրս էն ելնա՛հ):

ՀՈՒՆՊԱՆ

Այս բոպէիս նրան կախել տուր:

ԳՈՐԱՆԻՐԻՆ՝

Նորա աչքերը հանեցէք:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Այդ թողէք իմ բարկութեանս:—Լեզմունդ, մեր քոյրին
 ուղեկցեցէք: Ձեր ներկայութիւնն անյարմար է՝ երբ մենք
 վրէժխնդիր կլինինք դաւաճան հօրիցդ: Ղաթին, որի մօտ էք
 գնում՝ համոզեցէք, որ կարելի եղածին չափ շուտով պատ-
 րաստուի: Մենք էլ նոյնն անելու կփութանք: Մեր արագ
 ու ճարտար սուրհանդակներն մեր մէջ դուրժը կկարգադրեն:
 Գնաք բարով, սիրելի քոյր, գնաք բարով, Ղաթատէրի կոմս:
 (ՈՍՎԱՆՊ ԴՆԵՐԱ Է ՏԳՆՈՒՄ):

Ի՞նչ, ո՞ւր է արքայն:

ՈՍՎԱՆՊ՝

Ղաթատէրի կոմսը

Նրբան այստեղեց հեռացրեց: Ղրանը
 Հեռը միացան երեսուն և հինգ
 Սամ վեց ասպետներ, որ փրնտռում էին
 Նրբան, և բոլորն կոմսի մի քանի
 Աւատներին հետ ուղի ընկան Ղուկը,
 Ուրտեղ—պարծենում էին նոքա—կրգըտնեն
 Լաւ զինաւորուած բարեկամներին:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Ձեր պատրաստիւ տիկինիդ համար:

ԳՈՒՆԱՅԻՒՆ՝

Մընաք բարով դուքս սիրելի և քոյր:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Գնաք բարով, Լեզմունդ:

(ԳՈՆԵՐԻՒ՝, ԷԴՄՈՒՆԴ, ՈՍՎԱՆՊ ԳՆՈՒՄ ԷՆ:—Ճառասներէն)

Փրնտուցէք խարդախ

Ղաթատէրին, ինչպէս մի գող կապեցէք

Եւ բերէք այստեղ: (Մի քանի ճառասներ ԳՆՈՒՄ ԷՆ):

Թէպէտ իրաւունք

Չունինք ձեռք զարնել կեանքին, դատաստան

Չարած՝ սակայն մեր իշխանութիւնը

Ալըլիջանի մեր բարկութեան. թէպէտ
Պարսաւեն էլ այս՝ սակայն չեն կարող
Մեզ արգելք լինել:

(ԺԱՌԱՆԵՐԸ Ներսէն ճորտո՛ւմ ԳԼ՝ՈՍՏԷՐԻ հետ):

Ո՞վ է դա. մատնի՛ չն:

ՀՈՒՅԳՒՆՆ

Այո՛, ապերախտ աղուէսն:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Գօսացած

Ձեռքերը շուտով կապեցէք:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Մի՛ որդ,

Ի՞նչ է ձեր զխտումն: Իմ բարեկամներս,
Խորհեցէք, որ ինձ հիւր էք: Անպատիւ
Խաղ մի խաղաք վրաս, իմ բարեկամներ:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Ապացե՛ք նրան, ասում եմ: (Օտարանէրը կապո՛ւմ էն):

ՀՈՒՅԳՒՆՆ (Օտարանէրին):

Պի՛նդ, պի՛նդ:—(ԳՆ՝ՈՍՏԷՐԻն):

Պու, ցած դաւաճան:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Անդուժ կին, երբէք

Ես դաւաճան չեմ:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Այստեղ, աթոռին

Ահա: Ապիրատ, դու փորձը կառնես:

(ՀՈՒՅԱՆ Նորա ճորտո՛ւմ քեզո՛ւմ է):

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Վալիսյ աստուածներն, սա մի հրէշային

Վարմունք է՝ այսպէս մօրուքըս փետել:

ՀՈՒՅԳՒՆՆ

Որ թէպէտ սպիտակ՝ բայց նենդաւոր է:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՔ

Անօրէն կին, այս մազն՝ որ ծընօտիցս
Փետում ես՝ մէկ օր կեանք կառնէ քեզ դէմ
Ամբաստանելու: Եւ քո տանուէրն
Եւ, քեզ չէ արժան աւարող ձեռքովդ
Իմ ասպընջական երեսս կողոպտել: (Արնէալն)
Չեր ուզածն ի՞նչ է:

ԿՈՐՆԱՒԱՆ՝

Ի՞նչ նամակներ են,

Որ Պաղղիայից առել էք նորերս:

ՀՈՒԳՎԱՆ

Աղատ ասացէք. մենք զիտենք բոլորն:

ԿՈՐՆԱՒԱՆ՝

Եւ որպիսի կապ ունեցել էք այն
Մատնիչներին հետ, որ մեր տէրութիւնն
Են մըտել նորերս:

ՀՈՒԳՎԱՆ

Եւ որի՞ ձեռքը

Ֆանձեցիք զըժուած թագաւորն. ասէք:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՔ

Ես մի զըրութիւն ըստացայ—ամբողջ
Ենթադրութիւններ—մի չէզոք հոգուց,
Ոչ թէ թըշնամու կուսակցութիւնից:

ԿՈՐՆԱՒԱՆ՝

Սեղծի՛ք:

ՀՈՒԳՎԱՆ

Սըտում ես:

ԿՈՐՆԱՒԱՆ՝

Ռէր յուղարկեցիր:

Թագաւորին:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՔ

Դու՛մ:

ՀԱՅԿԱՅԵՆ

Ինչո՞ւ համար Պօղոս,
Վեղ ըսպառնալով չըպատուիրեցի՞նք . . .

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Ինչո՞ւ համար Պօղոս: (Հեգանին) Թող նախ այս ասէ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Սապուած լինելով այսպէս՝ հարկ է որ
Յարձակմունք կըրեմ:

ՀԱՅԿԱՅԵՆ

Ինչո՞ւ համար Պօղոս:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Վասն զի չէի ուզում տեսնել, որ
Անողորմ ճանկերդ աչքերը փորեն.
Սամ՝ որ վայրենի քոյրդ իւր ժանիքներն
Նորա նուիրական մարմինը մըխէ:—
Այնպիսի մըրրի՛կն, որ այն դժոխային
Պիշերն զըլիսաբաց նա անցուց . . . ծովը
Ուզում էր ուռիլ և աստղերի լոյսն
Ողողել, իսկ նա—խեղճ սիրտ—երկընթին՝
Արտասուքներովն օգնում էր: Եթէ
Պայլը քո զըրանդ ոռնար՝ կասէիր
Պու գըռնապանիդ. «գըռնա գուռը բաց»:
Բոլոր կատաղէքն սարսափից ընկձել
Էին:—Բայց մի օր ևս վրէժինդրուծիւնն
Կը տեսնեմ ձեզ պէս զաւակներին վրայ
Թափելիս:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Պու այդ երբէք չես տեսնի: (Օսանէրին)
Ամուր բըռնեցէք աթոռն:—Ես իմ ոտքս
Աչքերիդ վերայ կը դընեմ:
(Պ՛լապէրին Բահոմէն և Արեւալ՝ նորա մի ալիս հանում է):

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Ո՛վ որ

Ուզում է ապրիլ մինչև ծերութիւն
Տեսնէ՛ թող օգնէ ինձ:—Ո՛վ անզուլթներ,
Ո՛վ երկինք:

ՀՈՒՆԳԵՆ

Մի կողմն կը խընդայ միւսին
Վերայ: Այն մէկն էլ:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Դու վրէժխընդրութիւն

Այժմ կը տեսնես:

ՄԻ ՆՈՒՆՅ (Կորնաւան):

Դադարեցէք, տէր:

Ձեզ ծառայել եմ իմ մանկութիւնից.
Բայց ամենամեծ իմ ծառայութիւնս
Այս է, որ խնդրում եմ ձեզ դադարիլ:

ՀՈՒՆԳԵՆ

Այս ինչ ասել է, այ շուն:

ՆՈՒՆՅ

Եթէ դուք

Մօրուք կրէիք՝ ներկայ դէպքում այն
Ես կը փետէի: Ի՞նչ է ձեր ուղածն:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝ (Սուրբ Ժողով):

Նկատածն դու:

ՆՈՒՆՅ

Լաւ, յառաջ եկէք և

Ատտաղութեան համն առէք:

(Սուրբ հանո՛ւ է. ինչո՛ւ էն. դո՛ւստը վերադարձնո՛ւ է):

ՀՈՒՆԳԵՆ (Մէկ ուրիշ ծառայի):

Սուրդ ինձ տուր:

Պէտքուն յանդընի՛ւ այսքան:

(Սուրբ խնո՛ւ է և նրան զարնո՛ւ է արեւի):

ԾԱՌԱՅ

Ո՛հ զարկին

Ինձ: Տէր, դեռ ունի՞ք մի աչք, որ տեսնէք
Ձեր վրէժխնդրութիւնն: Օ՛հ... (Մեռնում է):

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Ի՞նչ չի տեսնի:

(Երկրորդ աչքն էլ հանում է):

Պ՛ուրս, վատ սառնորակ. ո՛ւր է արդ քո փայլդ:

ԳՂՈՍՏԻՐ

Շուրջս անյուսութիւն, խաւար է բոլորն:

Ո՛ւր է իմ որդիս, Լեզմունդ: Բորբոքի՛ր

Միջումի՛ բընութեան բոլոր հուրն, Լեզմունդ,

Եւ այս եղեռին հատուցում արա:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Մատնիչ ապիրատ, դու քո թըշնամուն

Ես կանչում. նա՛ էր, որ մեզ բացադրեց

Պաւաճանութիւնդ: Նա շատ բարի է,

Որ կարեկցութիւն ունենայ վերագ:

ԳՂՈՍՏԻՐ

Վա՛յ ինձ անմըտիս: Անարդարութիւն

Երի Լեզարին: Գըթած աստուածներ,

Ներկե՛ք դուք ինձ, օրհնե՛ք նրան:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ (Ծառաներէն):

Պուրս ձրգէք սըրան. թող հոտոտելով

Պուվրի ճանապարհն զըսնէ: (Արհաւանք) Ի՞նչ եղաւ

Ձեզ, իմ ամուսինս, այդպէս փոխուեցաք:

ԿՈՐՆԱՎԱՆ՝

Վիրաւորուած եմ: Նտեիցս եկէք,

Տիկին: (Յոյս ասելով Պաւստէնէն): Պուրս ձրգէք այս կոյր
ապիրատն:—

(Յոյս ասելով Ժառանգի դէմ): Պրան էլ կուին մէջ:— Երիւնս
յորդահոս

Պընում է, Հռեղան: Անյարմար ատեն

Բստացայ այս վերքն: Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն:
(Պահագն է՝ Հռէգանի յետին յեանք: Օտարաները
Յիս կողից դուրս են արաջնորդում Պփոսերին):

Ե. ՕՆՈՒՆՅ

Ես ինչ մեղք գործելս էլ չեմ նայիր, երբ
Եյս մարդն յաջողի:

Բ. ՕՆՈՒՆՅ

Եթէ ծերութեամբ

Մեռնի այդ կինը՝ բոլոր կընեւրը
Հըրէշ կը դառնան:

Ե. ՕՆՈՒՆՅ

Պընանք ծեր կոմսի

Ետեից: Նորան անաջնորդ զըտնենք
Բէզլամի աղքատն: Նա յանձ կառնէ այս:

Բ. ՕՆՈՒՆՅ

Պու դնա: Ես ձուի ձերմըկուց և շոր
Պըտնեմ արիւնոտ աչքերին համար:—
Երկիրք, դուն օգնիր նորա վիճակին:
(Ասանյին ճանապարհներով գնում են):

ՉՈՐՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Դաշտ:

Իֆֆըր ներս է մտնում:

ԼԳԻՆՐ

Լաւ է անարգութիւլ այսպէս անծանօթ¹⁾,

1) Ոմանք կարգում են. «Լաւ է անարգութիւլ ինքնագզացութեամբ» (ճանաչումով)
և հասկանում են. «Լաւ է անարգութիւլ ինչպէս ես, և դիտնալ, թէ անարգութեմն, քան
թէ միշտ շողջօրթութիւն տեսնել նոցանից, որոնք սրտում մեզ արհամարհում են:

Քան միշտ անարգուիլ ու շողօքորթուիլ:
 Յոյսով է ապրում և ոչ երկիւղով
 Բաղդի խիստ ստոր և ամենախեղճ
 Արարածն էլ: Վառ փոփոխութիւնը
 Բաղդաւորներին միայն է գալիս,
 Թըշուառը զըտնում է ուրախութիւն
 Միայն: Բարով գաս ուրեմն, անմարմին
 Օգ, որ զըրկում ևմ: Այն խեղճը, որին
 Անդունդ գլորեցիր՝ փոթորիկներով
 Հետ էլ գործ չունի:—Բայց ո՞վ է գալիս:—

(ԳՊՍՏԵՐ ՆԵՐԱ Ե ԳՊԻՆԱ ՅԻ ԺԵՐՈՒՆՈՒՅ ~~անհայտ~~):

Իմ հայրս այս կերպով առաջնորդուած: Ո՞վ
 Աշխարհ, ո՞վ աշխարհ, եթէ տըխրագին
 Փոփոխութիւններն մեզի չըստիպեն
 Քեզանից գարշիլ՝ կեանքը տարիքից
 Երբէք չի ընկճուիր:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Ո՞վ իմ բարի տէր, ութսուն տարի է աւատառու ևմ
 ձեզ և ձեր հօրն:

ԳՂՊՍՏԵՐ

Գընա ճանապարհդ,
 Հեռացիր, բարի իմ բարեկամս, ինձ
 Օգուտ չունի քո այդ օղնութիւնդ, քեզ
 Կարող է վընաս ունենալ:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Բայց դուք

Ձեք կարող աեսնել ձեր ճանապարհը:

ԳՂՊՍՏԵՐ

Ես էլ ճանապարհ չունիմ, ինձ պէտք չեն
 Աչքեր, ես ընկայ՝ մինչ տեսնում էի:
 Յաճախ ըստացուածքն կործանում է մեզ,
 Եւ զըրկանքը մեզ բարիք է բերում:—
 Ո՞վ իմ սիրելի Եղգար, նըշաւակ

Վո մոլորուած հօր ցատումին, եթէ
Ապրէի այնքան, որ շօշափումով
Գէթ քեզ տեսնէի՝ «աչքերս նորից
Գլտայ» կասէի:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Հը՛, ո՞վ կայ այդտեղ:

ԼԳԳԵՐ (Առանցքն):

Աստուածներ, և ո՞վ կարող է ասել՝
Թէ սա—ծայրագոյն չարիքն է.—ահա
Մի չարիք, որ դեռ տեսած չէի ես:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Խենթ Տոմ աղքատն է:

ԼԳԳԵՐ (Առանցքն):

Եւ քան այս չարը

Աարող է դալ ինձ: Ծայրագոյն չարիքն
Վեռ ևս եկած չէ, երբ մարդ կարող է
Ասել, թէ ահա՛ ծայրագոյն չարիքն:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Բնիկը, ո՞ր կողմն ես գնում:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Մուրացկանն է:

ԾԵՐՈՒՆԻ

Խենթ և մուրացկան է միանգամայն:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Բայց այնչափ խենթ չէ. հաց է մուրանում:—

Վեռ երէկ դիշեր մըրթիկին տեսայ

Սոցանից մէկին, որին մէջ մարդն ինձ

Մի որդ երեցաւ: Այնտեղ միտքս կկաւ

Որդիս, թէպէտ դեռ սիրտս հաշտ չէր իւր հետ:

Նորանից յետոյ շատ բաներ տեսայ:

Մենք աստուածներին մօտ նոյնն ենք, ինչ որ

Պարապ տըղային մօտ ճանճը. նորա
Մեղ ըսպանում են զուարճութեան համար:

Ի՛ՎԻՎԵՐ (Առանցիկ):

Ի՞նչպէս անեմ ես:—Մի վատ արհեստ է
Խեղկատակ լինելն սըղին մօտ: Թէ՛ քեզ
Վըշտացնում ես թէ՛ նրան: (Բաշխ) Ողջոյն ձեզ, տէր:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Սա մերկ աղքատը չէ:

ԾԵՐՈՒՆԵՒ

Այո, միլ'որդ:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Խընդրում եմ ուրեմն, հեռացիր: Բայց թէ
Գու փափագ ունիս մի երկու մըլոն
Այստեղից հեռու Գուվրի ուղիում
Մեղ նորից հասնել—արա՛ հին սէրիդ
Իբրեւ յիշատակ—և բեր մի ծածկոց
Այս մերկին համար, որին առաջնորդ
Ուզում եմ բռնել:

ԾԵՐՈՒՆԵՒ

Բայց, տէր, նա խնեթ է:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Սա ժամանակի չարիքն է.—խնեթերն
Առաջնորդում են կոյրերին: Արա՛
Ինչ որ քեզ ասի. կամ մանաւանդ այն,
Ինչ որ ուզում ես: Բայց նախ և յառաջ
Գընա:

ԾԵՐՈՒՆԵՒ

Աս դորան լաւագոյն հագուստս
Պըբերեմ. յետոյ լինի՛, ինչ լինի: (Գնա՛մ է):

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Մօտ եկ, մերկ տըղայ:

ԼԵՂԵՐ

Խեղճ Տոմ մըըսում է: (Լաւնչն):

Երկար չեմ կարող դիմանալ սորան:

ԳԼՆՈՍԼԵՐ

Մօտս եկ, բարեկամ:

ԼԵՂԵՐ (Լաւնչն):

Սակայն պէտք է այս: (Բարձր)

Աստուած լաւացնէ արիւնոտ աչքերդ:

ԳԼՆՈՍԼԵՐ

Գուժրի ճանապարհը դիտե՛ս:

ԼԵՂԵՐ

Թէ կառքերը, թէ հեռակները, կամուրջներն ու ցանկերը—բոլորը դիտեմ: Աղքատ Տոմը խելքը կորցրել է: Աստուած բարի մարդին չար ոգիներից ազատէ: Աղքատ Տոմի փորում հինգ չար գեւ են բնակում:—Որդիկուդ—անառակութեան դէմ. Հոբբիդիդէնս—Համբերին իշխանը. Մահու—գողութեան դէմ. Մուդյ—սպանութեան և Ֆլիբէրտջիպպէտ նազկտելը և ծամածռութեան դէմ, որ մի ժամանակից հետէ տիրում է սենեկապան կներին և աղախիններին մէջ: Բայց դու, տէր, օրհնեալ լինիս:

ԳԼՆՈՍԼԵՐ

Եւ այս քրտակը, դու, որին երկինքն

Իւր հարուածներով այսքան ընկճել է:

Իմ դըժբաղդութիւնս բաղդաւոր կանէ

Վեղ:—Դուք աստուածէ՛ր, այսպէս արե՛ք միշտ.

Բարիքներով զեղի, ճոխացած մարդը,

Որ ոտնակոխում է ձեր պատուէրներն,

Որ նրանց չէ տեսնում, զի չէ ըզգացել—

Յանկարծ թող ըզգայ ձեր կարողութիւնն.

Եյս կերպով վերցվում է աւելորդը,

Բաժին լինելով, ամեն մարդ էլ կուշտ

Կը լինի:—Գիտե՛ս, Գուժրը:

ԼՅԳԳԵՐ

Գիտեմ, տէր:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Այնտեղ կայ մի լեռ, որի զառիվայր
Եւ բարձրը դադաթն սարսափով նայում
Է վար, դէպի ծովն: Նորա արտեանն
Ինձ հանիր: Այնտեղ քո թըշուառութիւնդ
Ես կըփարատեմ թանկագին բանով:
Այնտեղ՝ առաջնորդ այլ ևս ինձ պէտք չէ:

ԼՅԳԳԵՐ

Գէ՛, ձեռքըդ ինձ տուր: Տոմ քեզ կը տանի: (Գնահէն):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՆՔԱՆԻ ԴՔՍԻ ԱՄՐՈՅԻՆ ԱՈՋԼ:

ԳՈՆԵՐԻԼ՝ ԼԿՄՈՒՆԴ ՆԵՐՍ ԵՆ մանուկ. ՈՍՈՒՄԻ ՆՈՅԱ ԴԷՄ Է ԵՂՆՈՒՄ:

ԳՈՆԵՐԻԼ՝

Բարով եկաք, տէր: Չարմանում եմ որ
Իմ հեզ ամուսինս մեզի դէմ չեկաւ: (Ուղարկելով)
Տէրդ ուր է:

ՈՍՈՒՄԻ

Տանն է. բայց բոլորովին
Փոխուած է, տիկին: Պատմում եմ նորան
Թէ թըշնամիներն եղերքն են ելեր.
Նա ծիծաղում է: Ասի, թէ դալիս
Էք զուգ. «Աւելի վատ» պատասխանեց:
Երբ Գլոստերի դաւն պատմեցի նորան
Եւ հաւատարիմ ծառայութիւնը
Որդուն՝ ինձ յիմար կոչեց, ասելով,
Թէ ես տեսել եմ զործի հակառակն:
Տըխրելու բանը նորան հաճոյ է.
Հաճելին՝ նորան ցաւ է պատճառում:

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝ (ԼԵՂԵՆՆԵՐԷՆ):

ԼՆ յառաջ մի գաք: Սա մի վատասիրա
 Սարսափն է հոգուն, որ արութիւնից
 Օռւրի է: Նա չիզգայ անարգանքն, եթէ
 Հարկ է վրէժխնդիր լինել նորանից:
 Ինչ որ մենք ուղղում մըտածում էինք՝
 Կատարուիլ կարող է այն¹⁾: Յետ դարձէք,
 Լեզմունդ, եղբօրս մօտ. փութացէք ժողովի
 Օտրքերն և նոցա առաջնորդել: Նս
 Նրկատում եմ, որ ինձ հարկ է փոխել
 Օհնքերս, թէշիլը մարդիս ձեռքը տալ:
 Այս հաւատարիմ ծառայն կը լինի
 Մեր սուրհանդակը: Եթէ յօգուտ ձեր
 Արիանաք դուք՝ շուտով կը լըսէք
 Սիրուհու կամքը: Ձեր վերայ կրեցէք
 Սա: (Մի յիշատակ ասիւ է): Մի խօսիք: Յաճ բըռնե-
 ցէք ձեր գլուխն²⁾: (Համբարձ է):
 Թէ համարձակիր խօսիլ այս համբոյն՝
 Կը բարձրացնէր ձեր հոգին մինչև
 Ամպերն: Հասկացէք ինձ:—Գընաք բարով:

ԼԵՂԵՆՆԵՐԷՆ

Նս ձերն եմ մինչև մահուան շարքերում:

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝

Ո՛վ իմ սիրելի ԳՆ՝ոստէր: (ԼԵՂԵՆՆԵՐԷՆ ԳՆ՝ՈՍՏԷՐԷ)
 մարդ

Տարբեր է լինում մարդից: Կընի սէրն
 Վե՛ղ է վայելում, իսկ իմ յիմար մարդն
 Յափըշտակում է անկողինս:

ՈՍՎԱՆԴ

Տիկին,

Ահա դուքսն: (ԳՆ՝ՈՍՏԷՐԷ ԱՐԱՆԻ ՆԵՐԱՆ ԵՎ ԳՆ՝ՈՍՏԷՐԷ):

1) Խօսքը իւր մարդի—ԱՆ՝ՔԱՆԻ դքսի սպանութեան վերայ է:

2) Ուրէս գի Ոսվա՛ղ չստանէ, ինչպէս կարծում են մեկնիչները:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Երբեմն ես մի սուլելէի

Երժանի էի¹⁾):

ԱՂ՛ԻՆՆԻ

Ո՛ր Գոնէրիւ՛ղ՝ դուք

Երժան չէք փոշուն, որ խիստ քամին ձեր
Երեսն է լեցնում: Ձեր խորհուրդներն ինձ
Չարհուրեցնում են: Այն արարածն, որ
Իւր ծագումն ատում է՝ ոչ մի սահման
Չունի նա իւր մէջ: Ճիւղն, որ իւր կամքով
Անջատվում է իւր սընուցիչ բունից՝
Անհրաժեշտ է, որ նա թառամի և
Ապականութեան ծառայէ:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Հերիք.

Խենթի խօսքեր են:

ԱՂ՛ԻՆՆԻ

Երգարութիւնը

Եւ իմաստութիւնը վատին վատ են թվում:
Գարշելուն միայն դարձն է դուր գալիս:—
Ի՞նչ արիք դուք, դուք, վագրե՛ր, ոչ զըստուիր,
Ի՞նչ արիք:—Մի հօր, բարի ծերունուն,
Որին կը լիզէր արջն ականածելով՝
Խիւղից հանեցիք, պիղծ բարբարոսներ:
Ի՞նչպէս իմ եղբայրս, մէկ մարդ, մէկ իշխան,
Այնչափ երախտիք նորանից զըտած՝
Սորան համբերեց: Ա՛հ, եթէ կրկինքն
Իւր տեսանելի զօրութիւնն աշխարհ
Չյուզարկէ պատժել այս մեծ ոճիրը՝

1) Մի անգղիական առած կայ. «If is a poor dog, that is not warth the whistling». (Մի խեղճ շուն է, որ սուլելու արժան չէ): Գոնէրիւ՛ղ՝ ակնարկելով այս առածին՝ ուզում է ասել, մի ժամանակ նե մի շնի չափ դոնե պատիւ ունէր Ալբանիի մօտ, իսկ այժմ չունի:

Արդայ ժամանակ, կրտսրսին մարդիկ
Պատառել միմեանց ինչպէս ծովի հրէշ:

ԳՈ՛ՆԱՅԻՒՆ՝

Վախկ՛նտ մարդ, այտեր ունի ապտակի
Համար, և գլուխ՝ անարգանքների,
Իսկ աչքեր չունի ճակատին, որով
Պատինն ամօթից զանազանէ. որ
Ձէ իմանում, թէ խենթերն են խրդճում
Մի չարագործի, որ մեղք գործելուց
Յառաջ է պատժւում: Ո՞ւր է քո թըմբուկդ.
Գաղղիան արդէն խարսխեց իւր դըրօշն
Մեր խաղաղ երկրում: Քեզ ըսպառնում է
Յաղթականդ՝ հրպարտ սաղաւարտ դրօած:
Իսկ դու տան մէջ, ի՞նչ առաքինի խենթ,
Նըստել ես հանդարտ, գոչում: «Ծիս, ինչո՞ւ
Եյսպէս են անում:

ԵՒ՛ԲԵՆԻ

Մէկ վերադ նայիր

Սատանայ: Դեւի մէջ զաղեր պատկերն
Եյնչափ սոսկալի չէ, որչափ կնի մէջ:

ԳՈ՛ՆԱՅԻՒՆ՝

Ե՛յ սընոտի խենթ:

ԵՒ՛ԲԵՆԻ

Դ՛ո՛ւ, ապականուած,

Խեղաթիւր ծընունդ արարած, ամօթ
Որ ճիւղաղի դէմք առնում ես ինքնին:
Եթէ ձեռքերիս արժան էր լըսել
Երիւնիս՝ նոքա միսդ ոսկորներիցդ
Քաղած կլինէին արդէն: Որչափ էլ
Դու լինիս, սակայն կընի կերպարանքդ
Պաշտպանում է քեզ:

ԱՆՐԱՆԻ

Ասում են, դուքսը

Քաջութիւն չունի:

(ՄԻ ՍՈՒՐՅԱՆԳԱԿ ՆԵՐԱ Է ԶԵՆՈՒՄ):

ԱՆՐԱՆԻ (ՍԽԻՆԻՆԻՆ):

Ի՞նչ նոր լուր ունիս:

ՍՈՒՐՅԱՆԳԱԿ

Տէր, իմ Աորնվալի դուքսը մեռաւ: Նրան

Իւր ծառան սպանեց, երբ կամենում էր

Նա հանել երկրորդ աչքը Պլոստէրի:

ԱՆՐԱՆԻ

Պլոստէրի աչքերն:

ՍՈՒՐՅԱՆԳԱԿ

Մի ծառայ, որին

Նա սընուցել էր՝ կարեկցութիւնից

Շարժուած՝ դէմ կեցաւ այս զործին և սուրն

Հանեց իւր հըղօր տէրի դէմ. իսկ սա

Սաստիկ բարկացած վրան յարձակեցաւ

Եւ հէնց նոյն տեղումն սպանեց, բայց յառաջ

Ինքն էլ մահացու մի վէրք ըստացաւ,

Որ նրան զլորեց:

ԱՆՐԱՆԻ

Սա հաստատում է,

Թէ դուք վերեն էք, արդար աստուածներ,

Որ փոյթ պատժում էք մեր ոճիրները:—

Խեղճ Պլոստէր:— Երկրորդ աչքն է՞լ նա կորցրեց:

ՍՈՒՐՅԱՆԳԱԿ

Երկուքն էլ, տէր իմ: (ՊԻՆԵՆԻՆ) Տիկին, այս նամակն,

Որ ձեր քոյրից է՝ շուտով պատասխան

Ե պահանջում:

ԿՈՆՏՐԻԼ՝ (ԱՆՆԻՆ):

Ինձ մասամբ հաճելի

Ի այս լուրն, բայց նէ երբ պրի է այժմ—
Եւ մօտն է Գլ'ոստէրս՝ զիւրաւ կարող է
Բոլոր խորհուրդներս ատելի կեանքիս
Սկիւղ կործանել—Բայց միւս կողմից էլ
Եյնքան անհաճոյ լուր չէ¹⁾: (Սոսնապալէն) Գլ'նում եմ
Նամակը կարդալ և պատասխանել: (Գնո՞՞ն է):

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Երբ հանում էին աչքն՝ ուր էր որդին:

ՍՈՒԲԼԵՆԴԵԿ

Ձեր ամուսնի հետ պստեղ:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Եյստեղ չէ

Նա:

ՍՈՒԲԼԵՆԴԵԿ

Ոչ տէր իմ, նրան ես հանդիպեցայ,
Որ յետ էր դառնում:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Նա զիտէ՞ր այս չար

Գործն:

ՍՈՒԲԼԵՆԴԵԿ

Եյո՛, տէր, նա ինքն ամբաստանեց
Հօրն և ամբողջից զընաց, որ վըրէժն
Երձակ համարձակ կատարեն:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Գլ'ոստէր,

Նս կենդանի եմ, ես կը վարձատրեմ
Հաւատարմութիւնդ արքային առջև:

1) Գոնէրիլի ծրարներն էր սպանել Ալբանիին, և Էդմունդին հետ պսակուել յետոյ թունաւորել նոյնպէս իւր քոյրին և Կորնվալ'ին և տիրել բոլոր Անգլիային: Ուստի նէ մէկ կողմից ուրախ է, որ Կորնվալ' արդէն մէջ տեղից վերցուցաւ և իւր գործը զիւրացաւ. միւս կողմից էլ, տեսնելով որ հռեգան այժմ պրի է՝ կասկածում է թէ մի գուցէ նէ խլէ Էդմունդին իւր ձեռքից:

Ես կառնեմ վըրէժն աչքերիդ: (Սուրհանդակն) Գընանք,
Բարեկամ, բոլոր դիտցածդ ինձ պատմիր (Գնո՛ճ Էն):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Գաղղիական բանակը Դուվըրի մօտ:

ԿԼԵՏ և ՄԻ ԱՍՊԵՏ ներս են մտնում:

ԿԼ:ՆՏ

Գաղղիայի թագաւորն ինչո՞ւ Համար այսպէս դնաց.
պատճառը զիտէ՞ք¹⁾:

ԱՍՊԵՏ

Մի գործ թողել էր նա տէրութեան մէջ
Կիսատ, որ այստեղ իւր դալուց յետոյ
Մեծացաւ. այնչափ այս գործն պետութեան
Վըտանգ է ազդում և ահ՝ որ անձամբ
Իւր ներկայութիւնն կարեւոր եղաւ:

ԿԼ:ՆՏ

Իսկ որի՞ն թողեց նա Հրամանատար:

ԱՍՊԵՏ

Գաղղիոյ պարոն Լը-Ֆէռ մարաջախտն:

ԿԼ:ՆՏ

Թագուհուն վերայ թողե՞ց ձեր նամակն
Տըսրութեան նըշան:

ԱՍՊԵՏ

Այո, տէր, նամակն

Իմ ներկայութեանս կարգաց նէ. երբեմն

1) Որովհետեւ Գաղղիայի թագաւորն ուրիշ գեր չունի տեսարանին մէջ՝ Շէկսպիր
նրան հեռացրել է խմբէց, այս խօսակցութեան օգնութեամբ: (Տես նաեւ «Լիր թա-
գաւորի նախկին նիւթը», յառաջաբանին մէջ):

Նրբեմն արտասուեաց մի խոշոր կաթիլ
Գլորում էր ներս քրնքոյշ այտերից
Վար. ինձ թըւեցաւ, թէ տիրուհի է
Նէ վըշտին, որ իբր ապըստամբ՝ ներան
Տիրել էր ուզում:

ԿԼՆՏ

Ո՛հ, ուրեմն նէ

Յուզուած էր:

ԼՍՊԵՏ

Սակայն ոչ մինչև զայրոյթ:

Համբերութիւնն և վիշտ մըրցում էին—
Ո՛րն կըտայ ներան աւելի չըքնաղ
Երտայայտութիւն:—Տեսե՞լ էք արեւն
Լուսաւորելիս անձրեւի միջով:
Ներս ժրպիտն էլ խառն արտասուեաց հետ՝
Սիրուն մայիսին էր նըման: Եւր այս
Շնորհալի ժրպիտն, խաղալով հասուն
Շըրթունքին վերայ՝ կարծես չէր գիտիր,
Ո՛վ են աչքերի հիւրերն, որոնք վար
Գլըրում էին, ինչպէս մարգարիտ
Երկու զոհարից: Մի խօսքով, վիշտը
Մի գեղեցիկ բան կըլինէր, եթէ
Եմենքին էլ տար այնպէս շընորհք:

ԿԼՆՏ

Նէ

Ոչինչ չըհարցրե՞ց:

ԼՍՊԵՏ

Մէկ երկու անգամ

«Հայր» բառը կըրծքից ծանրը հառաչեց,
Որպէս թէ ճընշուած լինէր սիրտն: Գոչեց
Նէ «քոյրե՛ր, քոյրե՛ր, նախատի՛նք կանանց
Քոյրե՛ր. Կէ՛նտ, իմ հայր, քոյրե՛ր. ի՛նչ, գիշե՛րն,
Մըրբիկի ատե՛ն. հաւատք չըմտաց

Կարեկցութեան վրայ: Այստեղ սրբազան
Ժողովը երկնային աչքերիցն հոսեց,
Եւ թըրջեց ներա հառաջանքն.—յանկարծ
Տեղեց դուրս թըռաւ, որ մինակ ողբայ:

ԿԼՆՏ

Աստղերն են, այո՛, վերեւ աստղերն,
Որ վարում են մեր բաղդն. ապա թէ ոչ
Մի զոյգ ծընողներ սերել չեն կարող
Այբբան միմեանցից տարբեր զաւակներ:—
Յետոյ դուք հետը չըխօսեցմք:

ԵՍՊԵՏ

Ոչ

ԿԼՆՏ

Արքայի գնալուց յառաջ պատահեց
Այս:

ԵՍՊԵՏ

Ոչ, յետոյ:

ԿԼՆՏ

Լաւ: Տառապեալ Լիւրը

Քաղաքում է այժմ: Երբեմն երբ խելքը
Վերան է լինում՝ ըմբռնում է, թէ
Ինչո՞ւ կկիւ ենք Պուվր, բայց մերժում է
Բացարձակապէս տեսնել իւր զըստրին:

ԵՍՊԵՏ

Ի՞նչ պատճառով, տէր:

ԿԼՆՏ

Աննըւած՝ ամթի

Առել է նրբան: Խըստասըրտութիւնն,
Որով զըլացաւ ներան օրհնութիւն,
Ճակատադիրին յանձնեց ներա բաղդն,
Եւ իրաւունքներն տըւեց զայլասիրտ
Քոյրերին՝ սոքա ամենն այնպիսի

Թոյնով մաշում են հողին՝ որ սաստիկ
Ամօթը նորան հեռի է պահում
Աորդեղայից:

ԵՍՊԵՏ

Խեղճ մարդ:

ԿԼՆՏ

Աորեվալ՝ի

ՆԷ Ալբանիի բանակին վերայ
Լուր ունի՞ք:

ԵՍՊԵՏ

Նորա ճանապարհին են:

ԿԼՆՏ

Նի, բարեկամ, քեզ մեր թաղաւորին
Մօտ տանիմ: Նրբան յանձնում եմ խնամքիդ:
Մի զօրեղ պատճառ ինձ ըստիպում է
Մնալ առժամանակ ծածուկ. բայց հէնց որ
Ինձ յայտնեմ՝ հարկաւ դու զըզջալու չես,
Որ ծանօթ ես հետս: Նի, զընանք խընդրեմ: (Գնում է):

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Դու վրի բանակում մի վրան:

ԿՈՐԵԼԻՍ, ՄԻ ԲԺԵԿ Լ ՍՊԱՆԵՐ ՆԵՐԱ ԵՆ մտնում:

ԿՈՐԴԵԼԻՍ

Աւաղ, նա ինքն է: Նոր տեսան նրան
Աատաղի, ինչպէս վայրենի ծովն, բարձր
Չայնով երգելիս. զըլուխը շրքեղ
Պըսակած անարգ անձխոտով և այլ
Անպէտք խոտերով, որ ցորենին մէջ
Բուսնում են—եղինձ, մեծ մարդարիկոն,

Մոլախինդ, կակաչ և որոմ: (Մի սպայի) Մի խումբ
Չօրք յուղարկեցէք, խոտաւէտ դաշտերն
Բոլոր քրննեցէք, և բերէք նրան
Մեր առջև: (Սպան գնում է:—Բժշկին)
Արուեստն կարող է դարձնել
Նորան իւր խելքը, որից զըրկուել է:
Ով որ բըժըշկէ նրան՝ կըստանայ
Բոլոր իմ գանձերս:

ԲԺԻՇԿ

Թագուհի, դեռ կայ
Հընար, հանգիստն է հիւանդի խնամողն.
Նորան պէտք է քուն. իսկ քուն բերելու
Կան շատ միջոցներ, որոց զօրութեամբ
Փակվում են վրշտի աչքերն:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ

Հըրաշքներ,
Եւ դուք բարերար ոյժեր, ծածկըւած
Երկրի ծոցին մէջ. իմ արտասուքով
Ոռոգուած՝ կէք օժանդակեցէք
Եւ բըժըշկեցէք բարի ծերունու
Վըշտերն: (Սպանէրն) Փընտռեցէք, փընտռեցէք նրան,
Մի գուցէ զայրոյթը կարձէ իւր կեանքն,
Որ չունի հընար ինքնավարելու: (Գնում են սպաներն)
ՄԷ ՍՈՒՐՅԱՆԴԱԿ ներս է հանում):

ՍՈՒՐՅԱՆԴԱԿ

Տիկին, մի նոր լուր. բրիտանական զօրքն
Այստեղ է գալիս:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ

Արդէն յայտնի էր
Եյդ: Մենք պատրաստ ենք զիմագրաւելու
Նոցա: Ով անգին հայր իմ, քեզ համար
Միայն եմ ելնում կըռուի: Քեզ համար
Գաղղիոյ արքայն զեջաւ իմ սըղիս

Եւ թախանձագին պաղատանքներիս:
Փառասիրական ոչ թէ ճրգտումներ
Գըրգռեցին մեր ղէնքն. ոչ սէլը միայն,
Գորովագին սէլն և մեր ծերունի
Հօր իրաւունքին նախանձյուզով թիւնն:—
Ո՛հ, ես մէկ նըրան տեսնէի շուտով: (Գնում էն):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Մի սենեակ Գլ'ոստէրի ամրոցում:

ՀՈՒՆԳԱՆ և ՍԵՆԵԿԱՊԱՆ ՈՍՎԱ՛Դ ներս են մտնում:

ՀՈՒՆԳԱՆ

Եղբօրւս զօրքն էլ ճանապարհ ելա՛մ:

ՈՍՎԱ՛Դ

Եյո՛, տիրուհի:

ՀՈՒՆԳԱՆ

Եւ ինքն էլ անձամբ

Գուրս եկա՛մ:

ՈՍՎԱ՛Դ

Եյո՛, մեծ դժուարութեամբ:—

Ձեր քոյրն աւելի լաւ զինուոր է:

ՀՈՒՆԳԱՆ

Իսկ

Էդմունդ ամրոցում հետը չը խօսե՛ց:

ՈՍՎԱ՛Դ

Ոչ, տիկին:

ՀՈՒՆԳԱՆ

Քոյրիս Էդմունդին գրած

Նամակն ի՞նչ կարող է պարունակել:

ՈՍՎԱ՛Դ

Ես այդ չեմ գիտեր:

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Անշուշտ կարևոր

Մի բան հեռացրեց նրան այստեղից:—
Անխոհեմ գործ էր, որ կոչը Պլոստերին
Անդանի թողնէր: Ուր որ գնում է նա՝
Մեզ գէմ է զըրգուում բոլոր սրբաւերը:
Լ'որդ Լեզմունդի, կարծեմ, նորա վըշտալի
Պըրութեան վերայ խըղձալով՝ զընաց
Աարձկու մուծ կեանքն և նոյն ժամանակ
Թըշնամուն յոժը կըշուկու:

ՈՍՎԵՐՈՒՄ

Հարկ է,

Որ ես նամակովս փութամ ետելոյն:

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Իմ զօրքս առաւօտ կենէ, ըսպասիր
Մեզ հետ. ճանապարհն վըտանգաւոր է:

ՈՍՎԵՐՈՒՄ

Աարող չեմ, տիկին, տիրուհիս ինձ այս
Սաստիկ փութացրեց:

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

Բայց նէ ի՞նչ է զրււմ

Լեզմունդին. չէի՞ր կարող իւր պատուէրն
Պու բերանացի տսել—Մի բան կայ,
Բայց ի՞նչ—չըզիտեմ:—Քեզ շընորհակալ
Պըլինիմ—տուր ինձ նամակը բանամ:

ՈՍՎԵՐՈՒՄ

Տիկին, աւելի լաւ է...¹⁾

1) Զոնսոն զարմանում է, թէ ինչո՞ւ Շէկսպիր Ոսվալդին, ամենացած դաւերի
այս միջնորդին, հաւատարմութեան օրինակ է շինում: Նա (Ոսվալդ) թէ՛ այստեղ
նամակը հռեգանին չէ տալիս, և թէ յետոյ, մեռնելիս, միայն այն է մտածում, որ նա-
մակը տեղը հասնի:—Սորան Վլէրկ պատասխանում է, թէ սա ստրկային ցածութիւն
է, չնի հպատակ ծառայութիւն: Լիրի արած հարցմունքին «Ո՞վ եմ ես» նորա
տուած պատասխանն, «Տիրուհու հայրը» լրիւ բացատրում է, թէ նա ի՞նչ հասկա-

ԳՐԲՍՈՒՀԻՆ

Մարդին չէ սիրում: Այս յայտնի բան է:
Երբ վերջին սնգամ այստեղ էր՝ ազնիւ
Լզմունդին վերայ սիրուըտուն աչքեր
Եւ ճարտարախօս հայեացք էր ձրգում:
Գու մըտերիմն ես նէրա:

ՈՍՎԼՆՂԻ

Ե՞ս, տիկին:

ՀՈՒՆԳՎԵՆ

Ես ինչ որ գիտեմ՝ ասում եմ: Գիտեմ,
Գու մըտերիմն ես, ուստի և խորհուրդ
Տալիս եմ—լըսիր: Իմ մարդըս մեռաւ:
Մենք Լզմունդին հետ արդէն խօսել ենք,
Նա աւելի իմ քան թէ տիրուհուդ
Զեռքին է հաւան: Մնացածը դիւրին
Ե հեռեցընել: Երբ նըրան զըտնես՝
Խընդրեմ սա նորան տուր: Երբ տիրուհիդ
Լըսէ քեզանից այս ամենն՝—խընդրիր
Նէրան, որ խելքը զըլուին հաւաքէ:
Այժմ երթաս բարով: Եթէ դաւաճան
Այդրի մասին լսես՝ մեծ վարձք կայ նորան՝
Ով որ ըսպանէ նըրան:

ՈՍՎԼՆՂԻ

Աուզէի,

Տիկին, մէկ նորան հանդիպիլ, ապա
Յոյց կըտայի, թէ ո՛ւմ եմ պատկանում
Ես:

ՀՈՒՆԳՎԵՆ

Երթաս բարով: (Գնում է):

ցողութիւն ունէր իւր նշանակութեան վերայ:—Իսկ ես կարծում եմ, որ այս վարձմունքն Ոսվալդի կողմից փոքր ինչ արուեստական է, իսկ երկրորդ դէպքում՝ բոլորովին անբնական և միայն բացատրվում է սորանով, որ այս նամակն պէտք էր հասնէր Եդգարի ձեռքն, ուստի չէր կարող հռեզանին յանձնուիլ: Նոյն նպատակով է նաև, որ Ոսվալդի մեռնելու ժամանակ, Շէկսպիր (անբնականապէս) նորան յիշեցնել է տալիս նամակի մասին, որպէս զի Էդգար առնէ այն անպատճառ:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Դու վրի մօտ մի դաշտում:

ՊԼ՝ՈՍՏԷՐ և ԷՊԻՍՐ գիւղացիի հագուստով ներս են մտնում:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Ե՞րբ պիտի հասնինք

Եյն ապառաժի դադաթն:

ԼԳԳԵՐ

Երգէն մենք

Եյնտեղ ենք հլնում: Ի՞նչպէս դըժուար է
Բարձրանալն:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Իսկ ինձ այնպէս է թըւում,

Թէ հարթ է երկիրն:

ԼԳԳԵՐ

Սաստիկ զառիվայր

Լ: Ե՛, լըսեցէք, լըսում էք ծովը:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Ոչ, ճըշմարիտ ոչ:

ԼԳԳԵՐ

Եջքերիդ ցաւիցն

Տկարացել են միւս ըզգայութիւններդ:

ԳԼ՝ՈՍՏԷՐ

Սարող է լինել: Սարձեմ փոխուեցաւ

Չայնդ¹⁾: Դու խօսում ես աւելի խելօք

Եւ լաւ, քան յառաջ:

ԼԳԳԵՐ

Շատ սըխալվում էք:

Ոչինչ փոխուած չէ իմ մէջ քան հագուստս:

1) Եզգար այն գիտաւորութեամբ է ձայնը փոխում, որ յետոյ կարողանայ նկատ-
ած լինել իբրեւ չար ոգի:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Իսկ ինձ թըլում է, թէ լաւ ես խօսում:

ԼԳԳԵՐ

Յառաջ եկէք, տէր, ահա այն տեղը:
Հանդարտ կանգնեցէք:—Ո՛հ ինչպէս գըլուխս
Պըտըտեց: Ի՛նչպէս սարսափելի է
Եսկից վար նայիլ: Բարձրութեան կէտում
Թըռչող ագռաւներն և կաչաղակներն
Հազիւ միջատի չափ լինին: Մի մարդ
Ժայռի կէս տեղում վար կախուած՝ ծովի
Սամիթ է քաղում:—Վտանգաւոր արհեստ:
Պարծես իւր գըլխից նա մեծ չըլինի:
Եյս ձըկնորսները, որ ծովեզերքում
Քալում են՝ մըկի չափ են երևում:
Եյս խարիսխ ձրգած մեծ նաւն՝ մակոյկի
Մեծութիւն ունի. մակոյկը, նրման
Տակառի՝ հազիւ նըշմարելի կէտ:
Վայրի ալիքներն, որ մըռընչում են
Եփի մանր անթիւ կոպիճներին վրայ՝
Լըսել կարելի չէ այսքան բարձրից:
Չեմ ուզում նայել ներքեւ, մի գուցէ
Խելքիս պըտուաը և մըթնած աչքերս
Ինձ այնտեղ գըրին:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Ինձ տար հէնց քո մօտ:

ԼԳԳԵՐ

Տուէք ձեր ձեռքն . . . ահա մի քայլ էք հեռու
Սուր զահավէժից: Ննթալումսնեայում
Բոլոր եղածներն էլ եթէ ինձ տան՝
Չեմ ցաթկի տեղումս:

ԳԻՆՈՍՏԻՐ

Թող ինձ, բարեկամ:

Մի քսակ էլ ահա. մէկ ադամանդ կայ

Մէջն, որ աղքատին ընդունելութեանն
Արժան է. թող այն օրհնեն աստուածներն
Եւ զիցուհիներն քեզ համար. իսկ այժմ
Հեռացիր ասկից. «Ֆնաս բարով» ասա.
Լըսելի արա ինձ գրնալդ:

ԼՅԴԳԵՐ

Բարի

Տէր, մընաք բարով: (Հեռանալ է Կեղծում):

ԳԻՆՈՍԼԻՐ

Շատ շնորհակալ եմ:

ԼՅԴԳԵՐ (Եռանկէն):

Այսպէս խաղում եմ յուսահատութեան
Հետը, որպէս զի բըժըշկեմ այն:

ԳԻՆՈՍԼԻՐ

Ո՛վ

Հըզօր աստուածներ, բաժանվում եմ ես
Երկրից եւ թողնում եմ համբերութեամբ
Վըշտերս, ձեր աչքին առջև: Եթէ ես
Պարողանայի զեռ նըրան տանել
Առանց տըրտունջի յաւիտենական
Վըճիռիդ զէմ՝ ես կը թողնէի, որ
Պարտասած կեանքիս այս կայծակն ինքնին
Մարէր: Եթէ իմ Եղգարս ապրում է՝
Օրհնեցէք նըրան: (Երգում) Արդ, իմ բարեկամ,
Մնաք բարով:

(Ուրիշներն է և խորհրդով լինում է զեպին):

ԼՅԴԳԵՐ

Գընում էք. երթաք բարով: (Եռանկէն):

Բայց ես չըգիտեմ, երև'կայութիւնն
Մի՞ գուցէ կարող է կեանքի դանձը
Գողանալ, երբ կեանքն ինքնին է յանձնվում
Այս կողոպուտին: Թէ լինէր այնտեղ

Ուր նա խորհում էր՝ այժմ էլ չէր խորհիր:
(Բարձր, Գլխաբերին, փխռած յայնով):
Սկսեցինք էք թէ մեռած, բարեկամ,
Լըսում էք, է՛յ, մէկ խօսեցէք: (Առանցին) Իրաւ
Սարող էր մեռնել այսպէս: Բայց ահա
Ուշքի է գալիս: (Գլխաբերին) Ո՞վ էք զուք, պարոն:

ԳԻՆՈՍՏԻՅՐ

Հեռու, և թող ինձ մեռնել:

ԼԳԳԵՐ

Թէ սարդի

Ոստայն, փետուր կամ օդ չըլինէիր՝
Գահավիժելով այս բարձրութիւնից՝
Ինչպէս ձու փրշած կըլինէիր այժմ:
Բայց զու շրնչում ես, վերագ արիւն չկայ.
Ունիս ծանրութիւն, խօսում ես Լ'առողջ:
Նաւի տասը կայմ չեն կարող հասնել
Բարձրութեանն, որից ուղղաձիգ կերպով
Վար ընկար: Ապրելդ հրաշք է. մէկ խօսիր:

ԳԻՆՈՍՏԻՅՐ

Վար ընկայ թէ ոչ:

ԼԳԳԵՐ

Այս ճերմակ ժայռի

Ահիզ գագաթից. Մէկ այս բարձրութեան
Նայիր. արտոյտն իւր սուր ձայնով այնտեղ
Ոչ տեսնվում է ոչ լըսվում: Վեր նայիր:

ԳԻՆՈՍՏԻՅՐ

Աւանդ, աչք չունիմ ես: Գըժբաղդութիւնն
Արդեօք զըրկումս է այս բարիքիցն էլ,
Որ մահով իրան ոչընչացընէ:
Մըխիթարութիւնն, որ կար աշխարհումս՝
Այն էր՝ որ կարիքն կարող էր խաբել
Մի բըռնասուրի գայրոյթն, ի գերև
Հանել նորա կամքն:

ԼԵՂԵՐ

Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն:

Սանգնեցէք. այսպէս. ի՞նչպէս էք. ոտքերդ
Բզգո՞ւմ էք: Ահա կանգնեցաք:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Այո՛,

Մինչև իսկ շատ լաւ:

ԼԵՂԵՐ

Հրաշալի բան է:—

Բայց ի՞նչ էր այն՝ որ ժայռի զաթաթում
Ձեզնից հեռացաւ:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Մի խեղճ խնթ աղքատ:

ԼԵՂԵՐ

Նրբ կանգնած էի այստեղ՝ ինձ աչքերն
Նրկու լուսնիակի նրման երեցան:
Հազար քիթ ունէր, ցըցուած եղջիւրներն
Բարձրանում էին, ինչպէս ալէկոծ
Ծովը: Նա անշուշտ մի սատանայ էր:—
Ուրեմն հաւատա, իմ բաղդաւոր հայր,
Թո՛ւստուածներն, որոց փառքն է կատարել
Մարդերի կողմից անհրնար զործեր՝
Վեզ ականապէս փըրկեցին:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Այո՛,

Խեղքս այժմ յետ դարձաւ: Նա այսուհետև
Պիտի կրթեմ խաչս, մինչև նա ասէ,
«Հերի՛ք է, հերի՛ք, մեռի՛ր»:—Այն էակն,
Որի մասին դու խօսում ես՝ ես մարդ
Էի համարում: Նա միշտ մըրմռում էր
«Չար ոգի՛ն»: Նա ինքն ինձ այնտեղ հանեց:

ԻՅԳԳԱՐ

Համբերութեամբ տար վիճակդ:—Բայց ո՞վ է
Գալիս:

(ԼԻՐ ներս է մտնում փայտե խնայով ծաղիկներով զարդարուած):

Զըցընդուած հոգին չէ կարող

Այսպիսի ձևով տէրին զարդարել:

ԼԻՐ

Ո՛չ, զրամ կըտրելու համար չեն կարող

Ինձ ոչինչ անել, ես եմ թագաւորն:

ԻՅԳԳԱՐ (Առանցիկ):

Ո՛վ սրտաձմիկ տեսարան:

ԼԻՐ

Այս մասում բնութիւնն արուեստից բարձր է:—Ահա
զրաւի փող:—Այս յիմարը աղեղը բռնել է, ինչպէս մի խըր-
տուհիլակ: Նրկաթէ մի կանգուն ծռեցէք ինձ համար:—Տես
տես մուկը: Լճու, լճու, այս մի կտոր տապակած պանիրը
նորա բանը կըուսցնէ:—Ահա իմ երկաթէ բաղպանս, նետում
եմ այն մի հսկայի¹⁾: Սակրերը բերէք:—Ա՛յ, լճու թռար, իմ
թռչուն:—Նպատակին, ուղիղ կէտին:—(Երգարէն) Նշանա-
բանն ի՞նչ է:

ԻՅԳԳԱՐ

Անուշ Մայրան:

ԼԻՐ

Անցիր:

ԳԼՈՍՏԻՐ

Այս ձայնն ինձ ծանօթ է:

ԼԻՐ

Ահ, Գոնէրիլ՝—սպիտակ մօրուքով: Ներանք ինձ շոյ-
ում էին իբրեւ մի շան և ասում էին, թէ մօրուքիս մէջ ըս-
պիտակ մազեր ունիմ, յառաջ քան թէ սև մազեր այնտեղ
լինէին: Այո, Ոչ պատասխանել բոլոր խօսքերիս: Այո և Ոչ

1) Բազման կամ ձեռնոց նետելով մենամարտի էին հրաւիրում:

միւլենոյն ժամանակ՝ մի սրբութիւն չէ:—Մի օր, երբ անձրեւն
ինձ թաթաւեց, հողմն ինձ դողացրեց, երբ որոտումն իմ հը-
րամանովս չղաղարեց՝ այն ժամանակ գտայ, այն ժամանակ
հասկացայ, թէ ի՛նչ էին ներանք: Հեռու, հեռու. ներանք
խօսքի տէր մարդեր չեն: Ներանք ինձ ասում էին, թէ՛ հա աշ-
խարհում ամեն ինչ հմ. սուտ է այս, ես ջերմախտին էլ չեմ
դիմանում:

ԳՂՈՍՏԻՐ

Այս ձայնն ինձ ինչպէ՛ս ծանօթ է գալիս:
Թագաւորը չէ՞:

ԼԻՐ

Այո՛ թագաւոր,

Ամեն մի մազըս: Մէկ որ ծուռ նայիմ՝
Տես, հըպատակներս ի՛նչպէս կը դողան:
Այն մէկին բաշխում եմ ես կեանքն: Ի՛նչ էր
Նորա յանցանքը:—Անառակութիւն:
Գու մեռնելու չես. անառակութեան
Համար մեռնե՞լ—ոչ: Յախսարեկն անում
Ի նոյնն և փոքրիկ ոսկեգոյն ճանձը
Շընանում է արդ իմ աչքիս առջև:
Ածի՛ր, շընութիւն: Գլոստերին նորա
Ազօրէն զաւակն աւել է սիրում,
Քան օրինաւոր անկողնում սերած
Գըստրերս: Միշտ ածի՛ր, անառակութիւն,
Ինձ զինուոր կն պէտք:—Տեսէք զարդարուած
Այս աիկինն. ներա դէմքից թվում է, թէ
Ձիւն կայ կըրծքին մէջ: Նէ ցոյց է տալիս,
Թէ անմեղութիւնն է նէ, և զըլուին
Գարձնում է, լսելով տըռփութեան անունն:
Բայց ոչ ախտում փակուած առոյգ ձին,
Ոչ աքիսն այնպէս մոլեալ ցանկութեամբ
Ձեն նետվում վերայ: Սերանք մէջքից վար
Յուշկապարիկ կն, թէև անկից վեր
Սին. ներանք մինչև մէջքն՝ աստուածներինն

Են միայն, բոլոր վարը՝ գեներին:
Այնտեղ է դըժոխք, այնտեղ է խաւարն,
Այնտեղ ծրծումբի անդունդը, հըրդեհ,
Եռացում ու փուք ու փուտ: Թի՛ւ, Թի՛ւ, Թի՛ւ,
Փի՛ւհ փի՛ւհ. մէկ ունկի մուշկ տուր, բարի դեղավաճառ,
Էրեւակայութիւնս մաքրեմ: Ահա փողը:

ԳԱՆՈՍՏԻՅՐ

Ո՛ւ, Թող համբուրեմ այդ ձեռքն:

ԼԻՐ

Նախ ինձ Թող

Սըրբեմ: մեռելի հոտ է բուրում՝ նա:

ԳԱՆՈՍՏԻՅՐ

Ո՛վ դու՝ կործանուած պատկեր. սոյն կերպով
Այս մեծ աշխարհն էլ ոչընչութեան մէջ
Պիտի կորցըի: (Լէրն) Ինձ ճանաչում ես:

ԼԻՐ

Աչքերդ միտքս լաւ գալիս են: Ինձ Թվում է, Թէ աչ-
քով ես անում ինձ. աշխատիր, որչափ ուզում ես, կոյր Սու-
պիտոն, ես չեմ ուզում սիրել: Այս մենամարտի հրաւերը
Վարդա. գրերը մանաւանդ լաւ գիտիր:

ԳԱՆՈՍՏԻՅՐ

Ի՞թէ նոցա տեղ մի մի արեգակ
Լինէին՝ ոչ մինն ես չէի տեսնի:

ԼՅԳԳԸՐ (Լուսնային):

Թէ ինձ պատմէին՝ չէի հաւատար.
Բայց իսկութիւն է սա: Պատում է սիրտս:

ԼԻՐ (Գլխաւոր):

Պարզա՛:

ԳԱՆՈՍՏԻՅՐ

Այս աչքերիս փոսերով:

ԼԻՐ

Օհօ, գործդ այստեղ հասաւ: Ոչ աչք զլիտումդ, ոչ քսակ զրպանումդ: Աչքերդ ծանր դրութեան մէջ են. քսակդ՝ թեթեւ: Սակայն դու տեսնում ես, թէ ի՞նչպէս են զնում աշխարհիս գործերը:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Ռգալով միայն տեսնում եմ:

ԼԻՐ

Խնչ յիմարացե՞լ ես դուն: Աշխարհի գործերին ինչպէս գնալը կարելի է տեսնել և առանց աչքերի: Ականջներովդ նայիր: Տես, ի՞նչպէս այդ դատաւորը ծաղրում է հասարակ գողին:—Լսիր—ականջիդ ասեմ.—փոխիր դոցա տեղերը և յետոյ բացուխուր¹⁾ խաղալով հանիր, որն է գողը, որն է դատաւորը: Տեսե՞լ ես, ինչպէս աւատառուին շունը հաջում է մուրացկանին վերայ:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Այո՛, տէր:

ԼԻՐ

Եւ թէ ի՞նչպէս խեղճուկը գազանից խոյս է տալիս:—Այնտեղ կարող էիր տեսնել նաեւ իշխանութեան մեծ պատկերը: Մարդ շանը հնազանդում է, երբ սա իւր պաշտօնն է գործ գնում:

Յետ քաշիւ, լակոտ, ձեռքրդ արիւնոտ.
Խնճու մըտրակում ես պոռնիկ աղջկին:
Քո մէջքը ծեծիր. դու ցանկութիւնից
Այրվում ես՝ նէրան հետ նոյնը գործել,
Որի պատճառով ծեծում ես նէրան:
Տես, խաբեբային վաշխառուն կախեց:
Յընցոտիների մէջից տեսնվում է
Փղբրիկ յանցանքը. բայց մուշտակն ամեն

1) Handy dandy—երեխաների խաղ, որի մէջ երեխաները մի առարկայ ձեռքից՝ ձեռք տալիս առնում են գաղտուկ, և մէկը նոցանից պէտք է գտնէ, թէ որի մօտն է առարկան:

Բան պարտակում է: Ոսկու մէջ պահիր
Մեղքն, Լ'արդարութեան հրգօր նիղակը
Նռանց փնասելու յետ կը նետուի. բայց
Երբ որ նա հագուած է ցընցոտու մէջ՝
Յարգի կըտորով թըղուկը նըրան
Կըխոցէ: Ոչ ոք յանցանք չէ գործում,
Ոչ ոք, ասում եմ, ոչ ոք: Ես նոցա
Պաշտպանում եմ: Այս դու միտքըդ պահիր,
Չօրութիւն ունիմ ես և կըփակեմ
Մաքստանողի բերանն: Ապակէ
Մէքիր առ և իբր սուր քաղաքագէտ
Չեացրու տեսնել այնպիսի բաներ,
Որ ամենեին չես տեսնում: Շնտ, շնտ,
Շնտ, շնտ կօշիկներս հանիր: Խիստ խիստ լաւ:

ԼՂԳԻՐ (Առանցք):

Խնչպէս խառնվում է ցընդաբանութիւնն
Ճըշմարտութեան հետ: Խեղք և ապշութիւն:

ԼԻՐ

Եթէ ուզում ես ողբալ իմ վիճակս՝
Առ աչքերս, ես քեզ լաւ եմ ճանաչում—
Ննունդ է Գլ'ոստէր: Պէտք է համբերես:
Մենք լալով եկանք: Պու զիտես, որ երբ
Բսկըսում ենք օգ շընչել՝ լալիս ենք
Եւ աղաղակում: Քարող քեզ խօսիմ,
Ուշադիր եղիւ ինձ:

ԳԼ'ՈՍՏԻՐ

Ո՛հ, ցաւի՛ օր:

ԼԻՐ

Հէնց որ ծընում ենք՝ ըսկըսում ենք լալ
Որ յիմարների այս բեմը մըտանք:—
Ե, խեղացի միտք: Մէկ երեւելի
Ուղմագիտութիւն կըլինէր, եթէ

Հեծելազօրի մի գունդ պայտէին

Թաղէքով: Ես այս ուզում եմ փորձել:

Եւ երբ յարձակեմ փեսաներիս վրայ՝

Եւ ջարդի՛ր, ջարդի՛ր, ջարդի՛ր ու ջարդի՛ր:

(ՄԷ ՍՊԱՅ Լ ԺԱՌԱՆԵՐ ԴԵՐ ԷՆ ԶԳԽՈՒՄ):

ՍՊԱՅ (Յոյս հաւել Լիբէն):

Ահաւասիկ նա. բըռնեցէք նըրան: (Լիբէն)

Տէր, ձեր սիրելի գուստրն . . .

ԼԻՐ

Ազատելու

Ոչ ոք չէ՞ գալիս: Ի՞նչ կալանաւոր:

Ուղիղ որ բանդի թըշուառ խենթն եմ ես:

Լաւ վարուեցէք հետս. փրկանք ձեզ կըտամ:

Մի բըժիշկ բերէք ինձ. ես ուղեղումս

Վիրաւորուած եմ:

ՍՊԱՅ

Գուք այս ամենը

Կունենաք:

ԼԻՐ

Ոչ մի օգնութիւն չըկայ.

Այսպէս միայնակ: Ո՛հ, կարող է մարդ

Հալել աղի պէս, գործածել աչքերն

Իբր կրկու ցընցուղ¹⁾ և աշնան փոշին

Ընկձել:

ՍՊԱՅ

Բարի տէր:

ԼԻՐ

Ուզում եմ մեռնել

Վաջութեամբ իբրև փեսայ: Ո՛հ, ուրախ

Ուզում եմ լինել: Օ՛հ, եկէք, եկէք:

1) Դաշնակում է չափազանց շատ լաց լինել:

Թագաւոր եմ ես: Պարոններ, դուք այս
Գիտէք:

ՍՊԵՅ

Թագաւոր էք դուք և մենք ձեզ
Հրնազանդում ենք:

ԼԼԻ

Ուրեմն կեանք դեռ կայ
Նորա մէջ: Իսկ թէ ուզում էք նրան
Բռնել՝ վազելով միայն կրքոնէք.
Հը՛, հը՛, հը՛: (Վո՛ւրս է գալիս: Զառանգելն լաւո՛ւմ էն
Երեւոյ):

ՍՊԵՅ

Թըշուառ մուրացկանին մէջ
Յաւալի է այս տեսիլն. իսկ բոլոր
Խօսքերից վեր է թագաւորին մէջ:
Վուռ ունիս մի դուստր էլ, որ բնութիւնից
Հանում է նդհանուր անէծքը, որով
Նրան կաշկանդեցին այն երկուքն:

ԼԳԳԵՐ (Սպայն):

Ողջոյն,

Ո՛վ ազնիւ պարոն:

ՍՊԵՅ

Աարձը կապեցէք,
Բարեկամ, ի՞նչ էք ուզում:

ԼԳԳԵՐ

Լըսե՛լ էք,
Որ շուտով կըռիւ կըբացուի:

ՍՊԵՅ

Անշո՛ւշտ.
Այդ լաւ ծանօթ է: Ով տկանջ ունի՛
Աարող է լըսել այս:

ԼՅԳԳԵՐ

Իսկ միւս բանակն—

Շնորհք արեց ասել— մօտ է մեզ:

ՍՊԼՅ

Մօտ է,

Նւ փութով գալիս: Պըլխաւոր կըռիւն

Բսպասելու է ժամից ժամ:

ԼՅԳԳԵՐ

Ձեզ, տէր,

Շնորհակալ եմ, իմ հարցնելիքս այս էր:

ՍՊԼՅ

Թէպէտ թագուհին այստեղ մասնաւոր

Պատճառներով դեռ սպասում է՝ բայց զօրքն

Պիմել է յառաջ:

ԼՅԳԳԵՐ

Շնորհակալ եմ, տէր:

(Սպանդարտ է գնում):

ԳԼՆՈՍՏԻՐ

Պըլթած աստուածներ, դուք առէք իմ կեանքս,

Որ էլ չար ոգին կըրկին չղբըդէ

Ինձ մեռնել յառաջ՝ քան ուղղում էք դուք:

ԼՅԳԳԵՐ

Լաւ աղօթք է այդ, հայրիկ:

ԳԼՆՈՍՏԻՐ

Իսկ ո՞վ էք

Պուք, իմ բարեկամ:

ԼՅԳԳԵՐ

Մի խեղճ մարդ, բաղդի

Խիստ հարուածներից նըլաճուած, որ իւր

Սըրած ու զգացած վըշտերից՝ դէպի

Պարկեցութիւնը դարձել է զգայուն:

Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն. ձեզ մի տուն տանիմ:

ԼԳԳԱՐ

Չէ, առաջ մէմ քո առկըներդ թող ջարդեմ: Հըրամմէ
առաջ: Թէրմաշ թըրէդ ես չեմ վախէնայ: (Աւելում էն. ԼԳԳԱՐ
Ուլալըին զարնում յգոմ է գէպին):

ՈՍՈՒՆԼԳ

Ինձ ըսպանեցիր դու, թըշուառական:
Առ քըսակս. թէ բաղդ ուղղում ես զըտնել՝
Թաղիր իմ դիակս և տուր այն նամակն,
Որ դուն կըզըտնես վերաս՝ ԼԳԳԱՐԻՆ,
Գ՛Լ՝ ոտտէրի կոմսին: Նըրան Անդղից
Բանակում փընտոիր: Ա՛հ դեռ կանոնի մահ:
(Մէրնում է):

ԼԳԳԱՐ

Լաւ եմ ճանաչում քեզ, ըստըրկամիտ
Աստահակ, այնքան հըլու տիրուհուդ
Յաճ ալատներին, որչափ չարութիւնն
Ինքնին կամենայ:

Գ՛Լ՝ ՈՍՈՒՆԳ

Ի՞նչ է, նա մեռա՞ւ:

ԼԳԳԱՐ

Նըստեցէք, հայրիկ, հանգչեցէք: Նայիմ
Նորա գըրպաններն: Նամակն, որ ասում
Էր՝ ինձ օգտակար կարող է լինել:
Նա մեռաւ: Միայն ցաւում եմ, որ ևս
Նզայ իւր դահիճն:— Սիրելի կընիք,
Ների՛ր ինձ, և դուք, կարգ- ու կանոններ,
Մի անարգէք ինձ: Մենք մեր թըշնամու
Գիտաւորութիւնն դիտնալու համար
Արող ենք նորա սիրտը բաց անել:
Նամակն՝ ի հարկէ աւելի դիւրաւ: (Ապրտում է նամակը):
Յիշեցէք մեր երկուստեք ուխտը: Գուք լաւ առիթ-
ներ ունիք նրան մէջ տեղից վերցնելու: Աթէ կամքը ձեզ

«է պահասում՝ ժամանակն և տեղը ձեզ շատ նպաստաւոր են:—
«Եթէ նա յաղթող վերադառնայ՝ ոչինչ կատարած չենք լինի.
«այն ժամանակ ես նորա կալանաւորն եմ, նորա անկողինն իմ
«բանդս է: Ազատեցէք ինձ սորա ատելի ջերմութիւնից, և ձեր
«աշխատանքին փոխարէն՝ ստացէք նորա տեղը:

«Ձեր—ուր էր թէ ասէի կին—անձնանուէր գերիւն
Գոնէրիլ՝»:

Ո՛վ դու անշէջ հուր կանացի կամբին:
Մի դաւ իւր աղնիւ մարդի կեանքին դէմ:
Եւ նորան եղբայրս յաջորդ:—Աւազում
Այստեղ կը հորեմ ես քեզ, պրզծութեան
Ո՛վ դու սրբապիղծ սուրհանդակ:—Արգայ
Ժամանակն, երբ այս դարչնի նամակն
Մահուան ենթարկուած կոմսին աչքերը
Ար բանայ: Անշուշտ նա պակաս ուրախ
Չի լինի, երբ քո մահդ յայտնեմ նորան:

(ԷԴԳՍՐ ԴՈՐԱ Է ԵԼՆՈՒՄ, ԴԵՆԻՆ ԿԱԼԵՆԴ):

ԳԻՆՈՍԵԼԻ

Արքայն—Խեղադար. իմ խեղքս որքան
Ճշգրտն է ուրեմն, որ դիմադրում է
Գեռ, և ըզդում եմ ես ցաւերս: Աւա էր
Խեղադարէի: Գոնէ զգայութիւնս
Վաշտերիցս անջատ կլինէր: Խաբուսիկ
Երև՝ կայութեամբ ցաւըս կրկորցնէր
Խեղազգայութիւնն:

(ԷԴԳՍՐ յետ է ԴԱՆՆՈՒՄ):

ԼԳԳԼԼ

Տըւէք ինձ ձեր ձեռքն:

(ԷԼՆՈՒՄ ԵՄԵՆԻ ԵՄԵՆԻ ԵՄԵՆԻ):

Թըմբկի ձայն կարծեմ լըսվում է հեռուից.

Գնանք, ձեզ կըսանքնեմ մի բարեկամի: (ԳՆԱՆՈՒՄ ԵՄ):

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Պաղղեական բանակում մի վրան:

Աիր քնած է անկողնում: Բժիշկ, ԱՍՊԵՏ և ՈՒՐԻՅՆԵՐՆ նորա շուրջը
կանգնած են: ԿՈՐԳԵԼԻԱ և ԿԷՆՏ ներս են մտնում:
Տեսարանի ետևն հանդարտ նուագ:

ԿՈՐԳԵԼԻԱ

Ո՛վ իմ բարի Կէտ, ի՞նչպէս ես երբէք
Պիտ՝ կարողանամ հատուցում անել
Վո բարութեանդ: Ա՛խ, շատ կարճ է իմ կեանքս,
Եւ որեւէ չափ փոքր է այս կէտում:

ԿԷՆՏ

Այսպէս ճանաչուած լինելն մեծ վարձք է
Արդէն, տիրուհի, բոլոր իմ ասածն
Օրուտ ճշմարտութիւն է, ոչինչ աւել
Վամ պակաս. ոչինչ:

ԿՈՐԳԵԼԻԱ

Լաւագոյն հանդերձ
Առ, այդ հագուստը յիշեցնում է այն
Օանըր ժամանակն: Ո՛, ձրգիր խընդրեմ:

ԿԷՆՏ

Բարի՛ թաղուհի, դեռ ոչ Այժմէն իսկ
Յայտնուելն վընաս է իմ դիտումիս:
Խընդրում եմ իբրեւ վարձատրութիւն, որ
Ինձ չըճանաչէք, մինչեւ ժամանակն
Եւ ես՝ այն յարմար գըտնենք:

ԿՈՐԳԵԼԻԱ

Թող այդպէս
Լինի, բարի լ'որդ: (Բժշկին) Ի՞նչպէս է արքայն:
ԲԺԻՇԿ
Նա դեռ քընում է, աղնիւ տիկին:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ

Ո՛վ

Գլթած աստուածներ, բուժեցէք նորա
Խըռոված հոգու կոտորուածքն: Ո՛հ, դուք
Վերակազմեցէք իւր ըզգայութեան
Խանգարուած լարերն, այս տղայացած հօր:

ԲԺԻՇԿ

Արդեօք կամենում է ձեր մեծութիւնն,
Որ թագաւորին զարթեցնէք: Երկար
Նա քննեց:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ

Արեք, ինչ որ ձեր հանճարն
Եւ կամքն հրամայում են ձեզ.— հաղուած է,
Նա:

ԵՍՊԵՏ

Եյո, տիկին: Երբ նա խոր քնած
Եր՝ նոր ըզգեստների հազցըրինք նըրան:

ԲԺԻՇԿ

Սացէք, թագուհի, երբ զարթեցընենք
Նրան. եւ տարակոյս չունիմ, թէ խաղաղ
Սըլինի:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ

Շատ լաւ: (Նոստադան):

ԲԺԻՇԿ

Խընդրեմ մօտ եկէք: (Գոչմէ):
Նուագարանը բարձր ածել:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ

Ո՛վ անդին

Հայր իմ:— Սազդուրում, տուր շըթունքներիս
Բըժըշկելու ոյժ, և թող այս համբոյրս
Փարատէ սաստիկ վիշտն, որ իմ քոյրերս
Պատճառեցին քո ծերութեանդ:

ԿԼՆՏ

Բարի

Իսանդին թագուհի:

ԿՈՐԴԵԼԻՆ

Եւ եթէ հայր էլ

Չլինէիր ներանց՝ այս ճերմակ մազերդ
Պէտք է շարժէին ներանց գըթութիւնն:
Սա մի գըլճիս է անսաստ մըրրիկին
Ենթարկուելու, խոր ու սարսափելի
Որոտումին դէմ կըռուելու, արագ,
Խաչուող կայծակի փոյթ և սոսկալի
Հարուածներին տակ հըսկելու—այսպէս
Բարակ ծածկոյթով:—Թըշնամուս շունը,
Թէև ինձ խածած էլ լինի—կրակիս
Եռջև կըգըտնէր մի տեղ այն գիշերն.
Իսկ դուն, խեղճ իմ հայր, ըստիպուած էիր
Օթել խողերի լաւազակների
Հետ, փրտած յարդի մի կտորի վերայ.
Ո՛, աւա՛ղ, աւա՛ղ: Հրաշք է, որ քո խելքդ
Ու կեանքդ չը հանդան մէկտեղ:—Օտարթում է.
Խօսեցէք հետը:

ԻԺԻՇԿ

Եւ ելի լաւ է

Տիկին, դուք խօսիք:

ԿՈՐԴԵԼԻՆ

Իհնչպէս էք ըզգում

Ձեզ, հայր թագաւոր: Ձեր մեծութիւնը
Իհնչպէս է:

ԼԻՐ

Պուք ինձ ցաւ էք պատճառում,

Պերեզմանից դուրս հանելով: (Պարբէկային) Պու մի
Երջանիկ հոգի ես. իսկ ես՝ կապուած

Հրեղէն անիւի՝ որից արտ'սուքներս
Նստում են ինչպէս հալած արձիճ:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ:

Տէր,

Ճանաչում էք ինձ:

ԼԻՐ

Մի ոգի ես դու,

Գիտեմ երբ մեռար:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ (Բժշկի):

Հեռո՛ւ, դեռ հեռո՛ւ:

ԲԺԻՇԿ

Գեռ նոր է զարթել. թողէ՛ք մի վայրկեան
Հանգիստ:

ԼԻՐ

Նս ո՛րտեղ էի, ո՛րտեղ եմ:

Յերեկի լոյս: Նս սաստիկ խաբուած եմ:

Արեկցութիւնից ես կըմեռնէի,

Եթէ ուրիշն տեսնէի այսպէս—

Ձեմ գիտիր, թէ ի՛նչ եմ ասում:—Նրդուել

Ձեմ կարող, թէ իմ ձեռքերս են սոքա:

Տեսնե՛նք.—ըզգում եմ այս ասղի խոցելն:

Մէկ գիտնայի՛ր, թէ ի՛նչ վիճակում եմ:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ:

Ո՛հ, ինձ նայեցէ՛ք, հայր, տարածեցէ՛ք

Ձեռքերդ իմ վերաս օրհնութեամբ:

(Լիք Զոհէ է լռութեամբ Աստուծոյն առջև):

Ոչ տէր,

Օ՛րհնէ մի չողիք դուք:

ԼԻՐ

Ո՛հ, մի ծաղրեր ինձ:

Թոյլ տըղայացած մի ծերուկ եմ ես,

Ութսուն տարեկան, ոչ մի ժամ աւել
Ոչ էլ պակաս, և, ուղիղն ասելով,
Վախենում եմ—խելքս ամբողջ վերաս չէ:
Արթում եմ, պէտք էր ևս ճանաչէի,
Ձեզ և այս մարդին (Սէֆին ցոյց տալով). բայց կասկա-
ծում եմ,

Վասնզի այս տեղն ևս չեմ ճանաչում:
Բոլոր ուշքովս էլ չեմ կարող յիշել
Այս հանդերձն և այն՝ թէ վերջն գիշերս
Ո՛րտեղ անցուցի: Ո՛, մի ծիծաղեք
Վերաս—ինչպէս ճիշտ է, թէ մարդ եմ ես՝
Նոյնպէս կարծում եմ, թէ այս տիկինն իմ
Պոռնարն է, Սորդեկեմ:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ.

Այո, ես եմ, ես,

ԼԻՐ

Արտասուքներդ թօց են: Այո, ճիշտ:
Խնդրում եմ, մի լար, և թէ թոյն ունիս
Ինձ համար՝ ես այն ուղում եմ խմել:
Պիտեմ, չես սիրում դուն ինձ, վասնզի,
Թէ չեմ սքիսովում, քո քոյրերդ ինձ շատ
Վիրաւորեցին: Պէթ առիթ ունիս
Պու, ներանք չունին:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ.

Ոչ մի առիթ, ո՛չ:

ԼԻՐ

Պաղղիայում եմ ես:

ԿԵՆՏ

Ձեր սեփական

Թաղաւորութեան մէջ:

ԼԻՐ

Մի խաբէք ինձ:

ԻՃԻՇԼԻ (Սրբաշին):

Թագուհի, վրաստահ եղէք. սուր զայրոյթն,
Ինչպէս տեսնում էք՝ բուժուած է. բայց դեռ
Վարտանգաւոր է յիշեցնել նորան
Սորցրած ժամանակն: Ձեզ հետ ներս տարէք
Նըրան, և մինչև լաւ չըկազդուրի՝
Նրան մի վրդովէք:

ԿՈՐԳԵԼԻՆ (Լեւոն):

Հաճում է ինձ հետ

Պալ ձեր մեծութիւնն:

ԼԻՐ

Պէտք է համբերող

Լինիս թուրութեանս: Մոռացիր, ներիր

Ինձ, ես զառամեալ ծեր եմ:

(Պահ—մէ Լեւոն, Սրբաշին, Բեկին և Զաւանդը):

ԸՍՊԵՏ

Ուղեղ է

Սորնվալի դքսի պսակէս ըսպանուիլն:

ԿԼԵՏ

Բոլորովին ձիշտ, պարոն:

ԸՍՊԵՏ

Իւր զօրքին

Ո՞վ է առաջնորդ:

ԿԼԵՏ

Ինչպէս ասում են,

Նպօրէն որդին Պալստէրի:

ԸՍՊԵՏ

Էդգար,

Նորա արտաքսուած որդին, ասում են,

Պերմանիա է Կէնտի կոմսին հետ:

ԿԼԵՏ

Լըրերն այլեայլ են:—Ժամանակ է

Շուշ նայել: Արագ մօտենում է զօրքն
Թագաւորական:

ԱՍՊԵՏ

Վաճիռն, երեւի,
Շատ արիւնհազեղ պիտի լինի: Տէր,
Մընաք բարով: (Գնում է):

ԿԼՅՆՏ

Իմ հոգս ու զիտմունքս էլ
Շուտով կը հասնեն իրանց վախճանին—
Լաւ կամ վատ— կըսուի ելքին նայելով: (Գնում է):

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԱՐԱՐՈՒԱԾ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆ

Բրիտանական զօրքի բանակն Դուվրի մօտ:

Էթիօփի, Հոնգան, Սօմալի և Զոնդոններ, թմբուկներով և դրօշակներով ներս են մտնում:

ԼԴԻՄՈՒՆԴ (Մի աղայէ):

Իմացէք, թէ զուքսն հաստատ է վըճուին
Եւ թէ նրան յետոյ ոչինչ չըստիպեց
Փոխելու դիտումն: Նա փոփոխամիտ
Եւ տարակուսող է: Իւր վերջնական
Վաճիռն մեզ բերէք: (Ապան գնում է):

ՀՈՒՆԳԻՆ

Երեւի քոյրիս

Սուրհանդակին հետ մի զըժբաղդու-թիւն
Պատահեց:

ԼԴԻՄՈՒՆԴ

Նս էլ նոյնն եմ կասկածում:

Տիկին:

ՀՈՒՆԳՒՆ

Այժմ, ազնիւ լ'որդ, ձեզ յայտնի է՝
Ուրչափ ես բարիք ցանկանում եմ ձեզ:
Ասէք ինձ—սակայն առանց սըտութեան,
Չուտ ճըշմարտութիւնն—չէք սիրում քոյրիս:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Յարգանքի սիրով:

ՀՈՒՆԳՒՆ

Բայց, եղբօրս յատուկ
Պուք ցանկապատի չէք զըտել շաւիղն:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Պուք սըխալվում էք այս մասում:

ՀՈՒՆԳՒՆ

Ես այս

Պասկածանքն ունիմ, թէ ամենամօտ
Յարարերութեամբ դուք արդէն նէրան
Լք վերարերում:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Պըկայ իմ պատիւս,
Տիկին, ոչ երբէք:

ՀՈՒՆԳՒՆ

Նէ ինձ ատելի
Ե: Սիրելի լ'որդ, հեան ընտանեբար
Մի վարուիք:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Հանգիստ եղէք:—Ահա նէ
Եւ դուքսը, նէրա ամուսինն:

(ԱՐԲԱՆԻ, ԳՈՆԵՐԻՒ՝ Լ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԸԺԶՈՒՄԵՐՈՒ Լ
ԴՐՈՒՄԵՐՈՒ ՆԵՐԱ ԵՆ ԴԻՆԱՐԻ):

ԳՈՒՆԻՄԻՆ՝ (Առանցին):

Լաւ է

Մինչև իսկ կըռիւն կորցընեմ, քան թէ
Այս քոյրն անջատէ նրբան ինձանից:

ԱՆ՝ԲԱՆԻ (Հաւգանին):

Ուրախ եմ, սիրուն քոյր, ձեզ տեսնելու: (Երգողին)

Տէր, ես լըսեցի, թէ թագաւորն իւր

Պըստրին մօտ հասաւ, հետը միասին

Ուրիշներն էլ, որ տըրտընջում են մեր

Խիստ վարչութիւնից: Ձեմ կարող ես քաջ

Պըտնըւիլ՝ եթէ ազնիւ չըլինիմ:

Այս դէպքում եթէ մենք զէնք ենք վերցնում

Պատճառն այս է, որ արշաւում է մեր

Երկիրն Պաղղիա, և ոչ այս, որ նա

Արքային պաշտպան է և շատերին,

Որոնք, վախում եմ, բաւական արդար

Պատճառներ ունին ապրստամբելու

Մեր դէմ:

Ե՛ՊԱՌԻՆԻ

Շատ ազնիւ խօսում էք, միլ'որդ:

ՀՈՒԳԱՆ

Բայց ինչո՞ւ են այս խօսքերն:

ԳՈՆԵԼԻԻ՛

Միանանք

Պիմադրուելու թըշնամուն: Տնային

Մասնաւոր վէճերն դործ այստեղ չունին:

ԱՆ՝ԲԱՆԻ

Ուրեմըն խորհուրդ կազմենք փորձառու

Քօրականներին հետ:

Ե՛ՊԱՌԻՆԻ

Ձեր վըրանում

Ես ձեզ կըզըտեմ շուտով:

ՀՈՒԳԱՆ

Քոյր, դուք էլ

Մեզ հետ չէք զալիս:

ԳՈՐԱՅՐԻՎ՝

ՈՋ

ՀՈՒՅԳԱՆ

Ձեր գալը շատ

Յարմար կըլինի: Գլխանք, խընդրում եմ:

ԳՈՐԱՅՐԻՎ՝ (Առանցին):

Ո՛ր, այս առեղծուածն հասկանում եմ: (Բարձր) Գլխանք:

(Երբ նորա պարսապում էն դուրս էլինէլ՝

ԵԴԳԱՐ ներս է հրնում, հագուստը փոխած):

ԼՅԴԳԱՐ (Ալբանցին):

Եթէ դուք արժան էք դատում խօսել

Ինձ պէս խեղճին հետ՝ մի խօսք լրսեցէք:

ԱԼ՝ՐԱՆԻ (Հետապնդելին):

Ինձ ձեզ կըհասնեմ: (Երգարին) Խօսեցէք:

(ԷԴՄՈՒՆԴ, ՅՈՒՅԱՆ, ԳՈՆԵՐԻՎ՝ և ՇՔԱՆՈՒՍԲԸ փնտռում էն):

ԼՅԴԳԱՐ

Յառաջ

Քան կոխ ըսկըսէք՝ կարդացէք այս թուղթն:

(Տալիս է մի նամակ):

Թէ յաղթէք՝ թըմբկի ձայնով կանչեցէք

Նըրան՝ որ տըւեց ձեզ այս: Ես որչափ

Գձուձ էլ երեւիմ, բայց ներկայացնել

Կարող եմ ասպետ մ՝, որ այստեղ զըրուածն

Ապացուցանէ: Իսկ եթէ յաղթուիք՝

Առանց նորան էլ աշխարհի դործերդ

Ավերջանան, նոյնպէս և բոլոր դաւերն: (Գլխաւել)

Ձեզ յաջողութիւն:

ԱԼ՝ՐԱՆԻ

Այո, մինչև կարդամ

Նամակն:

ԼՅԴԳԱՐ

Այդ խըստիւ արգելուած է ինձ:

Երբ գայ ժամանակն՝ թող մոռնետիկն ինձ
Պոչէ, և կըրկին կերեւիմ: (Պոչէ):

ԱՆՎԱՆԻ

Ուրեմն

Երթաս բարով: Ես կըկարդամ նամակն:
(ԷՄՈՒՆՊ յէս է դասն):

ԼԳՄՈՒՆԳ

Մօտ է թըշնամին: Յարդարեցէք ձեր
Ջօրքն: Ահա նոցա զօրութեան ցանկն, որ
Մեծ խուզարկութեամբ է կազմած: Բայց ձեր
Ներկայութիւնը փութացնում են շատ:

ԱՆՎԱՆԻ

Պէտք է ըստ տեղւոյն և պարագային
Շարժիլ: (Պոչէ):

ԼԳՄՈՒՆԳ

Սէրի և հաւատարմութեան

Երբում արւի ևս երկու քոյրին էլ:
Միմեանց թըշնամի են նէրանք, ինչպէս
Թունաւորուածն և իժը: Ես որին
Առնում երկուքի՞ն, մէկի՞ն, ոչ մէկի՞ն:
Ոչ մէկիցն օգուտ ևս չեմ ունենայ,
Եթէ ողջ մընան երկուքն էլ: Եթէ
Այրիին առնեմ՝ Պոչէրի՛ գաղան
Արդառնայ, բայց և սէրա հետ մի գործ
Յառաջ չի գընայ, մինչդեռ կենդանի
Է իւր ամուսինն: Ոչինչ դեռ կըռուի
Ատեն նորանով կօգտուիմ, իսկ յետոյ՝
Եթէ շատ ուզում է նէ աղատուիլ
Նրանից՝ թող հընար գրտնէ շուտով նրան
Մէջից բառնալու: Իսկ թէ խորհում է
Նա ինչպիսի Լիւրին և Աորդեղային—
Թող կըռուից յետոյ նոքա մէկ մեր ձեռքն

Բնկենն՝—էլ երբէք ներում չեն տեսներ:
Իմ այժմեան զիրքըս պահանջում է՝ ինձ
Պաշտպանել և ոչ իրաւունք փրնառել: (Գնում է):

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Դաշտ երկու բանականերին մէջ:

Բեմի ետե կռուի աղաղակ: Լիր, ԿՈՐԿԵԼԻԱ և ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ թմբուկ-
ներով և դրօշակներով անցնում են տեսարանի մէջով: Հետոյ
գալիս են ԷԳԳԱՐ և ԳԼՈՍՏԻՐ:

Լ՝ԴԳԱՐ

Եյստեղ հանդէցէք, հայր, ծառի ստուերում
Եւ աղօթեցէք, որ արդարութիւնն
Յաղթանակէ: Թէ երբէք ևս զառնամ
Ձեզ մօտ՝ աւետիս կրբերեմ իմ հետ: (Գնում է):

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Եստուած օրհնէ ձեզ:
(Սուրբ աղաղակ, յետոյ նահանջ):
ԷԳԳԱՐ յետ է գալիս:

Լ՝ԴԳԱՐ

Փախչի՛նք, ծերունի,
Ձեռքըդ տուր փախչի՛նք: Լիր յաղթընցաւ
Եւ իւր զըստին հետ միասին գերի
Բնկաւ: Ձեռքըդ տուր: Գընանք:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՐ

Շատ հեռուն

Պէտք չէ, բարեկամ: Եյստեղ էլ փրտիլ
Ասրիկ է:

Լ՝ԴԳԱՐ

Ի՜նչ, նորի՞ց սեւ մըտքեր:

Պէտք է համբերել, ինչ՝ աշխարհ գալուն
Նոյնպէս և գնալուն: Պէտք է հասուննալ
Միայն: Գնանք:

ԳԼ՝ՈՍՏԻՄ

Եյո, իրաւունք ունիս: (Գնո՞ճ էն):

ԵՐՐՈՐԴ ՏԵՍԱՐԱՆ

Ներս են մտնում ԷՓՄՈՒՆԴԻ Թմբուկներով և դրօշակներով, ինչ-
պէս յաղթական, ԼիՐ և ԿՈՐԴԵԼԻԱ իբրև գերի, ՍՊԱՆՏԻ, ՋԻՆՈՒՐՆԵՐ
և այլն:

ԼԳ՝ՍՈՒՆԴ (Սպանելն):

Հեռացրէք դոցա և լաւ հըսկեցէք,
Մինչև յայտնըի բարձրագոյն կամքը
Գտաւորներին:

ԿՈՐԴԵԼԻԱ

Մենք առաջինը

Ձեք նոցանից՝ որ լաւագոյն զիտմամբ
Չարագոյն բաղդի հանդիպեցան: Վե՛ղ
Խըղճում եմ միայն, ճընշուած թագաւոր:
Մենակ՝ կարող եմ ես խարխուլ բաղդի
Մանակին տանել:— Պիտի չը տեսնե՞նք
Մենք այն զըստրիլին, այն քոյրերին:

ԼԻՐ

Ո՛չ

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: Գընանք բանդն. այնտեղ կերգենք
Մենք, ինչպէս երկու թըռչուն վանդակում:
Գու իմ օրհնութիւնս կըխընդրես, և ես
Մունկ չողած՝ քեզից ներում կըխընդրեմ:
Եյսպէս մենք կապրինք, կերգենք, կաղթենք,
Եւանդութիւններ կըպատմենք, ոսկի
Թիթեռնիկներին վերայ կըխընդանք,

Խեղճ թըշուառների զըոյցներն կը լըսենք
Մենք պալատական լըրերի վերայ.
Նոցա խօսակից կը լինենք և մենք,
Թէ ո՛վ է ընկնում, ո՛վ բարձրանում, ո՛վ
Շընորհք է զըտնում, ո՛վ նրանից զըրկվում,
Գործերի գաղտնին կը մեկնենք, որպէս
Թէ մենք սըրտազէտ լինէինք: Այսպէս
Բանդի պատերին մէջ մենք կը տեսնենք
Պալատի խաղերն ու խըմբերն, որոնք
Լուսնի Հետ ածում են ու պակասում:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Տարէք դրանց:

ԼԽԲ

Սիրուն զաւակս, այս տեսակ
Չոհէին վրայ ինքնին աստուածները խունկ
Աը ծըխեն: Ես քեզ զըտայ. եթէ մէկն
Ուզէ մեզ բաժնի՝ կը կընքից կըրակ
Պէտք՝ առնէ և մեզ վախեցնէ նրանով,
Եբր աղուէսներին: Աչքերըդ սըրբիր.
Ժանտը մանաւանդ կուտէ նոցա միսն
Ու կաշին, քան մեզ նոքա կըստիպեն
Արտասուել: Այո՛, նոքա մանաւանդ
Քաղցից կը մեռնեն: Գընանք:
(Լէր և Արդեւիս պահապաններով գնում են):

ԼԳՄՈՒՆԳ (Մէ «պայէ»):

Այստեղ եկ,
Գընդապետ, լըսիր. առ այս տոմսակը, (պալէսէ Ժ Բո-դէ)
Բանդ զընա Հետերն, քեզ մի աստիճան
Ես բարձրացըրի արդէն, և եթէ
Ատարես այստեղ պատուիրումաճն՝ ուզիդ
Աը Հարթես դէպի բարձրագոյն պատին:
Նըկատիր քեզ, որ մարդն այն է լինում,
Ինչ որ ժամանակն է, և փափուկ սիրտն

Արժան չէ սըրի: Առարկութիւն թոյլ
Չէ տալիս այս բարձր յանձնարարութիւնն.
Պամ նրան կատարիր, կամ մի ուրիշ տեղ
Բաղդ փընտռիր:

ԳՆԳԵՊԵՏ

Լաւ, ես կը կատարեմ այն:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Փոյթ ուրեմն. և քեզ բաղդաւոր կարծիր՝
Երբ այն կատարեա: Լքսիր, ասում եմ
«Իսկոյն», և այնպէս արա, ինչպէս որ
Այստեղ զըրուած է:

ԳՆԳԵՊԵՏ

Չեմ կարող ես կառք

Քաշել, կամ ուտել չոր վարսակ. ինչ որ
Հընար է մարդին՝ ես կանեմ: (Գնո՞՞մ է):

(Փողէր. ԱՄՐԱՆԻ, ԳՈՆԵՐԻՒ՝, ՀՈՒԳԱՆ, ՍՊԱՆԵՐ
Լ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ներս էն ճարձ):

ԱԼ՝ԵՆԵՒ

Մի՛ւրդ,

Այսօր ցոյց տըւիք դուք ձեր արութիւնն,
Եւ բաղդն էլ օգնեց ձեզ: Դուք զերեցիք
Մեր յաղթանակի տխրեաններին:
Նոցա ձեզանից պահանջում ենք, որ
Վարուինք նոցա հետ, ինչպէս երկուստեք
Թիւղղրեն—նոցա արժանիքն և մեր
Ապահովութիւնն:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Լաւ համարեցի

Ես, տէր, այն թըշուառ, ծեր թագաւորին
Պալանքի մի տեղ յուղարկել արթուն
Պահպանութեան տակ: Նորա հասակը,
Մանաւանդ տիտղոսն զիւթիչ զօրութիւն

Ունին գրաւելու ռամկին սրբօրր
Եւ մեր նիզակներն մեր դէմ դարձնելու:
Հեան յուզարկեցի թագուհուն էլ, նոյն
Պատճառով: Նոքա պատրաստ կըլինին
Վաղը, կամ երբ ձեզ հաճոյ լինի՝ գալ
Ձեր դատաստանին առջև կանգնելու:
Քըրտինք ու արիւն այժմ հոսում են դեռ,
Ընկերն ընկերին կորցրեց, լաւաբոյն
Պատերազմներն էլ բորբոքած սրբօրով
Անիծում է նա՝ որ ենթարկուեցաւ
Նոցա հարուածին: Աորդելիայի
Եւ հօր դատաստանն աւելի յարմար
Տեղ են պահանջում:

ԱՆՐԱՆԻ

Ներեցէք ինձ, տէր,

Այս պատերազմում դուք ստորադրեալ
Էք ինձ և՛ ոչ եղբայր:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Հէնց այս պատին էլ

Ուզում ենք նորան մենք տալ: Արծեմ, դեռ
Այդպէս չըխօսած՝ լաւ էր հարցնելք
Մեր կամքն էլ: Նա մեր զօրքն հանեց կրօուի,
Մեր աստիճանի և անձի պատին
Նա էր կրում վերան, և՛ այս իշխանութիւնն
Աւրող էր նորան վըստահութիւն տալ՝
Ձեզ կոչել եղբայր:

ԳՈՒՆԱՅԻՒՆ՝ (ՀԵԳԱՆԻՆ):

Շատ մի տաքանաք.

Նրան իւր սեփական արժանիքն աւել
Բարձրացրեց, քան ձեր պաշտպանութիւններն:

ՀՈՒՆԳՐԱՆ

Ինձանով զգեցած իմ իրաւունքներս՝
Նա հաւասար է նախապատուին էլ:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Ամենամեծն այս կը լինէր, որ նա
Ձեզ հետ պըսակուէր:

ՀՈՒՆԳՎԱՆ

Յաճախ մարգարէ

Են ծաղրածուններն:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Դադար, դադար: Աչքն,

Որ ձեզ ցոյց տըւեց այս՝ փոքր ինչ շէլ է:

ՀՈՒՆԳՎԱՆ

Տիկին, տըկար եմ ես, ապա թէ ոչ
Ձեզ լըցուած սըրտով պատասխան կտայի: (ԼԵՐՏԱՆԵՐԷՆ):
Քօրապետ, առ իմ զօրքերս, գերիներս,
Երկիրներս, տիրիւ նոցա և իմ վրայ:
Տեղի եմ տալիս քեզ վըկայ լինի
Աշխարհ, քեզ ընտրում եմ ինձ ամուսին
Եւ տէր:

ԳՈ՛ՆԵՐԻՒ՛Ղ՝

Յոյս ունի՛ս նըրան ըստանալ:

ԱՂ՛ԻՄԱՆԻ (ԳՆԷՐԷՆԷՆ):

Արգիւք լինել՝ քո կամքից չէ կախուած:

ԼԵՐՏԱՆԵՐԷՆ

Ոչ էլ քո կամքից, լ՛որդ:

ԱՂ՛ԻՄԱՆԻ

Անտուն լակոտ:

ՀՈՒՆԳՎԱՆ (ԼԵՐՏԱՆԵՐԷՆ):

Թըմբուկ զարնել տուր և ապացուցիր
Իրաւունքդ:

ԱՂ՛ԻՄԱՆԻ

Աաց դեռ և լըսիր:— Լըմունդ,

Սալանաւորում եմ քեզ պետական
Վաւի համար, և քեզ հետ խատուտիկ
Եյս օձին (Յոյց ասլով Գոնէրիլին:—Հաւաքանին)

Իսկ ձեր դիտումը, սիրուն
Վոյր, խափանում եմ ես կընիս օգտին:
Նէ այս պարոնին հետ նըշանուել է
Օւծկապէս, և ես, ներաւ ամուսինն,
Երգելում եմ ձեր նշանախօսութիւնն.
Եթէ նըշանուել ուզում էք՝ առէք
Ինձ: Եյս տիկինը խօսուած է արդէն:

ԳՈՆԵՐԻԼ՝

Սատանկ է, ի՞նչ է այս:

ԱԼ՝ԲԵՆԻ (Էդմոնդին):

Դու զինուած ես.

Թող հընչէ թըմբուկն: Թէ մարդ դուրս չըգայ՝
Որ ապացուցէ քո ամօթալի
Բազմաթիւ դաւերդ՝ ահա իմ զըրաւս:

(Ձգում է նորան իւր յեւանդը):

Քո սըրտիդ վերայ կապացուցանեմ—
Յառաջ քան բերանս մի բան դնեմ—թէ դու
Եյն ամենն ես՝ ինչ որ քեզ կոչեցի:

ՀՈՆԵՐԵՆ

Ո՛հ, հիւանդ եմ ես, հիւանդ եմ:

ԳՈՆԵՐԻԼ՝ (Եւանդին):

Թոյնին

Ձէի հաւատայ էլ ես՝ թէ հիւանդ

Չլինէիր:

ԷԴՄՈՆԴ

Ահա իմ հակազըրաւս: (Ձգում է իւր յեւանդը):

Ով ինձ դաւաճան կոչէ՝ սըտում է
Նա իբր ապիրատ: Թող հընչէ թըմբուկն:
Ով համարձակի՝ ես նորա կամ ձեր

Սամ հէնց ամենքի վերան քաջութեամբ
Սապացուցանեմ հաւատարմութիւնս
Ու պատիւս:

ԱՆ՝ԻՆՆԻ

Ե՛յ, մի մունկտիկ:

Ե՛ՊՄՈՒՆԴ

Ե՛յ, մի

Մունկտիկ. կանչէք այստեղ մունկտիկն:

ԱՆ՝ԻՆՆԻ

Վաջութեանդ վերայ միայն յոյսըդ դիր,
Վասնզի զօրքերդ, որ իմ անունովս
Ժողովուած էին՝ արդ իմ անունովս
Վարձեալ արձակուած են:

ՀՈՒՆԴՆԻ

Ա՛խ, ես սաստիկ

Հիւանդ եմ:

(ՍՈՒՆԵՏԻԿԸ Նէր՝ է հրնո՛ւ):

ԱՆ՝ԻՆՆԻ

Տըկար է նէ. իմ վըրանս

Տարէք նէրան: (Հո՛ւգանն Կանո՛ւ է): Եկ այստեղ, մու-
նկտիկ,

Փողըդ հընչեցրու և բարձրը ձայնով

Եյս թուղթը կարդա:

ՍՊԵՅ

Փողը հընչեցէք: (Փո՛ղն հնո՛ւ է):

ՄՈՒՆԵՏԻԿ (Սաղո՛ւ է):

«Եթէ բանակին մէջ կայ մի մարդ, համապատասխան
«գիրքով և աստիճանով, որ զէնքով կամենայ հաստատել, թէ
«Եղմունդ, անուանուած Պ՛լոստէրի կոման, մի քանի անգամ
«գաւաճան է եղել՝ թող նա դուրս գայ փողի երրորդ անգամ
«հնչելուն: Եղմունդ պատրաստ է պաշտպանուելու»:

ԼՅԻՄՈՒՆԻ

Հնչեցէք: (Փողի առաջին հնչէն):

ՄՈՒՆԵՏԻԿ

Միւսանգամ: (Փողի երկրորդ հնչէն):

ՄՈՒՆԵՏԻԿ

Միւսանգամ: (Փողի երրորդ հնչէն):

(Սէ որքիւ իող պարասխանում է բէթի էտեւից.
որից յետոյ ներս է մտնում ԷՂԳԱՐ, զրահա-
րում: Սէ ՓՈՂՅԱՐ առջեւից գնում է):

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Հարցրու նորանից, թէ ի՞նչ կամենում
է նա, և ինչո՞ւ համար դուրս եկաւ
Փողի կոչելուն:

ՄՈՒՆԵՏԻԿ

Ո՞վ էք դուք. ի՞նչ է
Ձեր անունն, ձեր դիրքն. ինչո՞ւ դուրս եկաք
Եյս մարտակոչին:

ԼՅԻՎԵՐ

Գիտցէք. իմ անունն

Գաւաճանութեան թունաւոր ատամն
Սըրժոտեց, բայց ես ազնւական եմ
Եխոյեանիս չափ, որին հետ ուզում
եմ մենամարտիլ:

ԵԼ՝ԲԵՆԻ

Ո՞վ է ակոյեանդ:

ԼՅԻՎԵՐ

Ո՞վ կայ այս տեղում, որ Գլխատէրի կոմս
Լիմոնդին յօգուտ խօսք ասէ:

ԼՅԻՄՈՒՆԻ

Նա ինքն.

Ի՞նչ պիտի ասես նորան:

ԼՆԳԻՆԻ

Հանի՛ր սուրդ,

Որպէս զի եթէ իմ խօսքս ազնիւ սիրտ
Վիրաւորէ՝ ձեռքդ տռնէ քո վրէժդ: (Հանո՛ւ է ասո՛ւն)
Եհա իմն:— Յանուն իմ պատուիս, կրդմանս
Եւ ասպետութեանս՝ ես հաստատում եմ—
Չնայելով յոժիդ և ճարպիկութեանդ,
Բարձրութեանդ և առոյց հասակիդ,
Չընայելով քո յաղթական սրբիդ
Եւ նորաբողբոջ բաղդիդ, չնայելով
Քո քաջութեանդ և սրբտիդ՝— դաւաճան
Ես դուն, ուխտադրժ զէպ՝ քո աստուածներդ,
Գէպ՝ եղբայրդ և հայրդ, նենգաւոր զէպի
Եյս բարձր և հրդօր իշխանն, ապիրամ
Գազաթիդ ծայրից մինչև այն փոշին,
Որ լիզում է ոտքդ: Եթէ ասես Ո՛հ
Իմ բազուկս, իմ սուրս, իմ բարձր արութիւնս
Քո սրբտիդ վերայ, որին հետ խօսում
Եմ, կը հաստատեն՝ թէ սուտ ես ասում:

ԼՆԳՈՒՆԻ

Պէտք էր ինձ հարցնել անունդ, բայց քո զէմքդ
Եյնչափ զեղեցիկ, պատերազմիկ է,
Եւ խօսուածքդ այնչափ բարեկիրթ՝ որ ես
Երհամարհում եմ խոհեմութեան մանր
Սասկածանքները, որ ասպետութեան
Օրէնքով յայտնելն ինձ իրաւունք էր:—
Քո գլուխն իմ նետում դաւաճանութիւնն,
Սրբտիդ եմ բարդում զժողային սուտը:
Բայց որ դեռ նոքա մօտիցդ են անցնում,
Եռանց ազդելու վերայ՝ այս իմ սուրս
Նոցա ճանապարհ կը բանայ այնտեղ՝
Ուր նոքա ընդ միշտ կը հանգչին:— Փողե՛ր,
Հընչեցէք:

(Փողեր: Աւելո՛ւ էն: Լեզուներ ընկնո՛ւ է):

ԱՆՐԱՆՈՒ

Խնայիր, ք խնայիր նորան¹:

ԳՈՐԴՆԱՆՈՒ

Սա որոգայթ էր, ԳՆՈՍՏԷՐ: ԳՆՈՒՆ երբէք
Պարտաւոր չէիր, մենամարտութեան
Օրէնքով, դուրս զալ մի անծանօթի
Առջին: Յաղթուած չես դուն, այլ խարդախուած:

ԱՆՐԱՆՈՒ

Տիկին, ձեր բերանն բռնեցէք, թէ ոչ
Այս թըղթով ես այն կըզոցեմ: (ԼԵՐԴՈՒՆԻՆ) Ա՜ռ այս,
Նըւաւա քան բոլոր մականունները,
Պարգաքո ամօթդ: (ԳՆԵՐԵՆԻՆ, որ «սոս» է ինչ նամակը)
Տիկին, մի պատուէք:
Տեսնում եմ, որ դուք ճանաչում էք այս:
(Տալիս է նամակն ԼԵՐԴՈՒՆԻՆ):

ԳՈՐԴՆԱՆՈՒ

Հէնց ճանաչեմ էլ՝ Օրէնքներն իմն են,
Ո՛չ քոնդ. Ո՞վ է ինձ զատապարտողը: (ԳՆՈՍՏԷ):

ԱՆՐԱՆՈՒ

Ճիւղը: (ԼԵՐԴՈՒՆԻՆ) Գիտե՞ս այս նամակն:

ԼԵՐԴՈՒՆԻՆ

Մի հարցնէք,

Ինչ որ ես գիտեմ:

ԱՆՐԱՆՈՒ (ՄԷ «սոս»):

Ներա ետեից

Գնացէք, կատաղած է նէ, հըսկեցէք: (Սպան գնում է):

ԼԵՐԴՈՒՆԻՆ

Ինչ որ իմ վերաս ամբաստանեցիք՝

1) Մեկնիչներից ոմանք կարծում են, թէ այս խօսքն ասում է Գնեբերիլ, որովհետեւ Ալբանին, որ Եղմունդի դաւերը գիտէր՝ չէր կարող խնայել, որ նորա կեանքին խնայեն: Ոմանք էլ ասում են, թէ Ալբանին ուզում էր Եղմունդի առ ժամանակ ապրել, որպէս զի նորանից պէտք եղած ցուցումներն ստանայ:

Պործել եմ, և դեռ շատ շատ աւելին:
Ժամանակն ամենն կը յայտնէ. նոքա
Անցան ինչպէս ես: (Երգարէն) Բայց դուն, որին բազմն
Յաղթանակ շնորհեց վերաս՝ ո՞վ ես դուն:
Եթէ ազնուական ես՝ ներում եմ քեզ:

ԼՅՊՊԱՐ

Թող ներողութիւնն երկուստեք լինի:
Յեղով քեզանից պակաս չեմ, Եդմունդ,
Իսկ եթէ աւել՝ ուրեմն և աւել.
Պուն ինձ վըշտացրիր: Եդգար է անունս.
Վո հօր որբին եմ: Աստուածներն արդար
Ինչ, մեր մեղքերը հէնց մեղ պատժելու
Պործիք են շինում: Խաւար, յանցաւոր
Անկողինն, ուր դու ծնունդ առար՝ նըրան
Չըրկեց աչքերից:

ԼՅՊՍՈՒՆՊ

Արդար խօսեցար:
Անիւր դարձաւ. ես ահա այստեղ:

ԱԼ՝ԲԱՆԻ (Երգարէն):

Շարժուածքիցդ արդէն գուշակում էի
Վո արքայական արիւնդ: Թող, մէկ քեզ
Պըրկեմ: Թող կըսկիծն պատառէ իմ սիրտս՝
Եթէ երբէք քեզ կամ հօրդ ատել եմ:

ԼՅՊՊԱՐ

Արժանապատիւ իշխան, ես գիտեմ:

ԱԼ՝ԲԱՆԻ

Ո՞րտեղ թագ կեցաք դուք և ի՞նչ կերպով
Իմացաք ձեր հօր վըշտերն:

ԼՅՊՊԱՐ

Հըսկելով

Նորա վրայ, միլ'որդ: Ես ձեզ կարճառօտ
Պատմեմ, մէկ պատմեմ, թող այնուհետեւ

Պատառի իմ սիրտս:—Իմ արիւնալի
 Պատալըճոից, որ մօտից հալածում
 Լը ինձ՝ խոյս տալով—(որչափ քաղցր է կեանքն,
 Որ նախապատիւ է մեզ ցաւերից
 Ամեն ժամ մեռնելն, քան միանըւազ
 Մահը)—ես խենթի ցընցոտի հազայ.
 Առայ արտաքին կերպարանք, որից
 Շնորհ իսկ խորշում են: Այսպէս ես զըտայ
 Հօրս՝ արիւնալից մատանիներով,
 Որ անգին քարերն նոր էին կորցրել:
 Նորան առաջնորդ եղայ, մուրացի
 Նորա համար և փրկեցի նորան
 Յուս՝ հատութիւնից: Նրբէք, (մեծ սըխալ),
 Ինձ չըյայտնեցի նորան, մինչև որ
 Մօտ կէս ժամ յառաջ, զրահաւորուելիս—
 Պործի վախճանին թէպէտ մեծայոյս,
 Բայց չըլինելով վըստահ՝ խընդրեցի
 Նորա օրհնութիւնն և թափառական
 Աեանքըս ծայրէ ծայր պատմեցի նորան:
 Բայց, ախ, նորա սիրտն, տըկար այս կըռուին,
 Օայրայեղ ցաւից և խընդութիւնից
 Ճընշուած՝ պատառուեց ժրպտելով:

ԼԳՄՈՒՆԳ

Շ արժեց

Ինձ քո պատմութիւնն, թերևս և օգուտ
 Բերէ, բայց յառաջ տար խօսքդ. ինձ այնպէս
 Թըւում է, որ գեռ ասելիք ունիս:

ԱԼՂԱՆԻ

Եթէ ասելիքդ նոյնպէս տըխուր է՝
 Լըռիր: Ես արդէն դալուկ եմ ըզգում
 Այսչափ լըսելովս:

ԼԳԳԱՐ

Այդպէս թըւում է

Նոցա, որ վըշտից երկիւղ են կըրում
 Բայց մի ուրիշ ցաւ աճում լըրացնում
 Եւ վիշտն, որ արդէն զեղրւած էր, և մինչ
 Վայրայեղութեան է հասցնում:—Մինչդեռ
 Ես ողբում էի բարձրաձայն՝ եկաւ
 Մի մարդ, որ երբեմն ինձ վատ վիճակում
 Տեսնելով՝ իմ դարշ ընկերութիւնից
 Խոյս տըւեց. իսկ այժմ երբ նա ճանաչեց,
 Ո՛վ էր տարաբաղդ այն թըշուառն՝ իսկոյն
 Ռօրեղ ձեռքերովն վիզըս փարեցաւ,
 Պոչեց բարձրաձայն, որպէս թէ ուղէր
 Պատառել երկինքն. ընկաւ հօրըս վըս
 Եւ պատմեց Լիրի և իւր վըս մի դէպք
 Այնչափ ցաւալի, որպէս չէ լըսած
 Երբէք մի ականջ: Պատմելիս վըշտերն
 Այնքան սաստկացան, որ կեանքին թելերն
 Պըտրատիլ ըսկսան: Հէնց նոյն վայրկեանին
 Երկրորդ փողն հընչեց և ես թողի նրան
 Պըռուելիս մահի դէմ:

ԱՆՆԱՆԻ

Բայց ո՞վ էր նա:

ԻՎԳԵՐ

Պէտն, արտաքսուած Պէտն, տէր իմ, որ ծըպաած
 Ընկերակցում էր իրան հալածող
 Արքային, նորան ծառայութիւններ
 Եւ անում՝ որոնք ըստրուկին իսկ չեն
 Վայել:

(Յանկարծակի ներս է պըտնում ՍՍՊԵՏ, ալի-նոր դաշտը յեռին):

ԸՍՊԵՏ

Օգնեցէք, օգնեցէք, հասէք
 Օգնութեան:

ԻՎԳԵՐ

Ի՞նչ կայ օգնելու:

ԱՆՐԱՆԻ

Խօսիր,

Այ մարդ:

Ի՞նչ եմ:

Ի՞նչ է այդ արիւնոտ դաշտին:

ԱՍՊԵՏ

Պէտ տաք է. ծրխում է գետ նա: Հէնց նոր

Պուրս ելաւ ներս սրբոց: Մեռաւ նէ:

ԱՆՐԱՆԻ

Ո՞վ, խօսիր, մարդ:

ԱՍՊԵՏ

Ձեր կինը, տէր, ձեր կինն.

Եւ ներս ձեռքով թռնաւորուած է

Քոյրը. նէ ինքն այս խոստովանեցաւ:

Ի՞նչ արեցիր:

Երկուքին հետ էլ նըշանուած էի.

Եւ մէկ վայրկեանում մենք պըսակվում ենք

Երեքս էլ:

ԱՆՐԱՆԻ

Պիտիւն բերէք, կնիւկանի

Ամ մեռած: Երկնից այս դատաստանը

Սարսափեցնում է մեզ, բայց չէ շարժում

Մեր կարեկցութիւնն: (Ապրիլի 4-ին է):

(Ներս է մտնում ԿԵՆՏ):

Ի՞նչ եմ:

Տէր, ահա գալիս

Ի Կենտ:

ԱՆՐԱՆԻ

Ո՛, նա է այս. ժամանակը

Ձէ ներում անել հարկ եղած յարգանքն:

ԿԵՆՏ

Ես եկայ մաղթել իմ թագաւորին

Եւ իշխաններիդ՝ յաւիտենական
Պիշեր-բարին: Նա այստեղ չէ:

ԱՆՐԱՆԻ

Պէքան

Մենք կարեւոր բան մոռացանք: Լեզմունդ,
Ռւր է թագաւորն, ուր է Սորդելեան:
ԳՈՆԵՐԻԼԻ Է ՀՈՆԳԱՆԻ ՊԵՆԵՐԵՆ ԶԵՐ ԷՆ ԲԵՐՈ՞՞:
Ահետ, տեսնում ես այս տեսարանն:

ԱՆՆՏ

Աւաղ,

Ինչո՞ւ համար է:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Բայց ստիպն Լեզմունդ

Սիրունձ էր: Այս մէկն ինձ համար միւսին
Թունաւորեց և ինքնիրան սպանեց:

ԱՆՐԱՆԻ

Ճիշտ է:—Օճկեցէք ներանց դէմքերը:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Հազիւ եմ շնչում... բնութեանս հակառակ
Ուզում եմ բարի գործ անել... շուտով
Մարդ յուզարկեցէք...—փութացէք միայն—
Ամրոցն վասընզի իմ պատուէրս Լիլի
Եւ Սորդելեայի կեանքին ըսպառնում
Եւ վրտանդ... շուտով, էլ ժամանակն է:

ԱՆՐԱՆԻ

Վազէ՞ք, ո՞չ վազէ՞ք:

ԼԳԳԼԻ

Պէպի ո՞վ, միլ'որդ: (Լեզմունքին)

Ռվ է այնտեղի հրակողն: Մի նըշան
Տուէք ներողութեան:

ԼԳՄՈՒՆԴ

Լաւ խելք է, սուրս առ,
Տուր զընդապետին:

ԱԼՐԱՆԻ

Յանուն արեւիզ
Փութա: (Երգար գնում է):

ԼԳՄՈՒՆԴ

Նա ինձնից և քո ամուսնից
Պատուէր ըստացաւ՝ Աորդելիային
Ասիւի բանդին մէջ և յայտնել, թէ նե
Յուսահատութեան պատճառով զործեց
Անձնասպանութիւն:

ԱԼՐԱՆԻ

Թող աստուածները
Նոցա պահպանեն: (Երգարից ցոյց ցաւ ճարտէրին):
Հանեցէք սրբան
Պուրա: (Երգարից գնում է):
(Իր ներս է գնում, հետո՝ ԿՈՐԴԵԼԻԱՆ յետ-
քերում քահանայ. ԷԳՍՐ և ՍՊԱՆԵՐ ետեւից):

ԼԻՐ

Լացէ՛ք, լացէ՛ք, լացէ՛ք, լացէ՛ք: Ո՛հ,
Քարից էք ամենքդ. թէ ունենայի
Նա ձեր լեզուներն, ձեր աչքեր՝ նոցա
Արգործածէի՝ երկնից կամարը
Խորտակելու: Ո՛հ, նե ընդ միշտ զընաց:—
Ճանաչում եմ ես, երբ մեռած է մարդ,
Երբ դեռ կենդանի: . . . Նե իբրեւ երկիրն
Մեռած է: Տըւէք ինձ մի հայելի:
Երբ ներս շունչը հայելու երեսն
Խաւարեցնէ՛ դեռ կենդանի է նե:

ԱՆՏ

Սա է աշխարհի խոստացուած վախճանն:

ԼԳԳԵՐ

Ամա մի պատկեր է այն ահեղ օրին:

ԵԼ՝ԻՆԵԻ (Լեւին):

Մեռիր, գոյութիւնդ կորցրու մի անգամ¹⁾:

ԼԻՐ (Արդեւ իսկ քերական առջեւ մի քերական քերական):

Շարժում է փետուրն, կենդանի է նէ.

Եպրում է նէ, ոչ, այս երջանկութիւնն

Վարձատրում է ինձ բոլոր վըշտերիս

Փոխանակ, որ ես երբեք կըրել եմ:

ԿԻՆՏ

Ո՛վ իմ բարի տէր: (Օտնի է լսող):

ԼԻՐ

Հեռացիր խնդրեմ:

ԼԳԳԵՐ (Լեւին):

Եզնիւ Ահեստն է սա, ձեր բարեկամը:

ԼԻՐ

Անէ՛ք ձեր վերայ, դուք, մարդասպաններ, իմ,

Դուք, դաւաճաններ: Դեռ ներան փրկել

Արող էի ես:—Յաւատեա՛ն զընաց

Եթմ: Աորդելիս, Աորդելիս, կաց

Փոքր ինչ . . Հա՛, դուն ի՞նչ ասիր. . . Ներս ձայնն

Փափուկ էր, քընքոյշ և քաղցր. կընի մօտ

Թանկագին է այս: Աս ըսպանեցի

Եյն ըստրուկն, որ քեզ խեղդեց.

ՍՊԵՅ

Ճիշտ է այս,

Տէրեր, նա արաւ այս:

ԼԻՐ (Սպային):

Եյնպէս չէ՛, մարդ:—

1) Նշանակում է. աւելի լաւ է քեզ մի անգամից մեռնել և գոյութիւնդ կորցնել, քան թէ ապրիլ միայն նորա համար, որ վշտեր կրես:

Սար մի ժամանակ, երբ իմ սուր սուսերս
Նոցա բոլորին կըթռցընէր: Այժմ
Տեր եմ ես, և այս բոլոր չարիքներն
Սործանում են ինձ. . . (Սէպի) Խընդրեմ, ո՞վ էք դուք.
Աչքերս լաւը չին—կացէք ձեզ ասեմ. . .

ԿԼՆՏ

Թէ պարծենայ բաղդն, թէ կրկնու մարդի
Սիրել և ատել է միանգամայն՝
Նոցանից մէկին տեսնում ենք այստեղ:

ԼԻՐ

Աչքերս մըթնում են: Կէնտը չե՞ս:

ԿԼՆՏ

Ես եմ,

Ես, ձեր ծառայն, Կէնտ: Ո՞ւր է ձեր ծառայն
Սայիւս:

ԼԻՐ

Նա մի քաջ տղայ է,—ես այս
Սարող եմ ասել ձեզ—Հէնց զարնում է
Մանց նայելու: Մեռած և փրտած
Ի՞նչ:

ԿԼՆՏ

Ո՞չ, անգին տէր իմ, ես եմ նա. . .

ԼԻՐ

Հիմա կըտեսնեմ:

ԿԼՆՏ

Որ ձեր չարիքի
Նւ դրժբաղդութեան ըսկըզբից ի վեր
Հետևում էի ձեր տըխուր քայլին:

ԼԻՐ

Բարով եկաք:

ԿԼԵՏ

Ո՛չ, ոչ ես և ոչ ոք:

Ամեն ինչ այստեղ մեռած, արխուր է:
Քո աւագ զըստրերդ անձնասպան եղան
Ի՛ յուսահատութեան մէջ մեռան:

ԼԻՐ

Այո,

Ես էլ կարծում եմ:

ԱԼԻՄԵՆԻ

Նա չէ հասկանում

Խօսածն, աւելորդ է, որ մենք նորան
Ներկայանում ենք:

ԼԳԳԼԻ

Բոլորովին զուր:

(ՄԷ ՍՊԱՅ ՆԵՐԱ Է ԴԻՆՈՒՄ):

ՍՊԱՅ

Տէր, Էդմունդ մեռաւ:

ԱԼԻՄԵՆԻ

Սարևոր չէ այդ:—

Պուք, ազնիւ լ'որդեր և բարեկամներ,
Լքսեցէք մեր կամքն: Ինչ որ կարող է
Այս մեծ դժբաղդին (Լեյն ցոյց դառնալ) մըխիթարել՝ այն
Պէտք ենք կատարել: Իսկ մենք ուզում ենք
Այս արքայական ծերունուն յանձնել
Բոլոր տէրութիւնն, մինչ կենդանի է: (Սեփալի և Էդմունդին)
Իսկ ձեր երկուքիդ ձեր իրաւունքներն
Վերադարձնում եմ, և յաւելուածներ,
Որոց դուք լըրիւ արժան էք: Բոլոր
Մեր բարեկամներն առաքինութեան
Վարձքը կըստանան, բոլոր թըշնամիք՝
Յանցանքի բաժակն:—Ո՛հ, նայէ՛ք, նայէ՛ք:

ԼԼԻՐ

Խեղճ դուստրուս խեղդուած¹⁾: Ո՛չ, ո՛չ, կեանք չըկայ:
Ինչո՞ւ ապրում են մոռլը, շունն և ձին,
Իսկ դո՞ւն չես շընչում: Ո՛հ, դուն էլ չես դար,
Ո՛չ, երբէք, երբէք, երբէք, երբէք:—Այս
Սոճակը բացէք խընդրում:—Շ նորհակալ
Եմ, տէր: Տեսնո՞ւմ էք այս . . . ո՛հ, նայեցէք
Վերան, նայեցէք, ներս շըրթունքնե՛րն.
Ներան նայեցէք, ներան նայեցէք: (Մեռած է):

ԼԳԳԼԼ

Գալկանում է նա: Մի՛րորդ, մի՛րորդ . . .

ՍԼՆՏ

Սի՛րտ,

Սոտորուի՛ր, խընդրեմ կոտորուի՛ր:

ԼԳԳԼԼ (Լեւն վերայ հակած):

Տէր իմ,

Եւքերըդ բացէ՛ք:

ՍԼՆՏ

Մի տանջէք հոգին:

Ո՛հ, թողէք խաղաղ զընայ: Բարեկամ
Ձէ նորան, ով որ այս դառն աշխարհի
Տանջանքին այլ ևս ուզում է նըրան
Ենթարկել:

ԼԳԳԼԼ

Ո՛հ, նա յիրաւի մեռաւ:

1) Այս խօսքն երկար վէճերի առիթ եղաւ մեկնիչների մէջ, թէ ո՞ւմ պէտք է հասկանալ Բնագրին մէջ է «poor fool» = խեղճ յիմար: Ոմանք (Րէյնոլդ, Պոլրիշ, Փրանսուա Հիլզօ) կարծում են, թէ խեղկատակի մասին է այն ասուած, մանաւանդ որ Լիւր խեղկատակին շատ սիրում էր, ինչպէս քանիցս անգամ ցոյց տուեց արդէն: Միւսներն (Սդիվէնս, Մէլոն) աւելի հաւանական են կարծում, թէ Պորդելիայի մասին լինի այն. նախ՝ որ Լիւրը Պորդելիայի խեղդուած լինելն ինքնին տեսաւ. երկրորդ, որ յայտնի չէ խեղկատակի խեղդուելը, (որ դժուար թէ պատահած էլ լինի). երրորդ, որ Լիւր այս սաստիկ յուզումին մէջ, մեռած դուստրն աչքին առջև ունենալով՝ հագիւ թէ կարողանար յիշել վաղուց մոռացուած խեղկատակին. և մանաւանդ որ fool (խենթ) բառը հոմանիշ էր innocent (անմեղ) բառին հին անգլիերէնի մէջ:

ԿԼՆՏ

Հրաշք է, որ այսքան երկար դիմացաւ:
Բըռնի էր ապրում նա:

ԵԱ՛ՐԱՆԻ

Պուրս ձրգեցէք

Պոցա:— Մեր վերայ պիտի ընդհանուր սուգ
Այ: (Կէնպէս Լշդապէն) Պուք, իմ հոգու բարեկամները,
Ասուվարեցէք դուք այս տէրութիւնն
Եւ բըժըշկեցէք երկրի վերքերը:

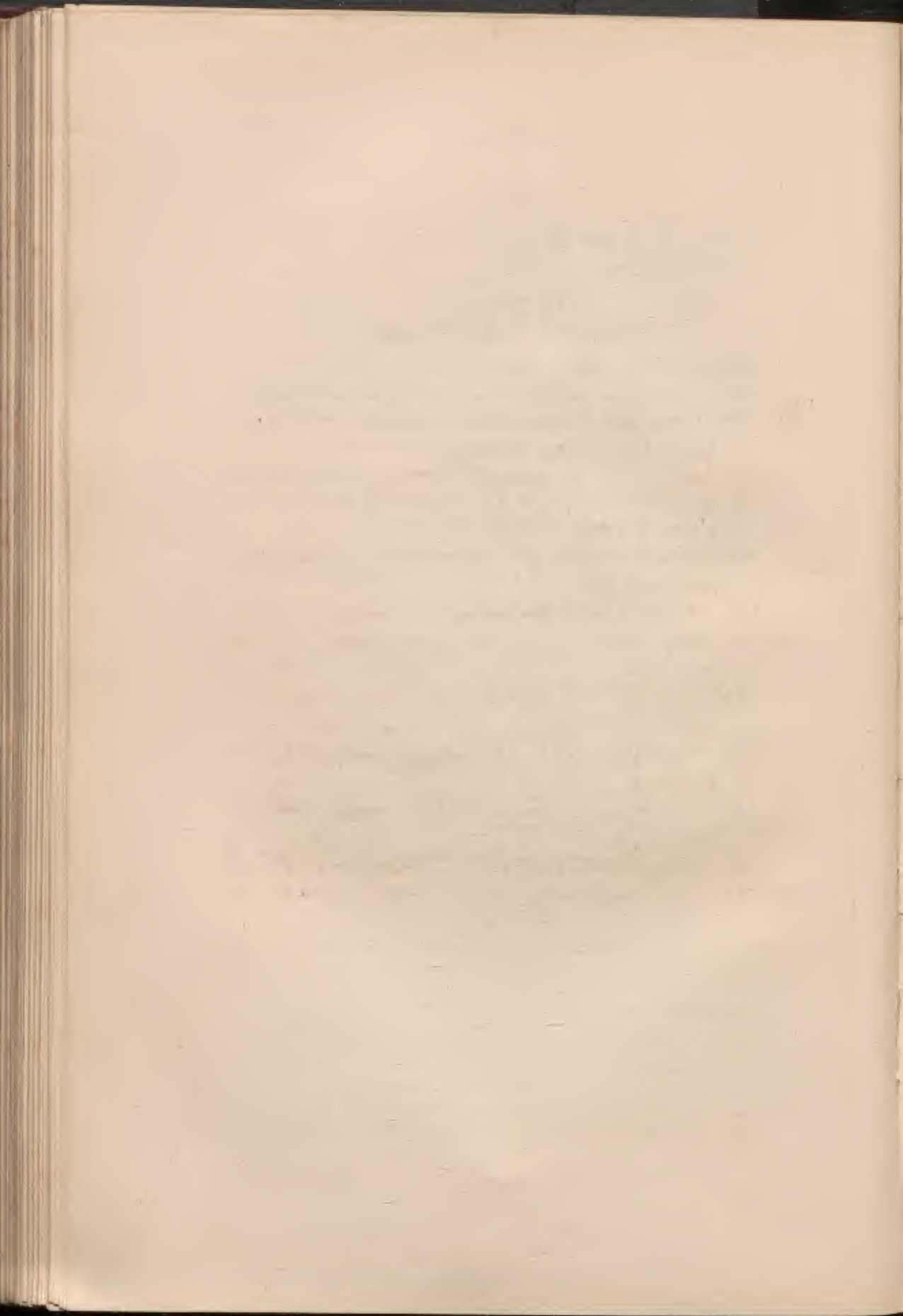
ԿԼՆՏ

Միլ'որդ, ճանապարհ կենեմ ես շուտով:
Առջում է ինձ տէրս. չեմ համարձակում
Նորան ասել Ոչ:

ԵԱ՛ՐԱՆԻ

Հարկ է մեզ տըխուր

Եյս ժամանակի բեռին ենթարկուել
Ասել այն, ինչ որ ըզգում ենք, և ոչ
Ինչ որ վայել է: Աւագագոյնը
Մեր մէջ՝ ծանրագոյն վիճակ ունեցաւ:
Իսկ մենք կրրտսերներս՝ երբէք չենք տեսնի
Եյս քանքան, երբէք այսքան չենք ապրի:
(Յո-լարի-որ-թեան նո-ագ: Պո-րս էն էլն-ո):

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

- Եր. 18. 17-րդ տողից յետոյ աւելցնել՝ Երկրորդ տեսարան:
Ս'ի դահլիճ Գ'ւ' ոստերի ամրոցում:
- » 19. 2-րդ տողում՝ ի՞նչ ապօրինի. ուղղել՝ ի՞նչ ապօրինի:
- » 19. Վերջին տողը (ժամ չէ անցնում, որ անվայել գործով) ջնջել:
- » 39. Նախօթ. 5-րդ տողում՝ իրանց առածին. ուղղել՝ իրանց ասածին:
- » 54—56, 59, 74—79. Գործնվալ' բառը ուղղել՝ Կորնվալ՝
- » 89. 16-րդ տողում՝ չեմ դատում քեզ. ուղղել՝ չեմ դատում ձեզ:
- » 125. Ներքեից 2-րդ տողում՝ Գոլ լինիս. ուղղել՝ Գ'ւ լինիս:
- » 126. 8-րդ տողում՝ Տէր, իմ Կորնվալ'ի. ուղղել՝ Տէր իմ Կորնվալ'ի:
- » 130. 3-րդ տողում՝ ներա հառաջանքն. ուղղել՝ ներա հառաջանքն:
- » 140. 10-րդ տողում՝ գաթաթում. ուղղել՝ գագաթում:
- » 144. 14-րդ տողում՝ բացուխուբ. ուղղել՝ բացուխուփ:
-

